

**VANHEMPIEN VALINTAPROSESSIT
SOSIAALISESSA MEDIASSA**

Lapin yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Pro gradu-tutkielma
Elina Helminen
Aikuiskasvatus
2019

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Vanhempien valintaprosessit sosiaalisessa mediassa

Tekijä: Elina Helminen

Koulutusohjelma/oppiaine: Aikuiskasvatus

Työn laji: Pro gradu-työ

Sivumäärä: 83 + Liitteet: 3kpl / 3 sivua

Vuosi: 2019

Tiivistelmä

2010-luvun mediatutkimus asettuu kenttään, jossa teknologioiden kehitys on johtanut monitasoiseen jakamisen kulttuuriin. Tämän pro gradun tavoitteena oli tuottaa lisätietoa ja keskustelua sosiaalisen median ja vanhemmuuden yhteiskunnallisista ilmiöistä. Tässä tutkimuksessa tutkittiin vanhempien tekemiä lasten tietojen julkaisemiseen liittyviä valintaprosesseja sosiaalisessa mediassa. Julkaistavia tietoja olivat tekstit, kuvat, videot, sekä sekamuotoiset tiedot. Tutkimukseni kosketti myös tietojen rajattua jakamista. Lapsistaan tietoja jakavien vanhempien valinnat eivät ole pelkästään lapsiin kohdistuva teko, vaan myös vanhemmuuden identiteetin kuvausta ja vanhempien omaa kasvua.

Tutkimus nojasi naturalistisiin valintaprosessiteorioihin, joiden mukaan valintaprosessien vaiheita ovat muun muassa eri vaihtoehtojen pohdinta, valinnan tekeminen sekä jälkipohdinnat. Vaiheisiin sisältyy esimerkiksi tiedon muokkaamista ja reflektointia ympäröivään yhteiskuntaan. Tutkimusaineisto kerättiin keväällä 2019, semi-strukturoiduin haastatteluin, joihin osallistui 11 naista ja yksi mies. Haastateltavien vanhempien keski-ikä oli 39-vuotta, heillä oli vähintään yksi lapsi, ja he olivat kaikki taustaltaan suomalaisia.

Aineisto koodattiin kolmesta eri näkökulmasta: Minkälaisista komponenteista (olosuhteet, yksilön preferenssit, tunteet, toiminta, uskomukset ja valintojen vaihtoehdot) valintaprosessit muodostuvat, mitä vaiheita prosesseissa on, ja kuinka onnistuneita vanhempien valintaprosessit ovat olleet?

Valintaprosessit koostuivat eri komponenteista yksilöllisesti vaihdellen jokaisen vanhemman kohdalla. Vanhempien julkaisutavat ja niiden sisällä tehdyt valinnat vaihtelivat sen mukaan, millaisessa elämänvaiheessa haastateltava oli. Julkaisuvalinta oli laaja-alainen tapahtuma, joka koostui myös muun muassa seuraavista valinnoista: mitä, missä ja kuka tiedon jakaa, milloin, kenelle, millä alustalla ja millaisin profiilirajauksin. Valintaprosessien vaiheet vaihtelivat yksilöittäin, mutta ne oli mahdollista eritellä esi-, valinta- ja jälkivaiheisiin. Vanhempien valintojen onnistuneisuus näyttäytyi kolmesta eri teemasta: harmituksena omasta ja muiden toiminnasta, tärkeänä yhteytenä läheisiin, sekä vakiintuneina valintoina ajan myötä.

Avainsanat

Valinta, valintaprosessi, sosiaalinen media, naturalismi, haastattelututkimus, aikuiskasvatus

Muita tietoja

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi **X**

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
1.1 Aihepiiri ja ilmiö	6
1.2 Aiempi tutkimustieto	10
1.3 Tutkimuksen käsitteet	14
1.3.1 Sosiaalinen media	14
1.3.2 Valinta	15
1.3.3 Valintaprosessi	16
1.4 Tutkimuksen lähtökohdat	18
2. MATKALLA - YKSILÖN VALINTOIHIN VAIKUTTAJAT	20
2.1 Sosiaalistuminen	20
2.2 Yksilöllisyys ja yksilön persoona	22
2.3 Tiedostavaa ja tiedostamatonta toimintaa	23
2.4 Tulevaisuus, valintaprosessin jatko-osa	24
3. NATURALISTINEN VALINTATEORIA	26
3.1 Naturalismin ominaispiirteistä	26
3.1.1 Tunnemaailma	27
3.1.2 Toiminta ja rutiinit luonnollisen arjen muodostajana	28
3.1.3 Motivaatiosta ja sitoutumisen teoriasta	29
3.2 Naturalistisen valintaprosessin vaiheet	30
3.3 Teoriavalinnan perustelut	33
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	35
4.1 Tutkimuskysymykset	35
4.2 Tutkimuksen tavoitteet	35
4.3 Aineiston keruu	36
4.3.1 Hakuilmoitus	36
4.3.2 Aineiston rajaaminen hakuvaiheessa	37
4.3.3 Haastattelujen toteutus	39
4.4 Tutkimukseen osallistujat	41
4.5 Koodaus aineiston analyysimenetelmänä	44

5. TUTKIMUSTULOKSET	46
5.1 Valintaprosessin komponentit	46
5.2 Valintaprosessin vaiheet	55
5.3 Valintaprosessin onnistuneisuus	58
5.4 Lasten tietoja julkaisevien vanhempien valintaprosessit sosiaalisessa mediassa	60
5.4.1 Vanhempien käsitys sosiaalisesta mediasta	60
5.4.2 Sosiaalisen median, Internetin ja teknologioiden käyttö	62
5.4.3 Lasten tietojen julkaiseminen ja rajoitukset	64
5.4.4 Vanhempien sosiaaliseen mediaan liittyvät tulevaisuusnäkymät ..	69
6. POHDINTA	70
6.1 Tutkimustulosten yhteenveto	70
6.2 Tutkimuksen laadun arviointia	73
6.3 Jatkotutkimusehdotuksia	75
6.4 Lopuksi	76
LÄHTEET	78
LIITTEET	
Liite 1. Hakuilmoitus	
Liite 2. Haastattelun taustatiedot	
Liite 3. Haastattelun kysymysrunko	

1. JOHDANTO

Vanhemmat tekevät valintoja lastensa suhteen päivittäin sekä arjessa että suuremmissa elämään vaikuttavissa tilanteissa. Valintojen kautta on mahdollista vaikuttaa koko perheen elämään oman esimerkin kuin myös konkreettisten suoraan lasta koskevien tekojen kautta. Tämän päivän mediakulttuuri tuo valintojen tekemiseen oman mausteensa.

Olen kiinnostunut aikuiskasvatuksen pääaineen pro gradussani alaikäisten lasten vanhempien tekemistä valinnoista julkaista lapsiaan koskevia tietoja sosiaalisessa mediasa. Julkaistavia tietoja ovat esimerkiksi kuvat, videot ja tekstimuotoiset kuvaukset lapsesta. Erityisesti minua kiinnostaa se, minkälaisia valintaprosesseja vanhemmat käyvät läpi päätyessään julkaisemaan tai päätyessään olemaan julkaisematta tietoja lapsistaan. Olettamukseni on, että valintaprosessiin voi kuulua esimerkiksi ajatusmalleja, kulttuurin vaikutuksia, sekä konkreettisia tekoja ennen julkaise-napin painamista tai painamatta jättämistä.

Media-teemassa on helppoa sujahtaa pohdintaan siitä, onko lasten tietojen julkaiseminen oikein. Lastensuojelun Keskusliiton julkaisussa Tervo (2016) kirjoittaa, että lapsella tulee olla oikeus päättää itse tietojensa julkaisemisesta. Hänen mukaansa kaikkien tulisi tiedostaa se, että tietoja on lähes mahdoton saada kokonaan pois verkosta. Suhteessa edelliseen, onkin oleellista selventää tutkimukseni kohdalla heti alkuun se, että tutkimuksellani ei pyritty selvittämään, onko lasten tietojen julkaiseminen oikein vai väärin.

Aihe on kuitenkin tärkeä sen tosiasian takia, että emme voi tietää, miten tänä päivänä julkaistut tiedot näyttäytyvät tulevaisuudessa meidän tai lastemme työnhaun, ihmissuhteiden, tai muiden elämän osa-alueiden suhteen. Haluan herätellä aiheella niin vanhempia kuin muitakin ihmisiä pohtimaan, mitä, kenelle ja millä perustein itsestä ja kanssaihmisistä jaetaan tietoja. Yhteiskunnallisesta sekä opetuksen ja kasvatuksen lähtökohdista katsoen aihe on tärkeä myös siksi, että aikuisilla on vastuu lapsista. Mediakasvatuksen kenttä ei ulotu pelkästään esimerkiksi perusopetukseen. Valintaprosessit eivät siten ole

pelkästään lapsiin suuntautuva tilanne, vaan myös vanhemman omaa toimintaa ja kasvua. Ymmärtääksemme tekojemme vaikutuksia, meidän tulee ymmärtää valintoihin johtavia prosesseja.

1.1 Aihepiiri ja ilmiö

Yhteiskunnan tapaan viestiä ovat vaikuttaneet esimerkiksi kirjapainon, radion, puhelimen, television ja tietokoneen myötä Internetin keksiminen, ja näiden saattamana tiedon jakamisen mullistukset. Toisaalta askelia kohti sosiaalisen median jakamista on otettu jo 1500-luvulla käsitteiden yksityinen ja julkinen alkaessa muodostua (Habermas 2004). Jo tuolloin yksityinen ymmärrettiin tarkoittamaan yksilöä ja asiaa, joka on erillinen tai vastakkainen valtiosta. Habermasin mukaan yksi maailman historian suurimpia yhteisöllisiä ja yksilöön vaikuttavia muutoksia on ollut julkisen ja yksityisen ilmiöiden muuttuminen. 1700-luvulla perheyhteisöt muuttuivat radikaalisti sen myötä, kun aiemmin yhteisöllisinä tiloina nähdyt kodit vaihtuivat yksityisiksi perheen toimialueiksi. Esimerkiksi aiemmin kaikille avoimista puutarhoista tuli vähitellen yksityisiä takapihoja. Ydinperheen muutos vaikutti yksilön vapautteen toimia entistä itsenäisempänä ja irrallisena toimijana valtiosta ja lähiyhteisöstä. (Habermas 2004.)

Mediatutkimuksen alueen voidaan sanoa alkaneen muodostua 1800-luvulla, ja saavuttaneen konkreettista tutkimussuuntauksen muotoa 1900-luvun puoltaväliä lähestyttäessä. Couldryn mukaan nykyaikaista mediatutkimuksen muodostumista on vauhdittanut tai ollut tuottamassa useat maailmanhistorian ilmiöt, kuten sosiaalitieteiden kehitys, yhdysvaltalaisen massaviestinnän tutkimus, marxilaisuuden synty, näkemykset massakulttuurista, sekä kriittinen tutkimusote antropologian tutkimussuuntauksen lisäksi. Yhteistä näillä kaikilla ilmiöillä on, mukaan lukien edellä mainitut Habermasin näkemykset, että ne ovat tuottaneet näkökulmia kuluttamiseen, yleisöön ja yleisöihin, sekä median, yhteiskunnan ja yhteiskunnan jäsenten välisiin sosiaalisiin suhteisiin. (Couldry 2004.)

Julkisuuden tematiikka luo julkaisemiselle mielenkiintoiset puitteet. Pysyminen yksityisyyden piirissä on yhtä tärkeää kuin julkisestikin toimiminen (Tammi 2016). Yhteiskun-

nallisesti julkisen toiminnan ilmapiirissä tasapainotellaan kuitenkin sen kanssa, kumpi on merkittävämpää. Onko hyveellisempää olla julkaisematta mitään, julkaista vain tietylle yleisölle, kuin jakaa koko elämänsä julkisesti? Passiivisuus medioissa voidaankin nähdä eräänlaisena ”vanhojen” medioiden toimintakenttänä (Tammi 2016). Yleisesti ottaen sekä vanhojen että uusien medioiden käyttäminen vaatii nykypäivän mediataitoja kuin niiden käyttämättömyyskin.

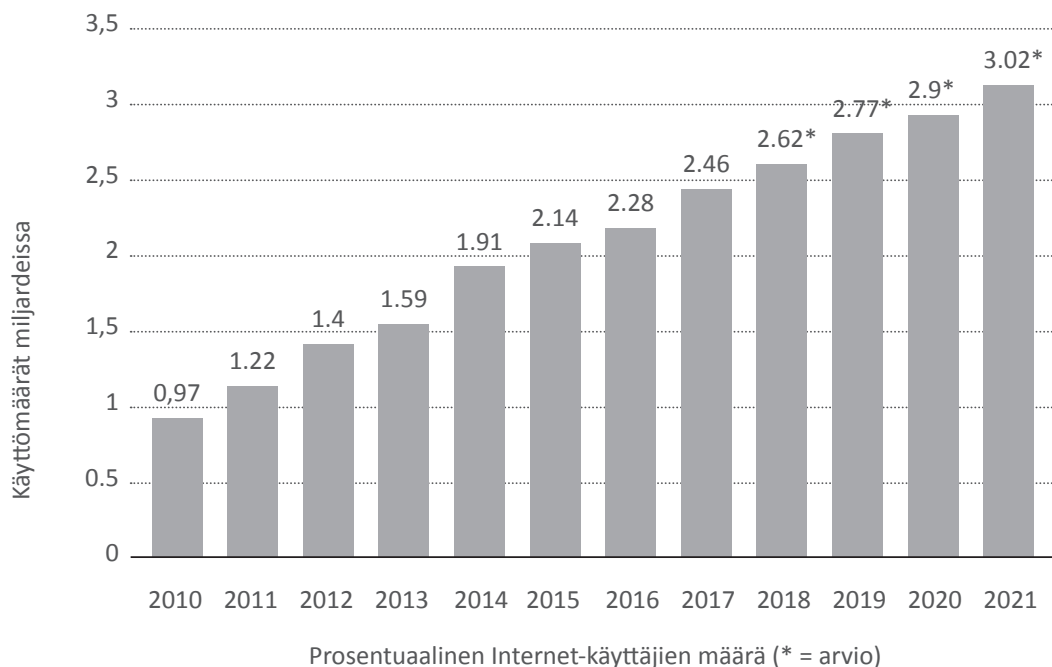
Näyttää siltä, että 2000-luvulle päästyämme erityisesti sosiaalisessa mediassa toimimista on leimannut vastakkainasettelu julkisen ja yksityisen välillä. Ilmiöön liittyy ikuinen dilemma myös sen suhteen, mitä asioita on soveliasta jakaa. (Helsingin Sanomat 2013; Kallio 2017; Laihonon 2015; Parikka 2019.) Kantin mukaan jo 1700-luvulla julkinen toiminta ei ollut enää kelvollinen esimerkki siitä, mikä olisi sopivaa ja moraalista, kuten aikaisemmin oli ollut (Habermas 2004). Tässä suhteessa nykypäivän aikuisen voi olla haastavaa tehdä oikeanlaisia valintoja niin itsen kuin lapsensa suhteen, kun julkiset esimerkit ovat pirstaloituneita ja valintojen maailmaa leimaa kaksijakoinen moraalii-ilmapiiri.

2010-luvun mediatutkimus asettuu vahvasti laajempaan kenttään kuin aikaisemmin. Livingstonen mukaan mediamaailman painopiste on siirtynyt kysymyksestä, mitä media tekee ihmiselle, kysymykseen, mitä ihminen tekee mediassa tai median kanssa. Samoin myös kiinnostuksen kohteet ovat muuttuneet pelkkien tekstien tuottamisesta merkitysten rakentamiseen useiden erilaisten objektien (lukija, katsoja, kuuntelija jne.) kesken. Vaikuttaisi siltä, että aktiivinen mediassa toimija tulkitsee median sisältöjä oman elämänsä kontekstin mukaisesti, ja käyttää sisältöjä omiin tarkoituksiinsa vastavuoroisessa suhteessa mediaympäristöön. (Katz 1959; Livingstone, 1997.) Tutkimustapojen kehityksessä on mielenkiintoista todeta Livingstonea (1997) mukaillen, että kun aikaisemmin mediatutkimus on keskittynyt esimerkiksi tekstien ja rakenteiden tutkimiseen, sen keskiö on tällä hetkellä siirtynyt käytäntöä kohti. Tässä keskiössä sijaitsevat kysymykset sosiaalisesta maailmasta, havainnot poliittisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista, sekä ylipäätään sosiaalisen median merkitys käytännön arjessa (Couldry 2004).

Kenelle oikein tuotamme julkaistavaa materiaalia? Julkaisemmeko pelkästään itsellem-

me, perheellemme, sukulaisille, vaiko sitä laajemmalle yleisölle. Tammi (2016) puhuu yleisötyön teemassa myös yleisön, johon voi kuulua myös tuntematon ihmismassa, lisäksi tyytyväisyydestä, joka vaikuttaa suoraan siihen, miten ja mitä julkaistaan. Digitaalinen ja sähköistynyt maailma on tuonut uusia käsitteitä arkeen. Stauffer (2018) kirjoittaa muun muassa 2000-luvun ilmiöistä, kuten ghostaamisesta, ”Netflix and Chill”, sekä breadcrumbing, jotka ovat englanninkielisiä treffailuun ja tapailuun liittyviä käsitteitä. Staufferin mukaan usin ilmiö ”orbiting” on jatkoa näille monitasoisille ihmisen käyttäytymistä kuvaaville ilmiöille. Suora suomennos sanasta on kiertorata. Käytännössä orbiting tarkoittaa sosiaalisessa mediassa toisen lähellä olemista ilman fyysistä läheisyyttä, kuten julkaisujen tykkäilyä tai tietojen selailua (Stauffer 2018).

Teknologian ja medioiden kehitys on johtanut tämän päivän jakamisen kulttuuriin. Yhteiskunnan jatkaessa muutostaan myös jakamisen maailma kehittyy. Teknologian murroksessa yksilön tiedon rakentaminen tapahtuu entistä erilaisemmissa yhteisöissä. (Jakonen 2017.) Astuessamme kohti 2020-lukua, ihmisten verkostoituminen on lisääntynyt

Kuvio 1. Sosiaalisen median käyttäjien määrät maailmanlaajuisesti vuodesta 2010 vuoteen 2021. (Statista 2018.)

Taulukko 1. Suomalaisten Internetin käyttömääriä vuonna 2018

Ikäryhmä:	Käyttänyt Internetiä (%):	Internet-käyttö yleensä useita krt. päivässä (%):	Älypuhelin käytössä (%):	Seurannut jotain yhteisöpalvelua (%):
16–24	100	98	99	93
25–34	99	97	97	87
35–44	100	96	96	84
45–54	98	87	90	71
55–64	93	72	80	46
65–74	78	47	59	29
75–89	40	19	24	10

Sukupuoli:	Käyttänyt Internetiä (%):	Internet-käyttö yleensä useita krt. päivässä (%):	Älypuhelin käytössä (%):	Seurannut jotain yhteisöpalvelua (%):
Miehet	90	78	81	58
Naiset	88	74	79	64

Kaikki	89	76	80	61
--------	----	----	----	----

huolimatta siitä, että suuri osa maailman ihmisistä on edelleen esimerkiksi ilman Internetin käyttömahdollisuuksia (Jakonen 2017). Vuonna 2018 sosiaalisen median käyttäjiä on laskettu olleen maailmassa hieman yli 2,5 miljardia. Kuten kuviosta 1 (s. 8) tulee ilmi, Statista-statistiikkakeskuksen (2018) mukaan 3 miljardin raja tulee ylittymään vuoden 2020 aikana. Vuonna 2018 tehdyn Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö-tutkimuksen (Tilastokeskus 2018) mukaan Suomessa Internetin käyttö on prosentuaalisesti korkealla (ks. taulukko 1, s. 9). Koko väestöstä 89% prosenttia on käyttänyt Internetiä ja noin 76% käyttää sitä päivittäin. 61% on seurannut jotain yhteisöpalvelua. Arvioiden mukaan kokonaiskäytön prosentuaalinen määrä nousee, mitä nuoremmaksi ikäluokissa mennään. (Tilastokeskus 2018.)

Teknologiaa ei tulisi nähdä pelkästään systeeminä vaan myös materiaalina ja sosiaalisena ilmiönä. Tämä ilmiö sisältää suhteen objektien ja artefaktien, ihmisten ja instituutioiden, sekä yhteiskunnan ja organisaatioiden välillä. Voidaankin sanoa, että teknologiat ilmentyvät ja ovat lähtöisin juuri näistä ilmiön osasista. Teknologioita ei tule kuitenkaan

ajatella itsestäänselvyytenä, vaan enemmän mielenkiintoisen haasteellisina maailman ilmentyminä. (Silverstone 1994.) Tässä suhteessa myöskään medioiden käyttöä ei tule erillistää arkipäiväisistä toiminnoista pelkiksi teorioiksi, vaan yhdistää moninäkökulmaiseen merkityksenantoon yksilöiden omassa elämässä (Bird 2011). Tällä ajatuksella käännän katseen esimerkiksi siitä, mitä sosiaalinen media tekee lapsille negatiivisessa mielessä, tarkemmin sinne, missä yksilön valinnat ja teot tapahtuvat todellisella ja luonnollisella tavalla: päivittäisen mediakäytön ytimeen.

1.2 Aiempi tutkimustieto

Yksilön valintaprosesseja ja niihin liittyvää ongelmanratkaisu-teemaa on tutkittu kattavasti. Kartoittaessani jo olemassa olevaa tietoa havahtuin tosiasiaan siitä, miten konzentroituneena sosiaalisen median ilmiö on mahdollista nähdä vanhemmuuden ja lasten yhtälön kautta: se on yhtäläisesti kaikille elämän osa-alueille syntymästä kuolemaan levittäytyvä asia. Tutkimustiedossa sekä yleisessä keskusteluilmapiiirissä näytetään palaavan jatkuvasti kysymykseen siitä, kuinka suuri riski sosiaalisen median käyttö tulevaisuuden suhteen on. Vanhempien valintoihin ja toimintaan liittyvät tutkimukset (Bateman, Gray & Butler 2011; Blum-Ross & Livingstone 2017; de Godzinsky 2015; Kuikka & Morozova 2018; Masullo Chen 2012) ovat kohdentuneet erityisesti huoleen lasten tulevaisuudesta, sekä näkökulmiin siitä, kuinka oikeutettua vanhemman on toimia lapsen brändikuvan tai identiteetin muodostajana.

Jo tehtyä tutkimusta aiheeni ympärillä hallitsee vahvasti huoli lasten oikeuksista. Esimerkiksi Ranskassa on säädetty laki, joka mahdollistaa vankilatuomion, jos yksilö julkaisee yksityisiä tietoja toisesta yksilöstä ilman heidän lupaansa (Ranskan perustuslaki 1803/2018). Laki mahdollistaa myös aikuistuneelle lapselle nostaa kanteen vanhempiin vastaan, koskien hänestä lapsuudessa julkaistuja tietoja (Chazan 2016; Ranskan perustuslaki 1803/2018). Samantyyppisiä lakeja on voimassa eri Euroopan maissa, kuten Saksassa ja Itävallassa, luonnollisesti erilaisin rangaistusvariaatioin (DW 2015, DW 2016). Kansainvälisestä näkökulmasta katsoen yhden oleellisen näkökulman tuo YK:n lapsen oikeuksien sopimus (YK 1991). Suomessa sopimus on lailla vahvistettu, ja se kertoo erityi-

sesti tavoitteista suojella heikossa asemassa olevia lapsia ja turvata heidän oikeutensa. Kansallisen lastensuojelulain lähtökohtana on myös se, että lapsen iästä ja kehitysasteesta riippumatta, lapsen tulee saada kertoa mielipiteensä häntä koskevissa asioissa. (de Godzinsky 2015.) Tutkimuksissa esitelty toiminta ei rajoitu pelkästään edellä mainittuihin huoliin, vaan se levittäytyy myös markkinoinnin ja myynnin alueille. Kansainvälinen tutkimusaineisto painottuu yksilön valintaprosesseihin markkinavetoisessa sosiaalisessa mediassa. Teemaa leimaa erityisesti pelko siitä, että emme välttämättä koskaan tiedä, mitkä sosiaalisen median käyttäytymisen normit tarkalleen ovat (Bateman ym. 2011). Onko kasvoton vastapeluri aito? Mitä näkemäni kuva oikeasti tarkoittaa? Ja, onko lukemani uutinen sittenkään todellinen, vaan kenties pimeään rahaa täynnä olevan verkoston huijaus?

Blum-Ross ja Livingstone (2017) kuvaavat, ettei tietojen jakaminen ole pelkästään lasten tietojen representaatiota, vaan myös suurilta osilta aikuisen oman vanhemmuuden, identiteetin ja perheen kuvausta. Tässä suhteessa Blum-Rossin ja Livingstonen (2017) tekemän tutkimuksen tulokset puhuvat tärkeästä ja positiivisesta vaikutuksesta vanhemmuuteen: moni vanhempi tuntee olonsa vähemmän yksinäiseksi julkaistessaan ja saatuttaessaan muita medioiden käyttäjiä. Blum-Ross ja Livingstone (2017) yhtyvät myös Leaverin (2017) ajatukseen siitä, että julkaisutyötä tehdään paljolti tulevaisuus mielessä joskus rajaten, joskus jakaen. Leaver (2017) ehdottaakin, että esimerkiksi lasten tietojen (jopa ammattimaisesta) jakamisesta on tullut hellyyden ja välittämisen muoto. Hän perustaa ajatuksensa siihen, että kun lapsi kasvaa, hänen on mahdollista nähdä vanhempiensa tekemä identiteettityö ja tietojen jakaminen julkisena hellyyden ja välittämisen tekona.

Viime aikojen suomalaiset väitöskirjat ovat keskittyneet opinnäytteiden tavoin yksityisyyden, lapsen oikeuksien ja digitalisoituvan maailman uhkakuvien tutkiskeluun. Sosiaalisen median teemaa on tutkittu niin yhteisöllisyyden kuin yksilön toiminnan näkökulmista. Muun muassa Malinen (2016) on tutkinut Tampereen yliopiston väitöskirjassaan Internet-käyttäjien orientaatiota ja tavoitteellisuutta suhteessa yhteisöllisyyteen. Hänen tutkimuksensa mukaan eri yksilöillä voi olla erilaisia tavoitteita sosiaaliselle toiminnalle

ja verkostoitumiselle. Yhteisöllisyys, ”johonkin” kuulumisen tunteet, sekä uusien verkostojen luominen saattavat olla jollekin erityisen tärkeää, kun taas toiset eivät välttämättä koe Internet-toimintaansa millään lailla yhteisölliseksi. (Malinen 2016.) Yhteisöllisyyden teemoista huolimatta arkinen elämä, johon myös sosiaalinen media kuuluu, voidaan nähdä sirpaloituneena. Mediakulttuureja tulisikin tutkia ihmisiin liittyvien käytänteiden kautta, ja tutkiakseen niitä on tärkeää nostaa esille ihmisen todelliset ja luonnolliset tarpeet. Tarpeisiin kuuluu niin ekonomiset, etniset, poliittiset, uskonnolliset kuin sosiaaliset tarpeet. (Couldry 2012; Tammi 2016.)

Moni tutkimus kertoo sosiaalisen median haasteista. Aution (2016) mukaan tietoverkkojen yleistyessä tieto- ja viestintäteknologian välityksellä tapahtuneet lapsiin kohdistuneet rikokset ovat lisääntyneet, ja samalla lakeja on jouduttu pohtimaan uudelleen. Pohdintaan on tutkimusten mukaan tartuttu julkaisemalla useita oppaita, joissa on keskitytty lapsen yksityisyyden turvaamiseen ja niiden tärkeyden esiin tuomiseen (Lääperi 2016). Erityisesti huomioni jo tehdyissä tutkimuksissa kiinnitti havainnot siitä, miten lähes jokainen tutkija itse oli herännyt henkilökohtaisesti kysymään ja kyseenalaistamaan omaa tietojen jakamistaan eri medioissa.

Kysymys siitä, miten vanhemmat voivat toimia oman kasvun ja lastensa kasvattamisen myötä siten, että molemmat oppivat elämään turvallisesti alati muuttuvassa ympäristössä, johdattaa oman tutkimukseni lähelle. Varsinkin, kun ympäristö ei ole enää pelkästään käsin kosketeltavissa oleva maailma vaan teknologian välityksellä toimiva uusi sosiaalinen ympäristö täynnä omia normeja ja koodistojaan. Näiden koodistojen lukeminen on oma haasteensa. Livingstonen (2009) mukaan elämme printtimedioiden ja -lukutaidon perinteen jättämässä yhteiskunnassa. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että painettu teksti on ollut aikoinaan todellisemmassa ja totuudellisemmassa asemassa kuin tämän päivän verkkoon lisätyt tiedot. Kuka tahansa voi muokata Internetin tietoja, eikä sensuuria välttämättä ole lainkaan. Livingstonen (2009) mukaan tämä on vaikuttanut siihen, että ”lukeminen” ei ole enää pelkästään lukemista ja tiedon omaksuntaa käsin kosketeltavassa toimintaympäristössä, vaan monipuolisempia taitoja vaativaa lukutaitoa.

Lukutaito voidaan ymmärtää käsittämään tekstintuottamista ja -lukemista. Koska yksilöt ymmärtävät asioita eri tavoin, tulee lukutaito käsitteenä ymmärtää laajemmin käsittämään myös kykynä ymmärtää symboleita. Teksti ei ole enää tekstiä sen perinteisessä muodossaan, vaan kokonaisuus, joka voi koostua kuvista, äänistä ja vuorovaikutuksesta. Hobbsin (2010) mukaan tiedon lukutaito ulottuu niin kognitiivisten, tunnetason kuin sosiaalisten taitojen osaamiseen. Viimeistään 2010-luvulle tultaessa on alettu puhumaan media- ja digitaalisesta lukutaidosta. Tämän voi käsittää sisältävän erilaisten tekstien, työkalujen ja teknologioiden käyttämisen, kriittisen ja eettisen ajattelutavan, luovuuden aiheen piirissä, sekä aktiivisen toimijuuden yhteisöissä. Tämä on johtanut laajaan ja kokonaisvaltaiseen yhteiskunnassa toimimisen kompetenssien vaatimukseen. Tämän vaatimuksen ei nähdä rajoittuvan esimerkiksi tekstin lukutaitoon, vaan se käsittää kaiken tiedon ja informaation lukutaidon. (Hobbs 2011; Cappello, Felini & Hobbs 2011; Buckingham 2015.)

Medialukutaito on kompleksinen ja monimutkainen käsite, joka voi sosiaalisen median käsitteen mukaisesti tarkoittaa monelle montaa asiaa. Potter (2010) on määritellyt medialukutaidon viittaavan neljään pääteemaan, joista käsite voisi muodostua. Ensinnäkin massamediat voivat tuottaa niin positiivisia kuin negatiivisia vaikutuksia yksilölle. Toisekseen medialukutaidon tarkoituksena on auttaa ihmisiä suojelemaan itseään mahdollisilta negatiivisilta vaikutuksilta. Kolmantena teemana Potter mainitsee kehityksen, joka käytännössä tarkoittaa sitä, että kukaan meistä ei synny medialukutaidon kanssa, eikä oppiminen pääty koskaan. Näiden kolmen lisäksi, medialukutaito on moniulotteinen asia. Se vaikuttaa yksilöiden elämään monella eri tasolla, monella elämän osa-alueella. Toisaalla Potter (2004) on ehdottanut, että medialukutaito tarkoittaisi niitä tietoja ja taitoja, joiden avulla ymmärrämme kohtaamiamme median tuottamia viestejä. Buckingham (2015) ymmärtää medialukutaidon käsittävän neljä eri näkökulmaa: representaation, kielen, tuottamisen, sekä yleisön. Hänen mukaansa nämä kaikki tuottavat omanlaisen ekosysteemin erityisesti silloin, kun medialukutaito sijoitetaan Internetiin. Hobbs esittää, että erityisesti medialukutaidon kehittämisessä tulisi panostaa viiteen eri kompetenssiin: toimintaan/toimintakykyyn (1), tiedon saavuttamiseen (2), tiedon analysointiin ja arviointiin (3), tiedon luomiseen (4), sekä monipuoliseen tilanteen reflektointiin (5). Näi-

den avulla yksilön on mahdollista toimia aktiivisena osana yhteiskuntaa, sekä samalla toteuttaa elämänpituista oppimisen matkaa, joka tukee ihmisen kehitystä yhteiskunnan muuttuessa ympärillä. (Hobbs 2010.) Koulutuksen tulee Hobbsin mukaan ulottua aidosti kaikkiin ikäluokkiin, kuin myös eri ammattialojen kehitykseen (Hobbs 2010; Cappello ym. 2011). Näiden taitojen opettamisessa tulee ottaa huomioon yksilöiden elämänvaiheet ja niihin liittyvät tavoitteet ja roolit. Lapsen rooli yhteiskunnassamme on luonnollisesti erilainen kuin aikuisen tai vanhuksen. (Rasi, Vuojärvi & Ruokamo 2019.)

Perhetilanteen nähdään olevan yksi suurimpia positiivisia ohjaajia medialukutaidon ja sen säilymisen suhteen. Erityisesti se, että perheessä on lapsi vaikuttaa siihen, miten vanhemmat suhtautuvat eri medioihin ja teknologioihin. (Rasi ym. 2019, viitattu lähteesseen Sasson & Mesch 2019). Siten perinteinen lapsiin kohdistuva mediapedagoginen medialukutaitojen kehittäminen ei ulotu pelkästään tieteenhaaraansa vaan ehdottomasti myös aikuiskasvatuksen ja gerontologian aloille. (Vilmilä 2015; Rasi ym. 2019). Buckingham (2015) toteaa, että nykyajan nuoret käyttävät sosiaalista mediaa ja eri teknologioita ei pelkästään laitteina, vaan nimenomaan kulttuurin muotoina. 2020-luvulle siirryttäessä kyse ei ole enää pelkästä nuorisoilmioistä, vaan osa länsimaista arkea. Tämä asettaa oman työni tärkeään kehikkoon, jonka tavoitteena on tuottaa lisää ymmärrystä yhteiskunnallisista ilmiöistä.

1.3 Tutkimuksen käsitteet

1.3.1 Sosiaalinen media

2010-luvulla median käsite viittaa erilaisiin instituutioihin ja rakenteisiin, siinä missä digitaalinen media voi viitata tietoverkkojen verkostumaan. Couldryn mukaan digitaalisuus on eräänlainen viimeinen askel yhteiskunnassamme kohti jotain uutta. (Couldry 2012.)

Sosiaalisen median määritelmän keskiössä voidaan sanoa olevan sen syvin tavoite, eli sosiaalinen toiminta median järjestelmissä ja niiden keinoin. Hintikan (2015) mukaan käsitteen voi pyrkiä määrittelemään sen sisällön perusteella: sosiaalinen käsittää ihmisten

välisen vuorovaikutuksen ja sen pohjalta tapahtuvan yhteistoiminnan, ja media erilaisia informaation jakamisen ja vastaanottamisen kanavia. Sosiaalinen media on Hintikan (2015) kuvailun mukaisesti laaja Internetin verkosto, joka sisältää yhteisöllistä jakamista, sisällön tuottamista ja jopa yhdessäoloa. Vuonna 2019 esimerkkejä sosiaalisesta medias- ta ovat Facebook, Instagram, Snapchat, blogit, vlogit ja erilaiset peli- ja musiikkipalvelut, sekä kansalaisadressit, joukkorahoituksen muodot ja lukuisa määrä erilaisia Internetin sivustoja ja sovelluksia.

Tutkimuksessani sosiaalinen media keskittyi käsittämään seuraavat alustat, sekä tiedon luonnin ja jakamisen muodot: Facebook, Instagram, Snapchat, blogit, vlogit ja podcastit. Jos tutkimusaineistosta nousi näiden lisäksi joitain muita alustoja, joiden huomioiminen oli oleellista, en sulkenut niitä aineiston ulkopuolelle. Sosiaalisen median julkaisumateri- aalien muotoja on useita, esimerkiksi jakautuen seuraaviin kategorioihin: tekstit, kuvat, videot, sekä äänimateriaalit kuten podcastit. Viides kategoria kattaa edellisten välimuo- dot, jotka voidaan nimetä mixed media-aineistoksi. Tutkimuksen aineistoa kerätessä puhuin pääasiassa kuva-, video- ja tekstimateriaaleista, mutta en rajannut muita aineis- ton ulkopuolelle. Kaiken kaikkiaan tavoitteenani oli helpottaa haastateltavien mahdolli- suuksia muodostaa luonnollinen ja helposti käsiteltävä kuva sosiaalisen median sisällöis- tä.

Tutkimukseni kokonaiskuva piirtyy siten, että käsittelen ihmisen toimintaympäristöä siitä näkökulmasta, että se on yhtenäinen. Couldry (2004) onkin pohtinut mediatutkimuksen kehityksen myötä, mitkä asiat ja millainen toiminta on median sisällä, ja millainen ei. Tut- kimukseni vanhempi, joka ei julkaise lapsestaan tietoja tai käytä lainkaan sosiaalista me- diaa, toimii median sisällä siinä missä aktiivinen ja julkaiseva vanhempi. Tämä näkökulma perustuu ajatukseen siitä, että teknologia ja mediat ovat sulautuneet osaksi länsimaista arkea ja yhteiskunnallista toimintaa, emmekä voi enää välttyä median vaikutuksilta.

1.3.2 Valinta

Tutkimuksessani valinnan käsite kuvaa yksilön toimintaa ja ratkaisua. Käsite kuvaa myös

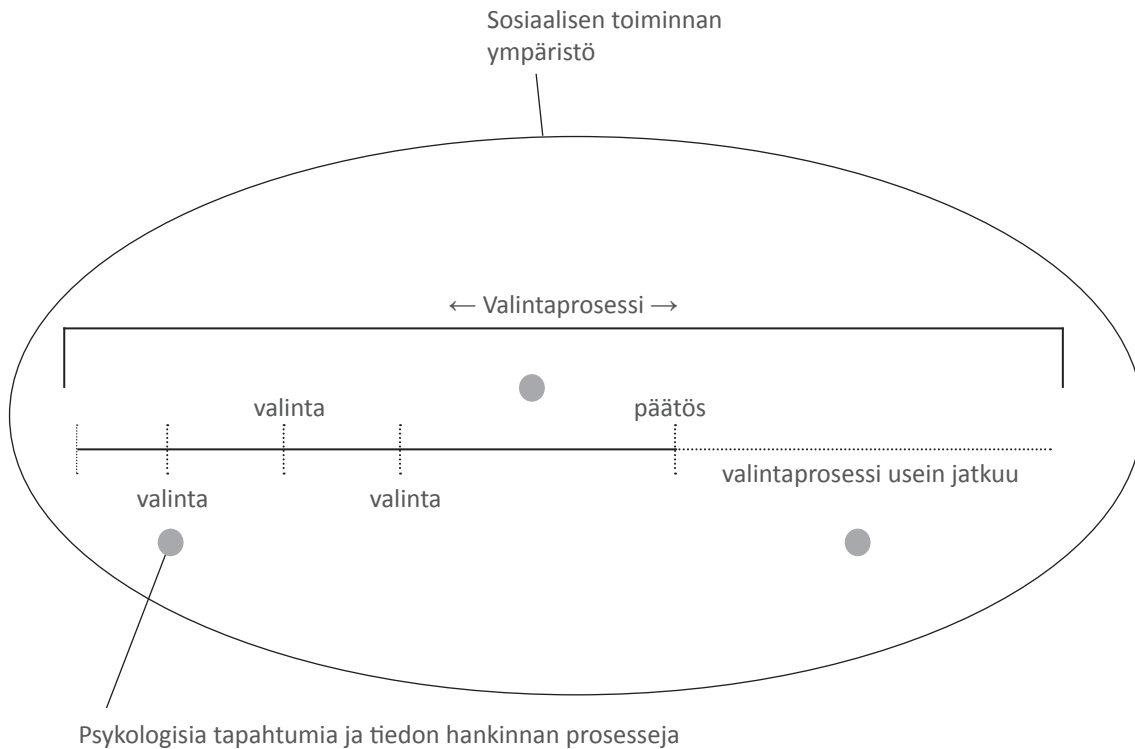
toiminnan rajoitteita ja rajaamista, eli jos valinta jää tekemättä, toiminnan suunta muuttuu. Valinta liitetään usein ammatin, puheen tai vaikkapa yhteistoiminnan rakenteisiin (Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2018), jolloin erilaisia vaihtoehtoja lopputullemalle on voinut olla useita. Valintojen ajatellaan olevan yksilön, ongelman ja kontekstin (esim. tilanne, paikka, aika) välistä kommunikaatiota ja viestintää, ja siten ne sijoitetaan sosiaalisen toiminnan ympäristöön. Tässä suhteessa valinnat ovat myös psykologisia tapahtumia. (Ranyard, Crozier & Svenson 1997.) Syvemmälle mentäessä valinnat voidaan karkeasti jakaa motiveihin, kognitiivisiin prosesseihin ja mentaalimalleihin. Prosesseihin liittyy tiedon hankintaa, arvottamista ja arviointia, jälkipohdintaa, sekä yksilön oman arvomaailman ja tavoitteiden arviointia. (Ranyard ym. 1997.)

Perimmäiseltä ajatukseltaan valintojen voidaan sanoa olevan filosofisia. Tällöin voimme puhua ontologisesta, olemassaoloon ja olemiseen liittyvästä turvallisuudesta. Tämä tarkoittaa sitä, että pyrimme säätelemään ja kontrolloimaan ympäröivää maailmaa erilaisin rituaalein ja tavoin. Kyse on monitasoisesta sosiaalisen maailman viestinnästä, johon liittyy ajatus tunnemaailman pyhydestä, vaatimus kulttuurien rakenteista, sekä esimerkiksi kollektiivisesta sosiaalisuuden kokemuksesta. (Silverstone 1994.) Voimmekin kysyä, ovatko valinnat kohti julkaisemista tai julkaisemattomuutta eräänlainen ontologisen turvallisuudentunteen hakemisen muoto, eli valintoja kohti itsemme ja muiden kontrollointia?

1.3.3 Valintaprosessi

Teorioita yksilön valintaprosesseille on paljon. Olen kuvannut kuvioon 2 (s. 17), kuinka valintaprosessi voidaan ymmärtää aikajanan tapaisena asiana, jonka sisältöä ovat eri vaiheet, eteneminen ja kronologisuus. Näihin taasen vaikuttavat esimerkiksi yksilöä ympäröivät kulttuurit, arki, sekä yksilön oma persoona ja ajatusmaailma. Siten valintaprosesseista voidaan eritellä esimerkiksi siinä toimiva yksilö, ajallisuuden näkökulma, sekä mahdollisuus muuttaa prosessin suuntaa. (Crozier & Ranyard 1997.)

SEU-teorian (eng. subjectively utility theory) mukaan yksilö tekee valinnan sen mukaan,

Kuvio 2. Valintaprosessi

miten hän kokee asian hyödyllisenä tai käyttökelpoisena. Tai vaihtoehtoisesti, mikä monesta eri vaihtoehdosta on sopivin. Laajuutta teorianäkökulmaan antaa prospect-teoria, jonka mukaan teemme valintoja sen mukaan, mitä odotamme valinnan puitteissa tapahtuvan. Tällöin valintaprosessiin voi kuulua myös ajatus tulevaisuudesta. (Crozier & Ranyard 1997.)

Kuviosta 2 voi havaita, että valintaprosessissa voidaan nähdä tapahtuvan myös jonkinlainen päätös. Tämän voidaan sanoa olevan eräänlainen psykologisten prosessien lähestymistapa, jossa ongelman ja päätöksen välille asettuu erilaisia vaiheita, kuten tiedonhankintaa. (Crozier & Ranyard 1997.) Valintaprosesseihin liittyy Ranyardin ym. (1997) mukaan myös sosiaalisen toiminnan ympäristö. Tämän ympäristön sisällä tapahtuu psykologisia tapahtumia, kuten valintojen perustelua, ja niiden peilaamista sekä itseensä ympäristöön. Kaikki tämä tapahtuu hyvin luonnollisella tavalla ilman erityistä, jatkuvaa ja näkyvää tiedostamista. (Ranyard ym. 1997.)

Tutkimuksessani lähestyn vanhemmuuden valintaprosesseja naturalismin näkökulmasta, jonka ominaispiirteitä on luonnollinen lähestymistapa yksilön omia ajatuksia, kokemuksia ja toimintaa kohtaan (Blom Kernal & Montgomery 1997). Valintojen ja valintaprosessien ominaisuudet, kuten hyödyllisyyden hakeminen, ajatukset tulevaisuudesta ja ajan merkitys, tiedonhankinta, tiedostava ja tiedostamaton ymmärtäminen, sekä sosiaalisen toiminnan kenttä, ovat kaikki myös naturalistisen tutkimuksen ominaisuuksia. (Klein 1996; Klein 2008.)

1.4 Tutkimuksen lähtökohdat

Tässä pro gradussa tutkin suomalaisten vanhempien valintaprosesseja sosiaalisessa mediassa. Tutkimani valinnat kohdistuvat lasten tietojen, kuten kuvien, tekstien ja videoiden jakamiseen. Tutkimukseni koskee myös tietojen rajattua jakamista.

Ajankohtaisen tutkimuksesta tekee se, että teknologian kehityksen myötä tiedon jakamisen ja luomisen mahdollisuudet laajenevat jatkuvasti. Tiedon jakaminen on mahdollista kellon ympäri. Yleinen digitalisoitunut sosiaalinen ilmapiiri kehottaa julkaisemaan ja jopa vaatii sitä, mutta tietyn rajan ylittäessä ruudulle voi iskeä joukkopaheksunta. Rajaa jakamisen sopivuudelle on kuitenkin mahdotonta täysin määritellä ja tämä herättää ainakin itsessäni huolta tulevaisuudesta. Olemme myös sellaisessa tilanteessa, että esimerkiksi ammattimaisen bloggauksen kautta koko perheestä ja perheen asioista voi tulla työn tekemisen aineistoa, ja tällöin myös elannon ansaitsemisen ehto. Tämä asettaa tietojen jakamisen uudenlaiseen kontekstiin, jolloin valinnat ovat samaan aikaan sekä uhka että mahdollisuus.

Tutkimukseni uutuusarvo on sosiaalisen median käyttöön ja lasten tietojen jakamisen liittyvien prosessien tutkiminen vanhemmuuden näkökulmasta. Jo tehdyn tutkimuksen teemoissa voi todeta, että vanhempien sosiaalisen median valintaprosesseihin ei ole vielä tartuttu. Aiheeni ympärillä oleva tutkimustieto tukee oivallisesti matkaani tuloksiin ja luo sille perustan. Minua kiinnostaa myös, mitä ennen ja jälkeen julkaise-napin painamista, tai painamatta jättämistä tapahtuu. Siten tutkimukseni aihe on perusteltu ja

ajankohtainen.

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, joka pohjautuu ajatukseen luonnollisesta valintaprosessista, ja joka on toteutettu naturalistisen valintaprosessin kehikon metodein. Se antoi haastateltaville hienon mahdollisuuden kertoa näkökulmista omin sanoin, ja jopa tulkita oman maailmankuvan mukaisesti sosiaalista mediaa. Aineisto kerättiin haastatteleamalla 12 suomalaiseksi itsensä kokevaa aikuista, joista 11 oli naisia ja yksi mies. Haastateltavat olivat syntyneet 1960–1990-luvuilla, ja he asuivat ympäri maailmaa. Aineisto koodattiin kolmiosaisesti kohti tuloksia. Tutkimukseni tavoitteena oli tuoda näkyväksi valintaprosessin eri vaiheita, sekä niihin vaikuttaneita komponentteja. Tavoitteena oli luoda selkeä kuvaus valintaprosessista ja mahdollisista yksilöllisistä prosessien jatkovaiheista. Ensisijaisesti pyrin tuottamaan lisätietoa yhteiskunnalliseen keskusteluun ilmiöstä. Tarkoituksena oli myös auttaa ymmärtämään yksilön toimintaa, ja sitä myöten tukea aikuis- ja mediakasvatuksen kehitystä.

2. MATKALLA - YKSILÖN VALINTOIHIIN VAIKUTTAJAT

Yksi johtajatuksista yksilön kehityksen suhteen kasvatustieteessä on, että yksilö kehittyy suhteessa ympäristöönsä, ja toimii prosesseissa niin sisäisesti kuin ulkoisestikin. Tässä luvussa käsittelen yksilön tekemiin valintoihin vaikuttavia näkökulmia. Uppoudun esimerkiksi siihen, miten tietynlaisissa oloissa, tietynlaiseksi aikuiseksi kasvanut vanhempi tekee tietynlaisia valintoja elämässään. Aikuisen vanhemman valinnat johtavat tutkimuksessani sosiaalisen median kentälle.

2.1 Sosiaalistuminen

Sosiaalisyhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna yksilön toimintaan vaikuttaa asiat, jotka tapahtuvat hänen sosiaalisessa ympäristössään, yksilön oman persoonallisuuden ja identiteetin lisäksi (Vygotsky 1962; Rinne, Kivirauma & Lehtinen 2004). Maailmanhistoriaa tarkastellessa on luonnollista mainita, että myös maailman suuret tapahtumat ovat vaikuttaneet siihen, miten kommunikoimme toistemme kanssa, teemme valintoja ja jaamme asioita. Ihmiselle luontainen piirre lienee myös se, että haluamme tavoittaa toiset yksilöt ja kommunikoida heidän kanssaan. Aikojen saatossa ihminen on luonnollisella tavalla kertonut omasta elämästään kohtaamilleen ihmisille. Läheisille ja turvallillisille kenties enemmän, vieraille ja vihamielisille vähemmän. Yksilön tapaan toimia symbioosissa ympäröivän yhteisön kanssa on vaikuttanut suuresti se, miten käsitämme itseämme osana maailmaa.

Ihmisen oppiminen on Vygotskyn näkökulmien mukaan erityisesti kulttuurin sisällä muodostuneiden ajattelutapojen, taitojen ja tietojen sisäistämistä. Hänen mukaansa nämä välittyvät yksilölle vuorovaikutuksessa kulttuurin toimintojen kanssa. Vygotskyn mukaan kieli on yksi merkittävä väline sosiokulttuurisen sosiaalistumisen prosesseissa kuin myös itsenäisessä ongelmanratkaisussa. Sosiaalistumisen prosesseihin kuuluu olennaisesti se, että yksilö on aikojen saatossa kehittynyt ymmärtämään ympäröivää maailmaa yksilönä omaksuen aikaisempien sukupolvien tiedot ja taidot. (Vygotsky 1962; Rinne ym. 2004.)

Samantyyppisen kuvauksen voi esittää myös valintaprosesseista. Yksilö toimii suhteessa ympäröivään maailmaan, mutta rakentaa valintamaailmaa sisäisesti reagoiden luonnolliseen tapaansa yksilönä. Menneisyys, nykyhetki ja tulevaisuuden ajatukset vaikuttavat näihin prosesseihin. Kehittyminen kohdentuu usein haluttuun ja jo ehkä aikaisemmin valittuun yhteen vaihtoehtoon. (Blom Kemdal & Montgomery 1997.)

Astuessamme lapsuudesta ja nuoruudesta aikuisuuteen, voimme kokea uudenlaisen maailman. Tähän maailmaan astuminen on eräänlainen askel, joka Meadin (1971) mukaan tapahtuu sosiaalistamisen mallien pohjalta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että vuorovaikutuksessa sosiaalisen ympäristömme kanssa, opimme toimimaan muun muassa sosiaalisten normien mukaisesti, tietojen, taitojen, odotusten, toiveiden ja arvojen maailmassa. Tarvitsemme tietynlaisia taitoja ja osaamista voidaksemme toimia. Taitojen osaamattomuus voi johtaa erilaisiin kriiseihin, tai jopa sosiaalisen piirin ulkopuolelle joutumiseen. (Raitanen 2001.) Aikuiselta toimijalta odotetaan tietynlaista toimijuutta suhteessa myös häneen omaan itseensä, sekä sisäisesti että ulkoisesti. Raitasen (2001) mukaan aikuinen toimii elämänhallinnan viitekehyksen mukaisesti, johon lukeutuu tilanteisiin mukautuva ja vaikuttava yksilö. Päämäärät, yksilöllisyys, arvomaailma, vastuu sekä sulkeutuneisuus tai avoimuus ovat elämänhallinnan viitekehyksen osasia, joiden tasapainoilua aikuisuus on.

Sosiaaliseen piiriin kasvaminen suhteutuu vanhemmuuteen ja sosiaalisen median valintoihin siten, että sosiaalinen media on kasvavassa määrin normatiivinen osa meidän yhteiskuntaamme. Voidaan olettaa, että tällöin osaamattomuus tai kokonaan kieltäytyminen sosiaalisen median toimijuudesta voi johtaa ulkopuolelle jäämiseen tai sen tunteisiin. Ihmisen kasvuun ja omaan persoonaan liittyen yksilö valikoi itse, missä määrin hän osallistuu sosiaalisen yhteiskunnan ja median toimintoihin. Yksilön elämän aikana tapahtuneet sosiaalistumisen prosessit vaikuttavat luonnollisena jatkumona siihen, miten yksilö osaa nämä toiminnot.

2.2 Yksilöllisyys ja yksilön persoona

Yksilön persoonan ominaispiirteet voivat kertoa meille paljon siitä, millä tavoin kulutamme medioita. Persoonallisuudella nähdään olevan suuri merkitys sille, miten valitsemme asioita medioissa. Tutkimusten mukaan persoonallisuuden piirteet voidaan jakaa viiteen eri piirteeseen, jotka tosiaan näyttävät vaikuttavan yksilön tapaan toimia mediamaailmassa. Nämä viisi persoonallisuuden kategoriaa ovat avoimuus, tunnemaailman tasa-paino, tietoisuus, ystävällisyys ja ulospäinsuuntautuneisuus. Ulospäinsuuntautuneet vaikuttavat pitävän paljon aistien stimulaatiosta, ja tällaisten yksilöiden avoimuus kertoo kaipuusta myös älylliselle stimulaatiolle sekä esteettiselle kauneudelle. Tässä suhteessa ulospäinsuuntautunut ja avoin yksilö on tutkimusten mukaan enemmän sosiaalisten tilanteiden kokija, ja vähemmän tavattavissa vaikkapa tv:n parista. Tunne maailmaltaan epätasapainoiset yksilöt ovat usein ahdistuneita ja jännittyneitä. Tämänlaiset yksilöt hakeutuvat paljon esimerkiksi yksinkertaisten ja helposti seurattavien ohjelmien pariin. Ystävällisyys taas viittaa usein siihen, kuinka paljon sosiaalisia kontakteja yksilöllä on. Tämä voi merkitä myös sitä, että henkilöllä on vähemmän mediakäyttöä ja enemmän aitoja kohtaamisia. Tutkimusten mukaan ystävällisyys voidaan ymmärtää myös sovittelevuuden piirteeksi tai miellyttävyydeksi. Tällöin yksilö ei todennäköisesti myöskään jaa mitään kovin rankkaa tai häiritsevää materiaalia medioissa. Tietoinen yksilö puolestaan ei näyttäyty helposti tutkimusmateriaalien valossa, sillä olemassa ei ole suoranaista tutkimustietoa siitä, että tietoisuus suoraan reflektoituisi millään tavoin siihen, miten yksilö käyttää medioita tai osallistuu kulttuurien toimintaan. Tietoinen yksilö menestyy kuitenkin helposti organisoidun ja tehokkaan persoonansa takia. (Krayyckamp & van Eijck 2005.)

Tiedonkäsittelyteorian (eng. Information processing theory) mukaan ihminen nauttii erilaisista aktiviteeteistä sen mukaan, mikä hänen optimaalinen kiinnostumisen tasonsa on. Myös yksilön kyky käsitellä informaatiota vaikuttaa tilanteeseen. Yksilön kohdatessa vaikean, mutta mielenkiintoisen aiheen, hän jatkaa asiaan perehtymistä korkean kiinnostumisen tason takia. Tutkimusten mukaan asiaan vaikuttaa niin persoonallisuus kuin fysiologinen reagoititapamme. (Krayyckamp & van Eijck 2005.) Tämä kertoo mielenkiintoisella tavalla siitä, miten luonteen- tai persoonallisuuden piirteet heijastuvat tapoihim-

me toimia. Tähän perustuen tuskin voimme välttää todellisilta reaktioiltamme toimies-
samme sosiaalisessa mediassa, tai jättäytyessämme passiivisiksi sen suhteen.

Masullo Chen (2012) on tutkinut naisten blogikirjoitusten henkilökohtaisuuden lähtö-
kohtia hyödyntäen Maslowin tarvehierarkia-teoriaa tutkimuksessaan. Teoriaan nojaten,
naisille on tärkeää saada positiivisia itsevaikuttamisen kokemuksia, saavuttaa asioita,
sekä vaikuttaa ympäröivään yhteisöön. Oleellisimpia havaintoja Masullo Chenin (2012)
tutkimuksessa on se, että osa bloggarinaisista ei pelkää julkaissut tietoja paljastaak-
seen itsestään tietoja, vaan myös tyydyttääkseen Maslowin hierarkian mukaisia perus-
tarpeita. Herääkin ajatus siitä, miksi vanhemmat päätyvät jakamaan henkilökohtaisia
tietoja lapsistaan. Jakaminen ei tällöin olisi pelkkää lapsen kohdistuvaa toimintaa, vaan
myös vanhemman oman persoonan jatkumo ja elämän osanen.

2.3 Tiedostavaa ja tiedostamatonta toimintaa

Aikuinen yksilö tietää ja tunnistaa pääasiassa mitä tekee, eli toimii enemmän tiedosta-
valla tasolla kuin lapsi. Näkökulmaa tiedostamattoman ja tiedostamisen käsitteistä voi
laajentaa käsittämään niiden käyttöä. Argyriksen toiminnan teorioiden mukaan ihmisen
toiminnan taustalla on aina joko tiedostettu tai tiedostamaton päämäärä. Nämä pää-
määrät toteutuvat arjessa muun muassa siten, että yksilö toimii ensisijaisesti tiedoste-
tulla tasolla julkiteorioiden pohjalta. Julkiteoriat ovat yksilön mielikuvia itsestään, sekä
jopa ääneen sanottuja asioita. Esimerkiksi Facebookissa tehdyllä tilapäivityksellä yksilö
haluaa kertoa olevansa tarkka kierrätyksestä: ”Puhdas koti kiiltää, ja mieli on puhdas,
kun tuli taas kierrätettyä kaikenlaista”. Todellinen yksilön toiminta tulee esille usein tie-
dostamattomalla tasolla, jota kutsutaan käyttöteoriaksi. (Argyris 1982; Kuittinen 2004.)
Tämä näyttäytyy arjessa toimintana, jolloin esimerkin yksilöllä ei ole hajuakaan bio- ja
sekajätteen eroavaisuuksista, ja tilapäivityksen todellisuus rikkoutuu.

Periaatteessa yksilön toiminta ja valinnat voidaan jakaa myös tiedostettuihin ja tiedos-
tamattomiin perustuen erityisesti siihen, kuinka arkipäiväistyneitä yksilön toiminnot
ovat. Tietoinen ja tiedostamaton ovat ihmisen psykologisen toiminnan käsitteitä, joiden

määreet voidaan hakea myös filosofian tematiikasta. Rauhala (2005) näkee määritellyn tajunnan ja tajuttomuuden kautta. Tajuton tarkoittaa tilaa, jossa yksilölle ei synny minkäänlaisia kokemuksia. Tajuisen yksilön kokemusmaailma voidaan puolestaan jakaa tietoiseen ja tiedostamattomaan: ”tiedostamaton ei tiedosta itseään.” Tiedostettu tarkoittaa yksilön mielen toimintoja, joissa hänellä on tieto jostain asiasta tai kokemuksesta ikään kuin ”käsissään” ja mielen vallitsevassa tilassa. Tällöin yksilö ymmärtää ja käsittää asioita. (Rauhala 2005.)

On mahdotonta sanoa ehdottoman tarkasti, miten ihmiset päätyvät valitsemaan median eri teemoista juuri tietyt otsikot tai alustat. Prosessi on monitasoinen erilaisten kokemusten kerrostuma. Tutkimusten mukaan yksilö kuitenkin sitoutuu esimerkiksi tunnetasolla, tuntiessaan yhteneväisyyttä jonkun tietyn hänelle tärkeän aiheen kohdalla. Yhteys voi syntyä vaikkapa sen takia, että hän kokee yhteenkuuluvuutta oman ammattinsa takia. Useampi klikkaus tai esimerkiksi uutiskirjeen tilaaminen johtaa jo tietynlaisen suhteen muodostumiseen. (Tammi 2016.) Hakeutuessaan sosiaalisen median julkaisualustaa kohti, voinee olettaa yksilön hakeutuvan samalla myös tunnetason suhdetta kohti. Hakeutuminen tietynlaisen toiminnan pariin tapahtuu ihmisen luonnollisen toiminnan mukaisesti, sekä tiedostetuilla että tiedostamattomilla tasoilla.

2.4 Tulevaisuus, valintaprosessin jatko-osa

Länsimainen yksilö nojaa tekemänsä valinnat niin menneisyyteen kuin tulevaisuuteenkin. Yksilön koettu historia, persoonallisuus ja identiteetti vaikuttavat valintoihin. Suomalainen vanhempi tekee valintansa suhteellisen tasa-arvoisessa yhteiskunnassa, jossa jokainen on siunattu valinnan mahdollisuuksilla. Voisikin kuvailla myös, että tasapainoilu oman identiteetin ja elämän suhteen on myös valintojen tekemistä, johon sosiaalisen median valinnat lukeutuvat. Ihmiselle on ominaista ja ainutlaatuinen piirre miettiä ja suunnitella elämää kohti tulevaisuutta.

Tietoisuus tulevaisuuden olemassaolosta voidaan määritellä yksilön mahdollisuuksiksi kuvitella, ymmärtää, ja suhtautua tulevaisuuteen. Nämä psykologiset prosessit liittyvät

niin tunteisiin, motivaatioon kuin asenteisiin omaa elämää ja tulevaisuutta kohtaan. Ne ovat myös edellytyksiä kohdata tulevaisuus ja sen tapahtumat. (Jarva 2010.) Tulevaisuutta ajatteleva yksilö ei toimi pelkästään tässä tai tulevassa, vaan myös menneessä keräten sieltä tietoja tämän hetken tueksi. Jotta voimme ymmärtää tätä päivää, meidän tulee ymmärtää toimintojemme sisältöjä ja vaikutuksia tässä päivässä suhteessa tulevaisuuteen. (Ahvenainen, Jokinen, Korento & Ollila 2015.) Tulevaisuusajattelu ei ole kuitenkaan käytännössä tulevaisuudessa, vaan tässä hetkessä tehtävissä valinnoissa ja toiminnoissa (Jarva 2010.) Tulevaisuusajattelu johdattelee meitä myös siihen ajatukseen, että valintaprosessit eivät välttämättä ole staattisia kokonaisuuksia välillä alku–loppu, vaan jatkuvat mahdollisesti myös valinnan tekemisen jälkeen laittaen uuden prosessin käyntiin.

3. NATURALISTINEN VALINTATEORIA

Tämä luku esittelee naturalistisen valintateorian muodostumisen historiaa ja ominaispiirteitä, kuten ihmisen tunnemaailman, toiminnan ja motivaation näkökulmia valintojen osana. Esittelen myös naturalistisen valintaprosessin eri vaiheita, sekä paneudun siihen, miksi päädyin valitsemaan juuri tämän teoriakehyksen.

1980-luvulla muodostuneesta naturalistisen valintojen tekemisen suuntauksesta on kehitytty siihen, että 2010-luvulla aiheeseen liittyvä tutkimus keskittyy pääasiassa ammatillisuuden ja tehokkuuden kehittämiseen. Tutkijoita vaikuttaa kiinnostavan erityisesti se, miten voimme ennakoida ihmiselle luontaisia yllätyksiä, ja jopa välttää niitä esimerkiksi tuottavuuden nimissä (Blom Kemdal & Montgomery 1997). Tutkimusten aiheet keskittyvät esimerkiksi yksilöiden selviämiseen haastavissa aikapaineistetuissa tilanteissa, kuten sotilas-, sairaanhoito- ja paloturvallisuustöissä. 2010-luvulla aiheet ovat laajentuneet myös ammattiurheilun pariin (esim. Kermarrec 2015). Myös vanhemmuus voidaan nähdä eräänlaisena aika- ja paikkapaineistettuna ammattina tai roolina, johon liittyy nopeiden valintojen tekemisen tarve.

3.1 Naturalismin ominaispiirteistä

Naturalistisen valintateorian tutkimus pyrkii selvittämään, millaisia prosesseja yksilö käy läpi tehdessään tärkeitä elämänvalintoja. Nämä voivat olla muun muassa perheeseen tai vaikkapa suuriin työhön liittyviin asioihin kohdistuvat valinnat. Kokonaisuudessaan naturalistisen valintaprosessin tutkiminen tuottaa tietoa yksilön tunteista sekä kognitiivisista näkökulmista, kuin myös eräänlaisista valinnanteon vastinpareista (yksityinen - ammatillinen, miellyttävä - kaduttavat valinnat). Naturalistiseen valintateoriaan pohjautuviin tutkimuksiin kuuluu myös se, että tutkittavat yksilöt itse tunnistavat itsensä ja vastauksensa tutkimuksen tuloksista. Yksi haasteista voi kuitenkin olla se, että miten yhdistää mahdolliset tutkimustilanteet, kuten laboratorio-olosuhteet, ehkä kaikkein tärkeimpään ominaisuuteen eli tosielämän luonnollisuuteen ja luontevuuteen. Naturalistisia valinto-

ja tehdään osana normaalia jokapäiväistä ja arkipäiväistä elämää, ja ne ovat sidoksissa yhteiskunnallisiin jatkuvasti tapahtuviin asioihin. Valintojen ominaisuuksia ovat henkilökohtaisen elämän sisällöt, joihin liittyy vahvasti yksilön tunnemaailma ja sen hallinta, motivaatio, sekä sitoutumisen teorit. (Blom Kernal & Montgomery 1997.)

3.1.1 Tunnemaailma

Blom Kernalin ja Montgomeryn (1997) mukaan tunteet ovat tärkeä osa yksilön valintoja, niin ennen, aikana kuin valinnan tekemisen jälkeenkin. Tunteet ja erilaiset tiedon prosessit toimivat vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa dynaamisesti. Ympäristön vaikutuksesta yksilön on mahdollista saada esimerkiksi palautetta valintansa tueksi. Tunteet voivat auttaa yksilöä tekemään valinnan siten, että ne herättävät yksilön toimimaan erityisesti tiettyä vaihtoehtoa tai haluttua lopputulosta kohti. Tällä tavoin riskialttiit vaihtoehdot näyttävät yksilölle helpommin ja voivat estää negatiivisen lopputuleman. Sitä tunteet toimivat myös eräänlaisena moderaattorina, kun yksilö eriyttää vaihtoehtoja toisistaan. Luonnolliset tunteet, kuten mielihyvä, katumus, ahdistus tai vaikkapa jännitys kertovat jo valintaprosessin aikana siitä, miten onnistunut valinta on ollut tai tulee mahdollisesti olemaan. Tunneprosessi ei välttämättä myöskään lopu yhteen valintaan, vaan jatkuu ”jälkipuinnin” parissa, tuottaen esimerkiksi häpeän tai ylpeyden tunteita. (Blom Kernal & Montgomery 1997.)

Blom Kernal ja Montgomery (1997) käyttivät naturalistisessa valintaprosesseja kartoittaneessa laadullis-määrällisessä tutkimuksessa pohjana Ortonyn, Cloren ja Collinssin (1988) tunteiden määritelmää, jonka he muokkasivat omaan tutkimukseensa sopivaksi. Heidän mukaansa tunteet voidaan jakaa kahteen kategoriaan, positiivisiin ja negatiivisiin tunteisiin, joista molemmat ovat saaneet tukeen myös lisämääritelmiä. Itse käytin omassa tutkimuksessani Blom Kernal ja Montgomeryn (1997) mukaista tunteiden määritelmää, joka oli seuraavalainen:

Positiiviset tunteet:

- Onnellisuus: positiivinen mielentila, tyytyväisyys, mielihyvä, nautinto, ilo, mukavuus,

lohdullisuus.

- Rakkaus/tykkääminen: fokus keskittyy positiivisesti latautuneeseen asiaan, arvostus, kiintymys, viehättävyys tai puoleensavetävyys.
- Toivo: fokus kohdistuu mahdolliseen, mutta ei välttämättä tapahtuvaan positiiviseen tilanteeseen; optimismi, kaipaus.
- Helpotus: negatiivisen asian poissaolemisen helpotus.

Negatiiviset tunteet:

- Epäonni: negatiivinen mielentila, epätyytyväisyys, suru, tylsyys, kiusallisuus.
- Viha: fokus kohdistuu negatiivisesti arvotettua asiaa kohtaan, epätyytyväisyys, inho.
- Pelko: fokus mahdollisessa negatiivisessa tapahtumassa, jossa elementtejä epävarmuudesta sekä kontrollin menettämisestä; huoli, ahdistus ja epävarmuus.
- Häpeä, syyllisyys: toimintaa kohti koettu tunne, muiden tai oma negatiivinen arvio tapahtuneesta.
- Katumus: fokus negatiivisissa seuraamuksissa ja toive, että olisi toiminut eri tavoin.
- Ambivalenssi: valinnanvaikeus kahden mahdollisen tapahtuman välillä.

Naturalismia vastaan voi argumentoida esimerkiksi siten, että tunteiden osallisuus näytettyä valintaprosesseissa ristiriitaisesti tutkimustiedon parissa. Haastavan asiasta tekee varmasti se, miten yhdistää tarkasti määritelty tutkimustilanne, joka tavoittelee faktatietoa, niinkin muuttuvaan ja yksilölliseen asiaan kuin tunteet.

3.1.2 Toiminta ja rutinit luonnollisen arjen muodostajana

Sosiaalisen median julkaisemisen voidaan sanoa olevan osa arkipäiväistynyttä elämää 2010-luvulla. Ihmisten päivittäistä elämää rytmittää päivittäiset rutinit, jotka vaikuttavat myös mediakäytön rutiineihin (Tammi 2016). Voidaan pohtia, onko lasten tietojen julkaiseminen arkipäiväistynyt? Tammi puhuu väitöskirjassaan (2016) mediakäytön toimintoista, jotka johtavat usein rutiineihin. Nämä rutinit hänen mukaansa muodostuvat sosiaalisuudesta ja ovat monisensorisia tuottaen erityislaatuisia kokemuksia. Tammen

mukaan sosiaaliset asetelmat ja tilanteet vaikuttavat luonnollisella tavalla yksilön valintoihin, ja jopa siten, että sosiaalisuuden tärkeys menee mediasisältöjen edelle (Tammi 2016).

Couldryn mukaan yksilön arjen toiminta voidaan ankkuroida laajempiin käytännön elämän arvoihin. Couldry jakaa arjen kolmeen näkökulmaan: toimintaan (1), toiminnan rajaamiseen (2), sekä arvoihin liittyvään jännitteeseen (3). (Couldry 2004.) Tämän jaottelun mukaan yksilön toimintaa (1) on esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tietojen julkaiseminen. Tällöin yksilö rajaa (2) toimintaa tiettyihin teemoihin, kuten vaikkapa sisustukseen. Rajaaminen tapahtuu yksilön arvojen pohjalta, jotka voivat olla myös piilossa ja tiedostamattomia. Tässä esimerkissä arvona voisi olla yksityisyys. Tällöin yksityisyys vangitsee tilanteeseen jännitteen, jossa sosiaalinen tilanne on vaarassa. Jännitteen (3) takia sosiaalisessa mediassa tietojen julkaiseminen voi osoittautua siten haastavaksi, jos yksilö haluaisi julkaista vaikkapa erityisen laajan kuvauksen perheen kodista, mutta ei voi koska yksityisyys on hänelle tärkeä arvo. Edellä mainitut toiminnot, arvot ja jännitteet toistunevat myös vanhempien arjessa tapahtuvissa sosiaalisen median toiminnoissa. Lapsista tietoja julkaistessa arvomaailman lataus voi olla kovinkin suuri, kun vanhempi tuottaa myös oman tunnemaailmansa aineistoa näkyväksi.

3.1.3 Motivaatiosta ja sitoutumisen teoriasta

Allen ja Meyer ovat kehittäneet 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa kolmen komponentin sitoutumisen teorian (eng. Three Component Model of Commitment) (Bateman ym. 2011). Teoria, joka alun perin kuvaili työnhaun prosesseja, jakautuu seuraavanlaisesti kolmenlaiseen sitoutumisen muotoon:

1. Kiintymyksellinen sitoutuminen,
2. Jatkuvuuteen liittyvä sitoutuminen, johon kuuluu kokemus menettämisen pelosta,
3. Normatiivinen sitoutuminen, johon kuuluu tilanteeseen jäämisen velvollisuudentunne.

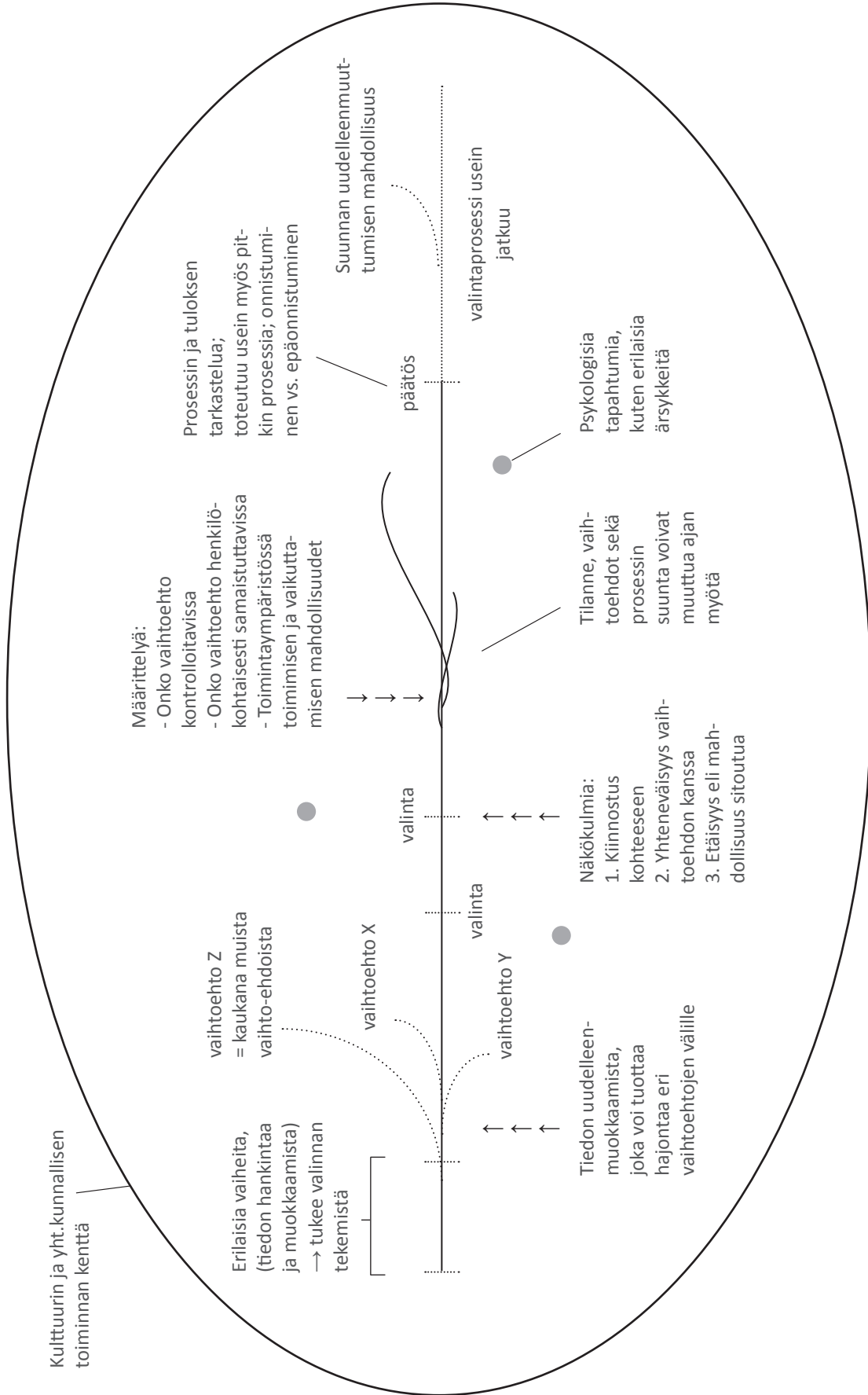
Nämä kolme sitoutumisen näkökulmaa voi sitoa myös sosiaalisessa mediassa toimi-

miseen. Yksilön kiintymys tulee esille vanhemman halusta jakaa tietoja rakkaasta lapsestaan, sekä välittävästä läheisen ihmiskontaktin hakemisesta. Läheisten mahdollinen menettämisen pelko ja ylipäättään sosiaalista mediaa leimaava seuraajien menettämisen pelko osuvat oivallisesti jatkuvuuteen liittyvään sitoutumiseen. Paitsi jäämisen pelko kertoo myös omalta osaltaan siitä, että ”oleskelemme” sosiaalisessa mediassa osaksi sen takia, että pelkäämme jäävämmä jostain paitsi. Kyseinen pelko onkin saanut sosiaalisen median kehityksen kautta oman nimityksensä: Fomo (eng. fear of missing out). Se lienee myös jonkinlainen tätä päivää leimaava luonnollinen ja velvollisuudenomainen tunne, sillä jos emme osallistu sosiaalisen median toimintoihin, rikomme normeja ja nykypäivän osallistumisen vaadetta.

3.2 Naturalistisen valintaprosessin vaiheet

Naturalistisen valintaprosessin eri vaiheita voidaan kuvata olevan tiedonhankinta, valintojen vaihtoehtojen kartoittaminen, valinnan tekeminen sekä valinnan jälkeen tulevat jälkipohdinnat, jotka saattavat laittaa valintaprosessin uudelleen käyntiin. Näihin vaiheisiin sisältyy toimintaa, joissa yksilö pyrkii muokkaamaan ja uudelleenmuokkaamaan käsissä olevaa tietoa, joka tukee tehtävää valintaa. (Blom Kemdal & Montgomery 1997.) Tiedon käsitteleminen ei ole pelkästään tiedonhankintaa tai erilaisten vaihtoehtojen kartoittamista, vaan myös ongelmanhavainnointia, suunnittelua ja uudelleensuunnittelua, koordinoitua sekä asioiden ymmärrettäväksi tekemistä. (Mosier 2008.) Olen kuvannut näitä vaiheita kuvioon 3 (s. 31), prosessin ymmärtämistä ja hahmottamista helpottamaan. Vaiheet on esitetty lineaariselle janalle, mutta ne voisi aivan hyvin kuvata esimerkiksi alhaalta–ylöspäin tai säteittäin muodostuvaan kuvioon. Valintaprosessien voidaan nähdä tapahtuvan sosiaalisen toiminnan ympäristössä (Mosier 2008; Blom Kemdal & Montgomery 1997), joka on kuvattu kuvioon prosessia ympäröivällä kehällä.

Eri teorioiden mukaan yksilö saattaa hakea eräänlaista valta-asemaa yhdelle vaihtoehdoista, tai eriyttämään sitä muista vaihtoehdoista riittävän kauaksi ja erilliseksi. Tämän lisäksi erilaiset näkökulmat tukevat valinnan tekemistä. Näkökulmat määrittyvät kolmen vaiheen kautta: kiinnostuksen kohteen tyyppin mukaisesti (egoon, yhteisöön tai muihin

Kulttuurin ja yht. kunnallisen toiminnan kenttä

Eriaisia vaiheita, (tiedon hankintaa ja muokkaamista) -> tukee valinnan tekemistä

vaihtoehto Z = kaukana muista vaihto-ehdoista

valinta

valinta

vaihtoehto Y

valinta

valintaprosessi useim jatkuu

Tiedon uudelleenmuokkaamista, joka voi tuottaa hajontaa eri vaihtoehtojen välille

Näkökulmia:

- 1. Kiinnostus kohteeseen
- 2. Yhteneväisyys vaihtoehtojen kanssa
- 3. Etäisyys eli mahdollisuus sitoutua

Tilanne, vaihtoehdot sekä prosessin suunta voivat muuttua ajan myötä

Psykologisia tapahtumia, kuten erilaisia ärsykeitä

päättös

Suunnan uudelleenmuuttamisen mahdollisuus

Prosessin ja tuloksen tarkastelua; toteutuu usein myös pitkin prosessia; onnistuminen vs. epäonnistuminen

Määrittelyä:

- Onko vaihtoehto kontrolloitavissa
- Onko vaihtoehto henkilökohtaisesti samaistuttavissa
- Toimintaympäristössä toimimisen ja vaikuttamisen mahdollisuudet

Kuvio 3. Naturalistinen valintaprosessi

asioihin liittyvät kohteet), yhteneväisyyteen omien kiinnostuksenkohteiden ja valinnan vaihtoehtojen välillä, sekä yksilön etäisyyteen eli mahdollisuuteen sitoutua vaihtoehtoon. (Blom Kernal & Montgomery 1997.) Tarkan tilannearvion tekeminen on yksi oleellinen vaihe naturalistisessa ympäristössä, jossa erityisesti intuitio nousee kompetenssina kärkeen. Esimerkiksi hävittäjälentäjät pystyvät kertomaan pilvien muodon perusteella, kannattaako niiden läpi lentää, vaiko kiertää ympäri. (Mosier 2008.) Prosessi jatkuu määrittelemällä, onko valittu vaihtoehto kontrolloitavissa ja luotettava, ja näkeekö yksilö vaihtoehdon ikään kuin sisältäpäin henkilökohtaisena ja samaistuttavana. Mahdollisuus vaikuttaa ja toimia vaihtoehdon toimintaympäristössä on myös tärkeä näkökulma. Päinvastoin muut vaihtoehdot näyttävät negatiivisesta, epäluotettavasta ja ulkopuolisesta näkökulmasta. (Blom Kernal & Montgomery 1997.)

Suhde eri vaihtoehtojen välillä on muuttuva, ja yksilön onkin mahdollista muuttaa valintaansa ajan myötä. Kuten kuvioista 3 voi havaita, valintaprosessi on eräänlainen jatkumo, joka ei välttämättä pääty pelkästään yhteen valintaan, vaan jatkuu jälkivaiheena. Jälkivaiheelle ominaisinta on tehdyn valinnan onnistuneisuuden tarkastelu, joka voidaan jakaa onnistuneisiin ja epäonnistuneisiin valintoihin. Epäonnistuneeseen valintaan, joka kaduttaa jälkeensä, vaikuttavat muun muassa seuraavat näkökulmat: tunnekiintymyksen vähyys, riittämätön vahvistus ja dynamiikan vähyys suhteessa ympäristöön, sekä koetut tunteet (kuten häpeä tai syyllisyys). Luonnollisesti onnistunut valinta on syntynyt vahvistetussa dynaamisessa ympäristössä. (Blom Kernal & Montgomery 1997.)

Teknologiat tuovat Mosierin (2008) mukaan lisäulottuvuuden naturalistisiin valintaprosesseihin: emme enää toimi luontaisessa ja luonnollisessa ympäristössä, vaan jonkinlaisessa hybridiolosuhteiden viidakossa, joka vaatii uudenlaisia taitoja. Mosierin (2008) mukaan teknologiat sekä haittaavat että tukevat siinä toimimista. Ammatillisessa mielessä teknologiat tukevat valintojen tekemistä esimerkiksi liiketoiminnan osana uhkien analysoinnissa, kun taas orgaanisessa arkipäiväisessä elämässä sokea voi hyötyä toisen yksilön tunnistamiseen kehitetyistä teknisistä tunnistimista. Haasteet tulevatkin esille siinä, mitä asioita meidän tulee saada teknologia tuottamaan, ja tuottaako se luotettavaa tietoa haluamissamme määreissä. Mosierin (2008) mukaan tiedon analysointi on

vaikeaa dynaamisissa ja jatkuvasti muuttuvissa tilanteissa.

Vanhemmuuden olosuhteissa jokainen vanhempi on varmasti ekspertti siinä, mitä tekee. Kuten mainittua, teknologia on tuonut uuden ulottuvuuden ammatilliseen osaamiseen ja valintojen tekemiseen, ja samoin myös vanhemmuuden roolin hallintaan. Teknologiat vaativat ammattilaisilta erilaisten systeemien hallintaa, uudenlaisia viestinnän tapoja, sekä poikkeavia havainnointikyvyille asetettuja vaatimuksia (Mosier 2008). Samat vaatteet koskettanevat myös vanhemmuutta.

3.3 Teoriavalinnan perustelut

Naturalistinen tutkimustapa antaa oivallisen mahdollisuuden tutkimukseen osallistuville kertoa elämästään sopivan avoimella ja luonnollisella tavalla. Esimerkiksi Tammi (2016) antoi väitöskirjatutkimuksessaan tutkittavien määrittellä itse, mitä media heille tarkoittaa. Tällä tavoin hänen oli mahdollista antaa tutkittavien itse olla ikään kuin oman aiheensa ja elämänsä agentteja, ja pääosassa tutkimusta. Siten myös todelliset merkitykset ja käytänteet tulivat hyvin esille (Tammi 2016).

Tutkimukseni metodit mukailivat Blom Kemdallin ja Montgomeryn (1997) tekemää naturalistista valintaprosessien tutkimusta. He ovat jakoivat tutkimuksen vaiheet haastatteluihin, aineiston koodaukseen, analysointiin ja päätelmiin, mutta kaiken kaikkiaan tutkimuksen tekeminen oli moniulotteisempi. He keräsivät aineiston useassa eri vaiheessa: ensinnäkin tutkimukseen osallistuneet yksilöt kertoivat haluamistaan heille merkittävistä valintakokemuksista, joista heidän pyydettiin kertomaan myös lisätietoja. Tämän jälkeen haastattelut toteutettiin semi-strukturoiduin, avoimin kysymyksin. Haastattelun aiheistoissa paneuduttiin muun muassa sisäisiin ja ulkoiisiin olosuhteisiin, yksilöiden omiin näkökulmiin ja valintojen vaihtoehtoihin. Litteroinnin jälkeen aineisto koodattiin kolmen näkökulman perusteella: valintaprosessin komponentteihin, prosessin vaiheisiin sekä valinnan onnistuneisuuteen. (Blom Kemdal & Montgomery 1997.) Blom Kemdal ja Montgomery keskittyivät analyysivaiheessa erittelemään, miten yksilö toimii valintaprosessissa kohti mielekästä valintaa. Analyysissä esitetään, että yksilö toimii kahdesta nä-

kökulmasta, joko sisäisestä tai ulkopuolisesta. Molemmat näkökulmat voitiin jakaa joko egon, yhteisen, tai muiden hyväksi tehtävän toiminnan perusteella. Tällöin valinnat voivat esimerkiksi näyttäytyä egon näkökulmasta joko egoa tukevana tai uhkaavana. (Montgomery 1994.) Blom Kemdallin ja Montgomeryn tekemä tutkimus jatkui tästä kvantitatiivisin tilastotaulukko-menetelmin. Tietoa vertailtiin niin frekvenssianalyysin kuin differoinnin keinoin, ja tuloksia muodostettiin niin sanallisesti kuin taulukoin esiteltyinä. (Blom Kemdal & Montgomery 1997.)

Kaiken kaikkiaan Blom Kemdallin ja Montgomeryn metodien mukaileminen tuki tutkimukseni tavoitteita, sekä omaa tutkimuksenteon oppimisprosessiani oivallisesti. Tekeväni tutkimus on kuitenkin pro gradu-tutkielma, ja sen laajuus oli otettava huomioon. Olen tehnyt tutkimuksen laadullisena, ja karsinut esimerkiksi Blom Kemdallin ja Montgomeryn (1997) käyttämiä aineistonkeruumenetelmiä ja muokannut koodauksen käytännön toteuttamista. Jos olisin seurannut tarkasti Blom Kemdallin ja Montgomeryn (1997) tutkimusmenetelmiä, olisi tutkimuksen laajuus ollut hurjan paljon suurempi. Kvantitatiiviset analyysi- ja tulosten esitystavat olisivat myös saattaneet tuottaa erilaista tietoa. Siten olen omassa työssäni valintoja tehdessäni huomionnut erityisesti sekä tutkimuskypsykseni että tutkimuksen laadun ja tekemisen mielekkyyden.

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerron tutkimukseni tavoitteista, aineistonkeruusta, sekä aineistostani. Tutkimukseni oli laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin semi-strukturoiduin haastatteluin. Luvun lopussa kerron myös, miten sovelsin koodausta aineiston analyysimenetelmänä.

4.1 Tutkimuskysymykset

Päätutkimuskysymykseni oli: Millaisia valintaprosesseja vanhemmat käyvät läpi päätyessään julkaisemaan tai olemaan julkaisematta lastensa tietoja sosiaalisessa mediassa? Tätä täsmensi seuraavat alakysymykset: Minkälaisista komponenteista valintaprosessit muodostuvat, mitä vaiheita prosesseissa on, ja kuinka onnistuneita vanhempien valintaprosessit ovat olleet?

Edellä mainitut tutkimuskysymykseni tarkastelivat myös eri tavoin julkaisevien vanhempien toimintaa ja eroavaisuuksia, kuten millaisia ovat:

- a. Julkaisevien vanhempien valintaprosessit?
- b. Rajatusti julkaisevien prosessit?
- c. Julkaisemattomien prosessit?

4.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tavoitteena tutkimuksellani oli kuvata vanhempien läpikäymä sosiaalisen median käyttöön ja lasten tietojen julkaisemiseen liittyvä prosessi sanallisesti ja kuvallisesti näkyväksi. Vaikka tutkimukseni kohteena oli prosessit, sisältävät ne kliinisten tapahtumien ja kuvioiden lisäksi todellista elämää.

Seuraavat näkökulmat olivat pohjana tutkimus- ja alakysymysten muotoilussa. Tässä tutkimuksessa vanhempien tekemät valinnat nähdään osana jatkuvasti muuttuvaa ympä-

ristöä. Siten valinnat eivät myöskään tapahdu tyhjiössä. Vanhemman tunnemaailmalla on erityinen rooli valintoja tehtäessä, vaikkakin joskus tiedostamattomalla tasolla. Valintojen vaihtoehtojen väliset erot voivat olla epäjohdonmukaisia tai ristiriitaisia. Ajan kuluminen vaikuttaa näkökulmiin, joista valintojen vaihtoehtoja tarkastellaan. Valintojen syyt voivat olla yksilöllisiä, eikä vanhempien ole välttämättä mahdollista itse selventää niitä. Tässä tutkimuksessa oletetaan myös, että valinnat saattavat myös kaduttaa jossain prosessin vaiheessa. Tämän oletetaan tulevan esille esimerkiksi julkaistujen tietojen muokkaamisena tai poistamisena.

4.3 Aineiston keruu

4.3.1 Hakuilmoitus

Aineistonkeruuprosessi toteutettiin keväällä 2019. Aloitin tutkimukseni aineiston hakuilmoituksen (ks. Liite 1. Hakuilmoitus) julkaisulla huhtikuun alussa, ja viimeiset haastattelut tehtiin toukokuun puolella välissä. Aloitin julkaisemalla haastattelun hakuilmoituksen usealla sosiaalisen median alustalla. Tavoitteena oli tavoittaa sosiaalista mediaa käyttävät lasten vanhemmat. Julkaisin ilmoituksen omissa Facebook- ja LinkedIn-profiileissani, sekä erikseen omana julkaisuna Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestön, ja Lasten keskusliiton Facebook-sivuilla. Organisaatioiden julkaisuihin oli erikseen saatu lupa. Näiden lisäksi Lapin yliopiston mediakasvatuksen koulutusohjelma (Media Education University of Lapland) julkaisi pyynnöstäni ilmoitukseni heidän Facebook-sivullaan. Oman profiilini lisäksi julkaisin haastatteluhakuilmoituksen kolmessa Facebook-ryhmässä, joissa olin itsekin jäsenenä: Finnish People Living Abroad - Ulkosuomalaiset Ulkomailla, Suomalaiset Kööpenhaminan ja Sjællandin alueella, ja Suomitytöt Köpiksessä. Olin aineiston keruuaikana Tanskassa vaihto-opiskelijana, joten edellä mainitut ryhmät olivat itselleni luonteva tapa tavoittaa ihmisiä. Kaikki sosiaalisen median julkaisut olivat asetuksiltaan julkisia siten, että ne oli mahdollista jakaa eteenpäin. Sosiaalisen median lisäksi hakuilmoitukseni julkaistiin Lapin yliopiston Weboodin ja Tuudo-sovelluksen Uutiset-osiossa. Kokonaisuudessaan aikaa hakuilmoitukseen vastaamiselle olin varannut noin 2kk, ja minulla oli mahdollisuus aloittaa haastattelujen tekeminen heti ilmoituksen julkaisemisen jälkeen.

4.3.2 Aineiston rajaaminen hakuvaiheessa

Tutkimukseen osallistuvaksi etsin suomalaisia vanhempia, jotka ovat täyttäneet 18-vuotta, ja syntyneet vuonna 1970 tai sen jälkeen. Ikähaarukan oli tarkoitus tuottaa näkemystä digitaalisten medioiden kehityksen ajasta, johon omakin elämäni kohdistuu. Mielenkiintoni kohdistui myös siihen oletukseen, että vanhemmat ovat taipuvaisempia julkaisemaan alaikäisistä ja kotona asuvista lapsistaan tietoja enemmän kuin vanhemmista omillaan asuvista.

Suomalaisuus käsitteenä kosketti sekä Suomessa asuvia että suomalaisiksi itsensä tuntevia yksilöitä. Tämän toteamiseksi riitti käytännössä sanallinen ilmoitus asiasta. Heidän tuli osata hyvää suomen tai englannin kieltä, jotta kommunikointi olisi mahdollisimman sujuvaa ja ymmärtäisimme toisiamme selkeästi.

Tutkittavien vanhemmuus ulottui biologisesta vanhemmuudesta adoptio- tai ottovanhemmukseen, sekä vanhemmuuden kokemukseen. Osallistuvan vanhemman sukupuolen määritelmällä ei ollut rajoittavaa merkitystä aineistoa kerätessä. Esimerkiksi taustatietoja kerätessä haastateltaville ei tarjottu valmiita vastausvaihtoehtoja (esim. mies, nainen, muu) sukupuolta kysyttäessä, vaan kysymykseen sai vastata tai olla vastaamatta oman mielen mukaan. Perheessä saattoi olla yksi tai useampi vanhempi, eikä perhe muoto rajoittanut aineiston keruuvaiheessa. Lasten määrällä tai heidän sukupuolella ei ollut rajoittavaa merkitystä aineiston keruuvaiheessa. Myös lasta odottavat vanhemmat voitiin ottaa mukaan tutkimukseen.

Esimerkiksi Facebookissa (2018) ja Instagramissa (2018) käyttöehdot määrittelevät käyttäjien ikärajaksi 13-vuotta. Ikäraja perustuu Yhdysvaltojen liittovaltiotason lakiin, joka rajoittaa tietojen (nimi, ikä, olinpaikka jne.) keräämistä alle 13-vuotiailta, joko kokonaan tai ilman heidän vanhempiansa lupaa (Federal Trade Commission 2015). Tämä olisi voinut antaa suuntaviivat sille, että olisin tutkinut alle 13-vuotiaiden lasten tietojen jakamista, koska he eivät saa tehdä sitä itsenäisesti. En kuitenkaan kokenut lasten iän rajaamista tässä suhteessa hedelmälliseksi, sillä tutkimusperheissä saattoi aivan hyvin olla monen

ikäisiä lapsia. Tällöin olisi ollut erityisen haastavaa rajoittaa vanhempien näkökulmat esimerkiksi vain osaan heidän lapsistaan.

Haastateltavien vanhempien ammattia ei rajattu, sen mahdollistaessa hedelmällisen keskustelun ja erilaiset näkökulmat. Siten myöskään mahdollinen ammattimainen sosiaalisen median vaikuttajuus ei rajoittanut aineiston keruuvaiheessa. Tämä tutkimus ei kuitenkaan ollut blogi- tai sosiaalisen median vaikuttajuustutkimus.

Aloitin haastatteluilmoituksen jakamisen sosiaalisen median kanavien kautta. Yllätyksekseni kaikki kaipaamani osallistujat löytyivät tätä kautta, nopeammin kuin olin odottanut. Esimerkiksi Weboodin ja Tuudon ilmoitukset pyysin poistamaan jo muutaman ilmoituspäivän jälkeen, jotta haastatteluun ilmoittautuneita ei tulisi turhaan enää lisää. Lisäksi ilmoitin sosiaalisen median ilmoitusten kommentteissa, että haastatteluun osallistujat on valittu. Tämä rajasi heti alkuun aineistoni tietynlaisiin sosiaalisen median käyttäjiin. Aineiston ulkopuolelle rajautui myös henkilöt, jotka eivät käytä lainkaan sosiaalista mediaa tai ylipäättään Internetiä. Myös ilmoitukseni julkaisukanavat ja ryhmät rajoittivat osallistujia. Jokaista haastatteluun osallistujaa vaikutti haastattelujen yleisluonteen ja sujuvuuden perusteella kiinnostavan aiheeni. Voisi kuvitella, että henkilöt, jotka eivät luontaisesti hakeudu samantyyppisiin haastattelu- tai sosiaalisiin tilanteisiin, eivät myöskään olleet kiinnostuneita osallistumaan. Kaiken kaikkiaan ajallisesti ilmoitukseni ehtivät olla noin kaksi viikkoa esillä, kunnes kaikki osallistujat oli valittu. Ehdin saada viestejä 18 henkilöltä, joista 12 osallistui haastatteluihin. Kahdestatoista haastatellusta yhdeksän tuli suoraan Facebookin ilmoitusten perusteella, kolme Weboodin kautta. Tutkimuksen osallistujat valittiin ilmoittautumisjärjestyksessä, ja myös tämä vaikutti osaltaan aineiston muodostumiseen. Haastateltavien tuli täyttää hakuilmoituksen rajauksen periaatteet, iän, perhemuodon ja suomalaisuuden kokemuksen mukaisesti. Haastateltavat saivat hakuilmoituksen lisäksi tutkimuksen perustiedot uudelleen lukeakseen ensimmäisen yhteydenoton jälkeen, jolloin haastatteluun osallistuminen ja sitoutuminen oli mahdollista varmistaa vielä uudelleen. Tämä rajasi ”hetken huumassa” viestejä laittaneet aineiston ulkopuolelle.

4.3.3 Haastattelujen toteutus

Haastattelut olivat semi-strukturoituja. Haastateltavat täyttivät ennen haastattelua taustatietolomakkeen (ks. Liite 2. Haastattelun taustatiedot), jossa kysyttiin muun muassa ikää, ammattia ja perhemuotoa, sekä varmistettiin uudelleen kirjallisesti julkaisevatko he tietoja lapsistaan sosiaalisessa mediassa. Tämä toimi luonnollisena aloituksena haastattelun aiheistoihin ja tuotti arvokasta kirjallista lisämateriaalia haastattelujen ohelle. Kysymysten avoimet vastaukset mahdollistivat asioiden käsittelyn haastateltavien luonnollisen narratiivin mukaisesti. Haastattelut toteutettiin Skypein, Appear.in-verkkosovelluksen, WhatsApp-sovelluksen puheluominaisuuden, sekä tavallisen puhelinoiton välityksellä. Kaikissa haastatteluissa olimme ääniyhteydessä, ja ne nauhoitettiin. Kuvayhteyttä ei käytetty. Tämä rajasi muun muassa tutkijan ja haastateltavan välisen katsekontaktin sekä fyysisten eleiden tuottaman tiedon aineiston ulkopuolelle.

Haastattelujen kysymykset (ks. Liite 3. Haastattelun kysymysrunko) rakentuivat peruskysymyksille, kuten mitä, miksi, milloin, kenen kanssa ja miten. Tämän tyyppiset kysymysrakenteet tuottavat selkeän kysymyskokonaisuuden. Kysymysrungon jakaminen taustatietoihin, lämmittelyyn, pääosioon ja lopetteluun helpotti omaa työskentelyäni, mutta ei jakanut kysymyksiä tärkeys- tai painotusjärjestykseen.

Haastattelujen alussa kävin tutkimuksen perustiedot, eli kuka olen ja mitä olen tekemässä, kertaalleen läpi ja varmistin haastateltavalta, että äänen nauhoittaminen on ok. Tarkensin myös tutkimuksen anonymisointi- ja litterointikäytänteitä, sekä sen, että toivon kysymyksiin omin sanoin kerrottuja asioita, eikä niin sanotusti vääriä vastauksia ole. Tarkensin ja kannustin siihen, että kysymyksiin vastaamisesta sai halutessaan kieltäytyä. Haastattelun aluksi kävimme myös haastateltavan taustatiedot läpi ikään kuin lämmitteläksemme ja saadakseni haastateltavan elämästä yleistietoa, kuten sosioekonomisesta tilanteesta, milloin haastateltava aloitti sosiaalisen median käytön, sekä miten hän toimii arjessa. Tämän jälkeen kaikilta haastateltavilta kysyttiin samat varsinaisen haastattelun kysymykset, joskin luonnollisen keskustelun sujuvuuden takia joka kerta hieman eri järjestyksessä.

Pääosiossa kysyin tarkkoja kysymyksiä esimerkiksi siitä, rajaako haastateltava tietojen jakoa jotenkin, miten muut suhtautuvat mahdollisiin rajauksiin ja miten hän näkee toimivansa tulevaisuudessa lapsen kanssa sosiaalisen median suhteen. Nämä kysymykset käsittelivät muun muassa sosiaalisen toiminnan ympäristöä, psykologisia tapahtumia, sekä valintaprosessin mahdollista jatkumista tulevaisuuteen.

Haastattelun loppuvaiheen kysymykset liittyivät enemmän haastateltavan omaan henkilökohtaiseen sosiaalisen median ilmaisuun lapsen tietojen jakamisen sijasta. Tämän lisäksi pääasiassa kaikkien kohdalla viimeinen kysymys oli: Miten määrittelet omin sanoin sosiaalisen median käsitteen? Pyrin esittämään kysymyksen viimeisenä tai loppuvaiheessa, jotta haastateltavalla olisi vähintään haastattelun verran aikaa lämmitellä aiheeseen, ja siten helpompi ja luontevampi muodostaa oma näkemys asiasta. Haastattelun lopuksi oli tärkeää antaa myös haastateltavien esittää omia lisäkysymyksiä ja ajatuksia aiheesta, mikä jatkoikin usean kohdalla keskusteluumme vielä tovin. Tämän lisäksi pyysin heitä olemaan halutessaan yhteydessä jälkeenpäin, ja myös tämä herätti osan haastateltavista mielessä vielä lisäajatuksia, jotka nekin tuottivat lisämateriaalia. Nämä niin sanotut lisämateriaalit on otettu haastattelujen aineistomateriaaleihin mukaan.

Tutkijana minulla oli kiitollinen ja hedelmällinen tilanne, sillä jokainen haastateltava oli vähintäänkin taustatietolomakkeen ohessa pohtinut sosiaalisen median teemaa itsenäisesti, ja he olivatkin yllättävän avoimia ja sanavalmiita kertomaan asioista. Muutamat tekniset ongelmat eivät tuntuneet vaikuttaneen haastattelujen kulkuun. Luonnollisesti toisten kanssa keskustelua syntyi enemmän ja helpommin, toisten kanssa vähemmän. En kuitenkaan näkisi tätä aineiston kannalta huonona asiana, vaan nimenomaan luonnollisena vuorovaikutuksen ja luonteenpiirteiden ilmentymänä.

Minun tuli tietyllä tasolla asettaa itseni kaksoisrooliin. Oman henkilökohtaisen minän piilottaminen oli tärkeää, jotta haastateltavan narratiivi tulisi esille ja saisi tilaa. Toisaalta roolin toinen puoli, yhteyden ja luottamuksen luominen haastateltavaan oli erittäin tärkeää, jotta asioista kertominen oli ylipäättänsä mahdollista. Osa kertoi jopa hyvinkin yksityisistä ja rankoista elämänvaiheista, ja koen sen olleen merkki luottamuksesta mi-

nuu ja tekemääni työtä kohtaan. Tutkimusta tekevänä olin myös tietyllä tapaa puolueellinen. Oma henkilökohtainen mielenkiinto aihetta kohtaan, ja esimerkiksi huolet lasten tulevaisuuden rakentumisesta ohjasivat äänenpainojani, tapojani ilmaista asioita, sekä johdatella ja kysyä jatkokysymyksiä. Osa haastateltavista oli myös ennen haastatteluja pohtinut aihetta joko puolisonsa, lastensa tai läheisten ystävien kanssa yhdessä, jolloin heidän kertomuksiin syntyi lisäulottuvuutta myös tätä kautta.

Haastattelut kestivät 28 minuutista 86 minuuttiin, jonka jälkeen nauhoitteet litteroitiin sanasta sanaan editoiden. Esimerkiksi murteella puhutut asiat muutettiin yleiskieleksi. Tiedot anonymisoitiin siten, että yksilöitä ei ole mahdollista tunnistaa. Litteroinneissa otin erityisesti huomioon sen, että kyseessä oli myös alaikäisten lasten tietoja. Aineisto koostui litteroituna 38 262 sanasta.

4.4 Tutkimukseen osallistujat

Määrällisesti haastattelujen tekemisen tavoitteet onnistuivat erinomaisesti. Tavoitteena oli saavuttaa vähintään 10 vanhempaa, haastatteluihin osallistui lopulta 12. Halukkaita osallistujia oli enemmänkin, mutta koin aineiston sisältöjen saturaation puitteissa oleelliseksi lopettaa 12 kohdalla. Haastatteluihin osallistujat esitellään taulukossa 2 (s. 41).

Taulukko 2: Haastatteluihin osallistujat

Nro.	Synt. vuosi:	Sukupuoli:	Asuinmaa:
1	1967	nainen	Tanska
2	1977	nainen	Suomi
3	1975	nainen	Equador
4	1975	nainen	useita
5	1975	nainen	Suomi
6	1975	mies	Suomi
7	1971	nainen	Ranska
8	1987	nainen	Tanska
9	1984	nainen	Suomi
10	1983	nainen	Suomi
11	1990	nainen	Suomi
12	1992	nainen	Suomi

Haastateltavien keski-ikä oli 39-vuotta. Haastattelujen jälkeen kävi ilmi, että yksi haastateltava oli syntynyt 1960-luvun lopussa (hakurajaukseni oli vuosi 1970 ja sen jälkeen syntyneet), mutta koska hän muutoin sopi hakemaani tutkimushaastateltavaryhmään, ei ollut syytä rajata häntä aineiston ulkopuolelle. Muutoin puolet haastateltavista oli syntynyt 1970-luvulla ja loput 1980- ja 1990-luvuilla. Sukupuolijakauma oli naisvoittoinen, haastateltavista yksi oli mies ja loput naisia. Tämä ei tullut yllätyksenä, sillä yleiseen tutkimani ilmiön keskusteluilmapiiriin liittyy usein oletus, että naiset ovat aktiivisempia sosiaalisen median käyttäjiä kuin miehet (esim. Pew Research Center 2019). Tämä tuli esille myös haastattelujen ohella haastateltavien kertoessa perheiden julkaisutavoista. Aineistoni ikä- ja sukupuolijakauma rajasi omalta osaltaan aineiston sisältöjä.

Tavoitteeni oli tavoittaa suomalaisia ympäri maailmaa, sillä sosiaalisen median toimijuus tai suomalaisuus ei mielestäni ole maantieteellisiin rajoihin rajattua. Kuten taulukosta 2 voi havaita, hieman yli puolet haastateltavista asui vakituisesti Suomessa, toinen puolikas Euroopassa, Etelä-Amerikassa, sekä vaihdellen eri maissa. Sosiaalisen median ilmoitukseni tuotti monipuolisen aineiston siinä mielessä, että aineistoon kuuluu sekä maantieteellisesti että monikulttuurisesti suomalaisia. Suomessa asuvat jakaantuivat tasaisesti ympäri maata, eikä mikään alue noussut muita edustetummaksi. Kaikki haastateltavat puhuivat erinomaista suomea. Ulkomailla asuvat olivat kaikki tavalla tai toisella alun perin Suomesta lähtöisin. Oletan, että tämä rajasi ulkopuolelle henkilöt, jotka esimerkiksi olisivat ottaneet suomalaisuuden osaksi identiteettiään myöhemmällä iällä, kulttuuriin syntymisen sijasta.

Aineiston vanhempien asumismuodon voi jakaa kolmeen kategoriaan (1–3), joista jokainen kolmeen ala-kategoriaan (a, b, c):

1. Alue: a. pieni, b. keskisuuri, c. suurkaupunki (esim. Suomessa pääkaupunkiseutu sijoittuu suurkaupunkialueeseen).
2. Asumisen tyyppi: a. vuokra-asunto, b. omistusasunto, c. muut tavat asua, tai asia ei tullut esille.
3. Asumisen tapa: a. omakotiasuminen, b. rivitalo- tai kerrostaloasuminen, sekä c. muut tavat asua, tai asia ei tullut esille.

Haastateltavat asuivat pääasiassa joko keskisuurella tai suurkaupunkialueella. Asumisen tyyppi jakautui tasaisesti kolmeen alakategoriaan vuokra-, omistusasuntojen sekä muiden tai ei ilmoitettujen välillä. Haastateltavat asuivat pääasiassa joko omakoti-, rivi- tai kerrostalossa.

Puolet haastateltavista oli vanhempainvapaalla, puolet työelämässä. Myös puolet ilmoitti olevansa joko vanhempainvapaan tai työn ohella opiskelija. Lähes kaikkien ammattiala oli korkeakoulutettu humanistinen. Joukossa oli esimerkiksi useita opettajia, luovan alan työntekijöitä ja media-alojen ammattilaisia.

Noin puolella haastateltavista oli yksi lapsi. Lasten keski-ikä oli hieman alle 7-vuotta. Alle 5-vuotiaita lapsia haastateltavilla oli yhteensä koko aineistossa yli kymmenen, 5–9 -vuotiaita viisi, 10–14-vuotiaita kaksi, ja yli 15-vuotiaita neljä. Vanhin aineistossa mainittu lapsi oli 17-vuotias, nuorin muutaman kuukauden ikäinen. Lasten sukupuolijakauma meni keskimääräisesti koko aineistossa puoliksi. Huomioitavaa on se, että lasten määrä ja ikäkuvaukset riippuvat laskentatavasta, sillä osa perheiden lapsista ei asunut kotona. Edellä kuvatut määrät ja määritteet perustuvat siten vanhempien haastatteluissa kertomiin tietoihin. Osa haastateltavista ei maininnut lastensa sukupuolta taustatietolomakkeessa, enkä sitä erikseen kysynyt. Koin, että vanhemmalla on oikeus käsitellä lastensa sukupuolen ilmentymää omista lähtökohdistaan, ja koin myös tärkeäksi antaa vanhemman itse kertoa asiasta, jos hän niin haluaa.

Haastateltavat kertoivat monipuolisesti perhetilanteestaan: osa mainitsi aviopuolison, osa puhui lapsen tai lasten vanhemmasta, ja osa esimerkiksi avopuolisostaan. Kolmeneljäosaa kertoi toisen aikuisen, joka asuu samassa asunnossa hänen kanssaan kuuluvan haastateltavan ydinperheeseen. Puolisoiden ammatit olivat kaikki todella erilaisia, eikä mikään ammattiala tai ammattiin liittyvä teema noussut niistä erityisesti esille. Lapsen tai lasten, ja puolison lisäksi haastateltavat kertoivat muun muassa kotieläimistään.

4.5 Koodaus aineiston analyysimenetelmänä

Tutkimukseni analyysimetodit sovelsivat Blom Kemdallin ja Montgomeryn (1997) naturalistisen valinnanteon tutkimusmetodeja. He tutkivat tunteiden sijaa henkilökohtaisissa valintaprosesseissa. Suurin ero metodeissamme on kuitenkin se, että minun tutkimukseni on koodattu ja analysoitu laadullisesti, Blom Kemdallin ja Montgomeryn laadullismäärällisiä ja laskennallisia metodeja käyttäen.

Blom Kemdal ja Montgomery (1997) käyttivät tutkimuksessaan koodausta menetelmänä. He tekivät tutkimuksessaan koodauksen kahteen kertaan. Haastatteluvaiheessa (koodauksen ensimmäinen kerta) tutkimuskysymykset oli teemoitettu muun muassa tunteisiin, arvoihin, toimintaan ja tapahtumiin. Aineiston analyysivaiheessa aineisto koodattiin uudelleen, mutta eri teemoin: muun muassa uskomusten, olosuhteiden ja yksilön preferenssien mukaisesti. Blom Kemdallin ja Montgomeryn mukaan toinen koodauskierros oli tärkeämpi. He kokivat myös, että ensimmäisellä koodauksella ei ollut kovin suurta merkitystä toisessa koodauksessa. Blom Kemdal ja Montgomery koodasivat lopulta tutkimusmateriaalin kolmeen kategoriaan, jotka olivat:

1. Valintaprosessin osiot (komponentit),
2. valintaprosessin vaiheet, sekä
3. valinnan onnistuneisuus.

Tein tutkimukseni koodauksen vain yhden kerran, heti haastatteluaineiston litteroinnin jälkeen. Sovelsin koodauksessa Blom Kemdallin ja Montgomeryn, yllä esiteltyä, kolmen kategorian koodausta. Koodaus tehtiin edellä mainitussa järjestyksessä yhdestä kolmeen, jokaisen kategorian mahdollistaessa tiedon tuottamisen myös seuraavaan kategoriaan. Malterudin (2012) mukaan tämän tyyppinen tiedon kertaantuminen johtaa tutkimusmenetelmiin, joissa tietoa on mahdollista vertailla ja arvioida, sekä vahvistaa jo tehtyjä päätelmiä.

Ensimmäisen kategorian koodauksessa yhdistin Blom Kemdallin ja Montgomeryn (1997) tutkimuksen ensimmäisen ja toisen koodauskierroksen teemat yhteen. Teemoja oli yh-

teensä viisi: uskomukset, toiminta, tunteet, yksilön preferenssit ja olosuhteet. Teemat, eli komponentit pohjautuivat myös naturalistiseen valintateoriakenttään: Yksilön persoona vaikuttaa medioiden kulutukseen (Krayykamp & van Eijck 2005), tunteet ovat yksi tärkeimpiä ominaisuuksia läpi yksilön valintaprosessin, ympäröivä maailma vaikuttaa suoraan valintojen tekemiseen (Blom Kernal & Montgomery 1997), ja yksilön arki voidaan nähdä yksilön toiminnan kautta muodostuvina rutiineina, joihin päädytään usein nimenomaan tietynlaisten valintaprosessien kautta (Couldry 2004). Lisäsin valintojen vaihtoehdot kuudenneksi komponentiksi, sillä valintaprosessiteorioiden (Blom Kernal & Montgomery 1997; Mosier 2008) mukaan myös eri vaihtoehtojen tarkastelu nähdään yhtenä valintaprosessien osasista. Koin kaikkien kuuden komponentin kuvaavan ihmisen perustoimintoja, ja luovan riittävän kattavan, mutta samalla rajatun näkökulman tuottamaan luonnollisen tartuntapinnan sekä vastauksen tutkimuskysymyksilleni.

Toisen kategorian, eli valintaprosessin vaiheiden koodauksessa haastateltavien ilmaisut eriteltiin valintaprosessien eri vaiheisiin. Pohjana koodaukselle oli oletus siitä, että vaiheita voisi olla esimerkiksi valintaa edeltävä aika, valinnan tekovaihe, sekä valinnanteon jälkeinen aika.

Kaikki taulukoidut komponentit (kategoria 1) ja vaiheet (kategoria 2) peilattiin suhteessa kolmanteen valintojen onnistuneisuus-kategoriaan. Valintojen onnistuneisuutta arvioidaan pitkin valintaprosessia, mutta erityisesti sen jälkivaiheessa, joka määrää usein prosessin jatkumisen suunnasta (Blom Kernal & Montgomery 1997).

5. TUTKIMUSTULOKSET

Tulosluvussa tuon esille tutkimukseni keskeisimmät tulokset vastaten seuraaviin kysymyksiin: Minkälaisista komponenteista valintaprosessit muodostuvat, mitä vaiheita prosesseissa on, ja kuinka onnistuneita vanhempien valintaprosessit ovat olleet? Tulosluvun viimeisessä alaluvussa kokoan tulokseni yhteen vastaamalla päätutkimuskysymykseeni: Millaisia valintaprosesseja vanhemmat käyvät läpi päätyessään julkaisemaan tai olemaan julkaisematta lastensa tietoja sosiaalisessa mediassa? Tulokset on esitetty myös Kuviossa 5, Vanhempien valintaprosessit sosiaalisessa mediassa (s. 71).

5.1 Valintaprosessin komponentit

Ensimmäisessä koodauksen vaiheessa taulukoin valintaprosessin osiot eli komponentit. Komponentteja olivat olosuhteet, yksilön preferenssit, tunteet, toiminta, uskomukset ja valintojen vaihtoehdot.

Ensimmäinen komponentti, eli olosuhteet kertoi valinnantekoa ympäröivästä tilasta. Blom Kemdal ja Montgomeryn (1997) mukaan olosuhteisiin liittyvät asiat ovat suhteellisen objektiivisia, sillä eri ihmisillä voi olla erilainen pääsy esimerkiksi Internetiin tai erilaisen tiedon äärelle. He huomioivat myös sen, että olosuhteet eivät aina ole pelkästään ihmiskehon ulkopuolisia tiloja, vaan ne vaihtelevat yksilön sisäisen ja ulkoisen tilan, sekä näiden välimaastossa tapahtuvien tilojen välillä. Esittelen taulukossa 3 (s. 47) aineiston olosuhteita, jakaen ne viiteen aineistosta nousseeseen näkökulmaan: ympäristöön, yksilöön itseensä, muihin yksilöihin, lapsiin sekä sosiaaliseen mediaan liittyviin olosuhteisiin. Olosuhteista kertoivat pääasiassa lapsiperhe-arjen kuvaukset päiväuniajoista, harrastuksista, työssä käymisestä sekä pohdinnat perheen tulevaisuudesta. Haastateltavien henkilökohtaisista olosuhteista kertoivat muutokset elämäntilanteessa, kuten eroaminen lapsen toisesta vanhemmasta tai uuden puolison löytäminen, ulkomaille tai Suomeen sisällä muuttaminen, vanhempainvapaalle jääminen, tai niinkin syvälle yksilön elämään menevät asiat kuten sairastuminen tai mielenterveyshaasteet. Sosiaalisen median ja teknolo-

Taulukko 3: Vanhempien olosuhteet

Referenssit:	Olosuhteet:	Teema:
12	Kulttuuri ja paikka, johon kasvettu	Ympäristö
8	Suomalaisuuden jakaminen, kulttuurishokki	
8	Keskiluokkainen, turvallinen, tai vaarallinen asuinympäristö	
5	Asuinpaikka Suomessa tai ulkomailla	
2	Kahdessa aikavyöhykkeessä eläminen	
8	Sosiaalisen median vähentäminen tai lisääminen	Yksilö
5	Halu lopettaa sosiaalisen median käyttö kokonaan	
5	Työ median parissa, hoitovapaalla, ei ammattia	
4	Hyvä / heikko tukiverkko	
3	Vaikeita vuosia takana	
3	Epävarmuus tulevaisuudesta	
3	Kokemus ajan muutoksesta	
3	Nuori huoleton äitiys	
10	Muiden paheksuttavia sosiaalisen median julkaisuja	Muut yksilöt
8	Suku kaukana - sos.media helpottaa - ei muuten mitään yhteyttä	
4	Muu perhe/läheiset eivät käytä juuri lainkaan tai ollenkaan sosiaalista mediaa	
3	Rankkoja sosiaalisen median tilanteita	
1	Ystäväpiiri "antisomettaji"	
12	Raskaus-, vauva-, taapero- tai nuori aikuinen -aika	Lapsi
6	Lapsi menee tai valmistuu koulusta	
5	Lapsi ei halua, että vanhempi kertoo lapsesta, tai viittaa lapsen sos. median profiiliin vanhemman sosiaalisen median julkaisussa	
3	Ympäristön takia lapsi saatetaan koulun porteille tai sisälle saakka	
12	Sosiaalisen median tulo Suomeen	Sos. media
11	Käytön aloitus, lisääminen, vähentäminen tai lopettaminen	
10	Facebookin tultua julkaisi vähemmän, nyt enemmän avoimempi; tai toisinpäin	
7	Arjessa elämistä	
6	Tuntee kaikki Facebook-kaverit	
4	Paljon seuraajia	
3	Seuraa lapsen muskari- tai harrastuskavereita sos.median kautta	
2	Edullinen	
2	Kun (yhteisössä) passivoidutaan niin minäkin	
1	Facebookin algoritmit mietityttää	

gioiden käyttö ja kehitys vaikutti suoraan kaikkien olosuhteisiin oleellisesti.

Toinen valintaprosesseja kuvaava komponentti oli yksilön preferenssit. Nämä kertoivat yksilön toiveista, unelmista, tavoitteista sekä kiinnostuksen kohteista. Preferenssit ovat usein tavoitteiden ohjaajia, jopa konkreettisia asioita. Yksi useimmin haastatteluissa

Taulukko 4: Vanhempien yksilölliset preferenssit

Referenssit:	Yksilön preferenssit:	Teema:
12 10 3 3	Määrällisesti eniten Facebook, Instagram ja WhatsApp Instagramin suhteen huolettomampaa toimintaa ”Somehierarkia” julkaisujen suhteen Esim. ei käytä puhelinta koskaan makuuhuoneessa	Sos. median käyttö
10 10 9	Muun muassa kirjallisia ja kuvallisia rajauksia Rajaukset muuttuneet ajan ja sos. median kehityksen myötä Kuvat lapsesta vain esim. takaapäin tai näkyvissä pelkkä käsi tms.	Rajaukset
6 5 2	Haluaa, että muut kysyvät aina luvan ennen kuin julkaisevat Sosiaalinen media tärkeä aihe Ei juurikaan ajattele asiaa (lasten tietojen julkaiseminen), eikä haluakaan ajatella tarkemmin	Yksilön tunteet
6 4 2	Tärkeä ja paljon pohdittu aihe, joko yksin tai puolison kanssa ennen ensimmäistä julkaisua Ensimmäisen julkaisun jälkeen aihe edelleen iso osa parisuhteen keskusteluista ”It just happened” (lapsen tietojen ensimmäisestä julkaisukerrasta puhuttaessa)	Valinta

mainituista asioista oli sosiaalisen median käyttäminen ja siihen liittyvät rajat ja rajoitukset, jotka löytyvät Vanhempien yksilölliset preferenssit-taulukosta 4 (s. 48). Muita aineistosta nousseita teemoja olivat yksilön tunnemaailmaan ja valintoihin liittyvät asiat. Aineiston preferenssit tulivat esille esimerkiksi tapoina ohjata lapsen toimintaa sosiaalisessa mediassa, kuten ohjeistuksina olla kertomatta jotain asiaa muille käyttäjille. Tämä lienee heijastusta myös vanhempien omasta toiminnasta, kuten preferenssistä jättää lapsen kasvot tai nimi julkaisematta, tai pyrkimyksenä kertoa perheen elämästä tietynlaisista kuvausta.

Kolmas komponentti, eli tunteet ohjaavat yksilön toimintaa niin sisäisesti kuin ulkoisesti. Tunteet komponenttina on kuvattu taulukkoon 5 (s. 49) perustuen kahteen tunteiden pääkuvaukseen, joka perustuu Blom Kemdallin ja Montgomeryn (1997) tunteiden määrittelmään positiivisista ja negatiivisista tunteista. Tunteet kategoriana viittaa tunnelmiin ja mielialoihin, joita yksilö on kokenut sekä valintaa että vaihtoehtoja kohtaan. Positiivisista tunteista aineistossani kertoivat arjen kohokohdat, esimerkiksi lasten onnistumiset vaik-

Taulukko 5: Vanhempien tunteet

Referenssit:	Negatiiviset tunteet:	Tunnamääritelmä:
7 2	Sosiaalisen median käyttöön pakottava yleinen ilmapiiri Muiden kyselyt sos.median kautta ”miten menee” ärsyttää	Epäonni
1	Lapseen ennen syntymää kohdistuvat yleistyksiset	Viha
8 5 3 2 1	Pedofilia Yksinäisyys Dystopian pelko Julkisen profiilin tuoma turvattomuus Sosiaalinen media = aina vaara	Pelko
10 4 2	Liikaa sosiaalisen median käyttöä ”Somestressi” Muiden julkinen keskustelu, joka olisi pitänyt käydä yksityisesti	Häpeä, syyllisyys
4 2	Tulipahan taas laitettua Teinkö väärin, että aloin ylipäätään julkaisemaan lapsesta tietoja?	Katumus
8 3	Julkaisenko liikaa? Teinkö väärin, että aloin ylipäätään julkaisemaan lapsesta tietoja?	Ambivalenssi
Referenssit:	Positiiviset tunteet:	Tunnamääritelmä:
11	Yhteys läheisiin	Onnellisuus
9 3 2	Spontaania arjessa elämistä Toive puhua lapselle sosiaalisesta mediasta avoimesti tulevaisuudessa (lapsen kasvettua) Muilla ihmisillä hienoja ulostuloja sos. mediassa tärkeistä aiheista	Toivo
3 2	Taaperologiikka Läheinen lapsen kanssa	Rakkaus
12 7 3 1	Vertaistuki Lapsen yksityisyyden kunnioittaminen Helpompi olla julkaisematta mitään, kuin alkaa rajaamaan tietoja On ok olla enemmän puhelimesta puhuja kuin viestittelijä	Helpotus

kapa urheilun tai koulusta valmistumisen parissa. Suoraan sosiaaliseen mediaan liittyviä positiivisia tunteita herätti esimerkiksi vertaistuen saaminen vanhemmuuteen liittyvissä asioissa, sekä perheen ja läheisten pitäminen lähellä sosiaalisen median keinoin, joka ei muuten olisi mahdollista. Negatiiviset tunteet vaikuttivat kasaantuneen henkilökohtaisen elämän haasteisiin, kuten tilanteisiin, joissa haastateltavat kertoivat kokeneensa väkivaltaa sosiaalisen median kautta, nähneensä muiden julkaisseen epätoivottua

Taulukko 6: Vanhempien toiminta

Referenssit:	Toiminta:	Teema:
10 3 2	IRC-Galleria, Myspace, tai jokin muu alusta ennen Facebookia käytössä Opiskellut media-alaa Ollut kiinnostunut julkisuuden ja yksityisyyden välisestä jännitteestä	Ennen Sos. median käyttöä
12 12 12 11 4 2 1	Käyttää sosiaalista mediaa Käyttää Internetiä Käyttää päivittäin, esim. ensimmäisen kerran heti herättyään Ns. ”virallinen” sos.median käytön aloitus Facebookin tultua Suomeen Ollut hetken jonkun alustan käyttäjänä, kyllästynyt ja lopettanut Luonut käyttäjätunnukset sos.median alustaan, ei käyttänyt sen jälkeen Saanut ystäviä sosiaalisen median kautta	Sos.median käyttö
9 7 5 2	Oman toiminnan peilaaminen siihen, miten muut vanhemmat toimivat Haluaa, että muut kysyvät aina luvan ennen kuin julkaisevat lapsesta Pohdintaa yksityisyydestä On löytänyt yllättäen omia tietoja Internetistä	Sos. median käytön pohdinta
12 10 10 8 6 4 3 2 1 1	Ensimmäinen julkaisu: raskaana ollessa tai viimeistään lapsen synnyttyä Spontaani julkaisu Ei-käsitellyn kuvan julkaisu Pyytää apua lapseen liittyvään haasteeseen sosiaalisen median kautta Harkittu julkaisu Kysyy puolisolta luvan lapseen liittyvään julkaisuun Kertoo asioista suoraan läheiselle sosiaalisen median julkaisujen sijasta Ammattimaisesti käsitellyn kuvan julkaisu Valitsee kirjan sosiaalisen median käytön Vanhempi ei julkaise lapsesta asioita ollessaan itse ”illanistujaisissa”	Julkaisu- toiminta
8 7 4 3 3 2 1	Lapsi itse aloittaa julkaisemaan Haluaa, että muut kysyvät aina luvan ennen kuin julkaisevat Seuraa, mitä lapsi tekee sosiaalisessa mediassa Lapsen kanssa keskustelu siitä, miten toimia sosiaalisessa mediassa Poistaa itse tai pyytää muita poistamaan lapseen liittyviä tietoja Lapsi neuvoo vanhempaa sosiaalisen median käytössä Osti 3-vuotiaalle lapselle tablettitietokoneen	Lapsen liittyvä muu toiminta
12 5 3 1 1	Asuu tai muutti jonnekin Ero, yksinhuoltajuus, uuden puolison löytäminen Keskustelua muiden vanhempien kanssa sos. median aiheesta Kävi terapiassa Kirjoittanut alan opettajille kirjoja	Sos.median ulkop. toiminta
3 2 2	Hankki älypuhelimien Hankki isovanhemmalle älypuhelimien Haluaa toimia yhteiskunnallisena vaikuttajana	Muu teknologia
12 6 5 3 3 2	Rajaukset muuttuneet ajan ja sos.median kehityksen myötä Julkaisee haastateltavan lapsesta tietoja Muiden vanhempien paheksuttavaa lasten tietojen julkaisemista Viattomia uimaranta-kuvia lapsista Puoliso lopettaa/on lopettanut sosiaalisen median käytön Pohdintaa siitä, miten muut alan ammattilaiset toimii sosiaalisessa mediassa	Muiden toiminta

materiaalia lapsista, tai itse kokeneensa ahdistuksen tai syyllisyyden tunteita omasta mediakäytön määrästä. Esimerkiksi eräs vanhempi kertoi seuraavaa, pyydettyä vertailemaan puhelimen ja tietokoneen käyttömääriä ja tapoja sosiaalisen median suhteen:

”- - oon kokenu siitä syyllisyyttä, etten ole läsnä lapselle niin vaan mä olen siellä puhelimessa syövereissä, ja että se on aika ällöttävää.”

Vanhempi 11.

Toiminta, eli neljäs komponentti, kuvaa aktiivista toimintaa valintaprosessin aikana. Toiminnan kuvaukset sisältävät paikallisia valintoja, tiedon etsintää sekä muille juttelua, suunnitelmien tekemistä ja sitoutumista. Myös esimerkiksi rutiinit kuvaavat erinomaisesti toimintaa. Taulukossa 6 (s. 50) esitelty aineistoni toiminta tarjosi runsaasti materiaalia sosiaalisessa mediassa toimimisesta, kuin myös lisäksi arkeen liittyvistä toiminnoista. Sosiaalisen median toimintoja olivat muun muassa tavanomaiseen julkaisujen tekemiseen (määrä, rytmi, sovellukset, rajaukset) liittyvät asiat, kommunikaatioon liittyvät asiat (lasten tai lähiperheen kanssa asioista sopiminen, vertaistuen antaminen ja saaminen) sekä esimerkiksi millaista epätoivottu käytös on. Arjen toimintaa kuvasivat työhön liittyvät asiat, yksinhuoltajuus, suomalaisuuteen liittyvät asiat, sekä esimerkiksi kirjojen lukeminen Internetin selailun sijaan.

Viidentenä komponenttina uskomukset kertovat yksilön moraalisesta ajatusmaailmasta, siitä, miten hän järkeilee omaa toimintaa, sekä jopa intuitiosta. Uskomukset ovat usein kuvausta yksilön ajatuksista jotain tiettyä, toivottua tilaa tai lopputulemaa kohti. Kuten taulukosta 7 (s. 52) voi havaita, haastateltavat kertoivat esimerkiksi siitä, miten he kokevat itsensä ja lasten käyttävän liikaa aikaa sosiaalisen median parissa, ajatuksia siitä, miten he ovat erittäin tarkkoja yksityisyysasetuksistaan, sekä uskovansa, että lähipiiri käyttää vähän tai ei ollenkaan sosiaalista mediaa. Moni vanhempi kuvailikin käyttävänsä itse enemmän sosiaalista mediaa kuin muut, vaikka heillä ei välttämättä ollut todellisuuden perustuvia tietoja asiasta. Ajatukset lasten sosiaalisen median käytön määristä saattoivat heijastella myös vanhempien tuntemuksia heidän omasta mediakäytöstä. Uskomuksen esimerkiksi yksityisasetusten tarkkuudesta tekee se, että moni haastateltava

Taulukko 7: Vanhempien uskomukset

Referenssit:	Uskomukset:	Teema:
10	Kertoo olevansa tarkka sen suhteen, mitä lapsesta julkaisee	Yksilö
8	Kertoo julkaisevansa jokseenkin usein (mutta toisaalla aineistossa: samaan aikaan ei julkaise lapsesta juurikaan ikinä mitään)	
3	Uskoo sosiaalisen medioiden asettamien ikärajoitusten (esim. Facebookissa 13v.) olevan lapsille sopivia	
2	Tytöt ovat passiivisempia teknologian suhteen kuin pojat	
2	Kokee olevansa huono käyttämään teknologiaa	
1	Sosiaalinen media aiheuttaa masennusta	
7	Toinen vanhempi tiukempi sosiaalisen median käyttäjä	Muut yksilöt
5	Muut vanhemmat käyttävät sosiaalista mediaa tiukemmin rajauksin	
4	Läheiset eivät käytä lainkaan sosiaalista mediaa	
2	Muut alan toimijat ovat osaavampia	
5	Lapsi viettää liikaa aikaa sosiaalisen median parissa	Lapsi
4	Lapsi ei ole kypsä päättämään sosiaalisen median käytön asioistaan	
1	Lapset fiksumpia, koska kasvaneet nykypäivän sosiaalisen median ja teknologian maailmassa	
8	Instagramin Stories-ominaisuus on täysin turvallinen alusta julkaista lapsesta tietoja, koska julkaisut poistuvat 24 h sisällä julkaisusta	Sos.media
4	Vain omat kaverit seuraavat/tarkastelevat haasteteltavan tietoja esim. Instagramissa, vaikka profiili on julkinen	
4	Kokee olevansa suojattu (ts. turvallinen sosiaalisen median tili)	
2	Nuorilla paljon seksuaalista käyttäytymistä sosiaalisessa mediassa	
2	Kokee tietojen poistamisen jälkikäteen olevan oman historian vääristelyä	

kertoi pitävänsä esimerkiksi sosiaalisen median profiilin avoimena ja julkisena, mutta uskovansa samaan aikaan, että tilejä katselee vain pelkästään heidän seuraajansa, eikä kukaan muu. Kysyttäessä, miten vanhempi konkreettisesti käyttää sosiaalisen median alustoja ja sovelluksia, yksi vanhemmista vastasi seuraavaa:

”Instasta niin joo se on julkinen profiili, mutta kyllä ne seuraajat on käytännössä ihmisiä, jotka tuntee mut, mutta siellä on ehkä niiku sanoisin, jos ei tämmösiä yritystilejä lasketa - - max viis sellaisia, joita mä en tunne - - että mä en oo tämmönen somevaikuttaja, jota seurataan vaikka sitä ei tunne.”
Vanhempi 12.

Viimeinen, eli kuudes komponentti kuvasi aineistossani vaihtoehtoja, joiden välillä van-

hemmat julkaisivat tai jättivät julkaisematta tietoja lapsistaan. Tutkimuksellani oli pohjana kolme vanhempien tapaa julkaista tietoja lapsistaan. Nämä olivat:

- A. Lapsia koskevan tiedon julkaiseminen.
- B. Tietojen rajattu julkaiseminen.
- C. Tietojen julkaisematta jättäminen.

Kaikki aineiston vanhemmat julkaisivat tietoja itsestään, ja olivat haastatteluvaiheessa tehneet lapsestaan vähintään yhden sosiaalisen median julkaisun. Aineistosta tuli esille monipuolinen kuvaus lähtien siitä, että vanhempi ei kerro juuri mitään lapsistaan sosiaalisessa mediassa, toiseen ääripäähän, jossa vanhempi kertoo vapaasti lasten asioista. Huomioitavaa on myös se, että kaikki haastattelemani vanhemmat eivät rajanneet suoraan lapseen liittyviä tietoja juuri mitenkään, vaikka saattoikin käyttää erilaisia sosiaalisen median alustarajoituksia (mitä ominaisuutta käyttää, julkisuusasetukset jne.) Toisin sanoen osa vanhemmista puhui suhteellisen vapaasti lapsistaan, kertoen lapsesta vaikkapa hänen oikealla nimellä ja puhuen hänen käymästään koulusta, mutta esimerkiksi käyttäen Facebookissa yksityistä profiilia. Kysyttäessä lapsen tietojen rajaamisesta sosiaalisessa mediassa, yksi haastattelemani vanhempi kertoi seuraavanlaisesti:

”- - mua se ei ainakaan haittaa millään lailla, että kyllähän ihmiset näkee meidän lapsen tuolla kaupungillakin, että haittaako se sitten, että näkee jonkun kuvan - -.”

Vanhempi 10.

Vanhempien valinnat voidaan jakaa esimerkiksi seuraaviin näkökulmiin, jotka kuvaavat heidän tämän hetkisiä tapojaan julkaista lapsistaan tietoja sosiaalisessa mediassa:

- Julkaisee tietoja tietyillä alustoilla, joissa tietynlaiset rajaukset (kuten profiilin julkisuusrajaus), tietyin lapseen liittyvin rajauksin,
- Julkaisee tietoja tietyillä alustoilla avoimin/julkisin tili- ja profiiliasetuksin, tietyin lapseen liittyvin rajauksin, sekä
- Ei juurikaan ajattele asiaa sen kummemmin, julkaisee hyvän maun rajoissa olevia tietoja vapaasti.

Tietojen julkaisemisen tavat vaikuttavat aineistoni perusteella rakentuvan useista erilaisista valinnoista. Seuraavat vaihtoehdot tulivat aineistostani esille, joskaan ne ei ole esitetty tässä ajallisesti tapahtuvassa tai tärkeysjärjestyksessä:

- Ensimmäinen valinta siitä, julkaiseeko vanhempi ylipäätään mitään tietoja lapsestaan (esim. lapsen synnyttyä).
- Millä välineellä vanhempi julkaisee tietoja (esim. tietokone, puhelin, tablettitietokone)?
- Millä alustalla ja millaisin alustarajoituksin (julkisuus, näkyvyys, alustan ominaisuusvalinnat; esim. Instagramissa kuva+teksti vs. Stories-ominaisuus) tietoja julkaistaan?
- Mitä tietoja vanhempi on julkaisemassa, ja millaisin lasta koskevin rajoituksin?
- Mikä on julkaisumuoto (esimerkiksi kuva, ääni, teksti tai näiden kombinaatio)?
- Julkaisumuodon muokkauksen tavat (esimerkiksi kuvan rajaaminen tai valosäädöt)?
- Jaettuun tai jakamista odottavaan tietoon liittyvät pohdinnat, kuten onko tieto kenellekään relevanttia tai kiinnostavaa, julkaiseeko vanhempi itsensä tai muiden mielestä liian usein, voiko jaettua tietoa käydä muokkaamassa tai kokonaan poistamassa, tai vääristääkö poistaminen historiaa.

Edellä mainitut julkaisutavat ja niiden sisällä tehdyt valinnat vaihtelivat haastateltavien kohdalla myös sen mukaan, millaisessa elämänvaiheessa haastateltava oli. Moni kertoi sosiaalisen median syntyäaikoina julkaiseen ”massahurmoksessa” enemmän kuin nyt, ja päätyneen nykyään rajoittamaan omaa julkaisutahtiaan hyvinkin paljon. Julkaisujen rajoittamisen tahti kosketti tällöin niin vanhempien omia kuin lasten tietoja. Osa kuitenkin kertoi myös olleensa sulkeutuneempi aikaisemmin, ja nykyään kertovansa itsestään avoimemmin. Avoimempi asioista kertominen taasen ei suhteutunut lasten tietoihin vastaavanlaisesti, vaan heidän tietojen julkaiseminen saattoi pysyä yhtä rajoitettuna kuin aikaisemmin.

Aineistosta heräsi muutama mielenkiintoinen rajaava huomio. Osa haastateltavista koki erityisen tärkeänä jättää mainitsematta lapsen sukupuolta missään, ja se ohjasi näiden vanhempien valintoja selkeästi. Toisekseen yli puolet vanhemmista koki, että Instagramin Stories-ominaisuudessa (Instagram-sovelluksen mixed media-aineistojen jakamis-

palvelu, jossa videot on nähtävillä 24 tuntia julkaisuajankohdasta laskien, jonka jälkeen ne poistuvat näkyvistä; suom. Tarinat-ominaisuus) lapsen tietojen julkaiseminen on erityisen turvallista sillä ajatuksella, että tiedot kuitenkin poistuvat näkyvistä. Näkökulma on mielenkiintoinen, sillä mediapalveluiden käyttäjätietojen kerääminen ja tallentaminen moneen erilaiseen käyttöön on julkisestikin paljon pohdittu asia, eikä käyttäjätietojen leviämättömyys ole kiveen kirjoitettua. Osa vanhemmista pohti myös sitä, että jos vaikkapa kuva lapsesta tarvitsee muokkausta, kannattaako sitä edes julkaista. Samat vanhemmat olivat pääasiassa mielellään pikaviestimin suoraan yhteydessä lähisukulaisiin sosiaalisen median toimintojen sijasta.

Valinta julkaista lapsesta tietoja ei tapahdu mustavalkoisesti, vaan nimenomaan yksilön oman toiminnan pohjalta monen näkökulman ja kulttuurin suodattamana. Kyse ei ole pelkästään siitä, julkaiseeko vanhempi jonkin tiedon, vaan kysymys jatkuu jatkokysymyksiin: missä ja kuka tiedon jakaa, milloin, kenelle, millaisin profilirajauksin, onko kuvaa muokattu, mitä kuvassa tai tekstissä on sisällöllisesti, ja niin edelleen.

5.2 Valintaprosessin vaiheet

Koodauksen toisena kategoriana oli selvittää, millaisista vaiheista vanhempien valintaprosessit koostuvat. Blom Kemdal ja Montgomery (1997) lajittelivat vaiheet kolmeen: ennen, aikana, ja jälkeen. Oleellista tekemässäni tutkimuksessa oli kuitenkin huomioida se, että eri valintaprosessin vaiheita oli mahdotonta eritellä etukäteen. Koska kyseessä oli naturalistinen tutkimus, tuli aineiston antaa kertoa vaiheista aivan kuin omin sanoin. Naturalistisiin valintateorioihin pohjaten yleiskäsitykseni mukaili Blom Kemdal ja Montgomeryä, mutta ennen, aikana, jälkeen vaiheiden lisäksi oli tärkeää antaa muidenkin, vaikkapa jonkinlaisten mikrovaiheiden tulla esille.

Aineistoa tulkitessa on tärkeää tiedostaa se, minkälaista valintaa vanhemmat ovat olleet tekemässä. Ovatko vanhemmat olleet tekemässä ensimmäistä valintaa julkaista ensimmäisen kerran tietoja lapsestaan, eli ensimmäisestä lapsestaan, vaiko tämän jälkeen tapahtuvista valinnoista julkaista lisää tietoja ja mahdollisesti eri lapsista? Tässä tutkimuk-

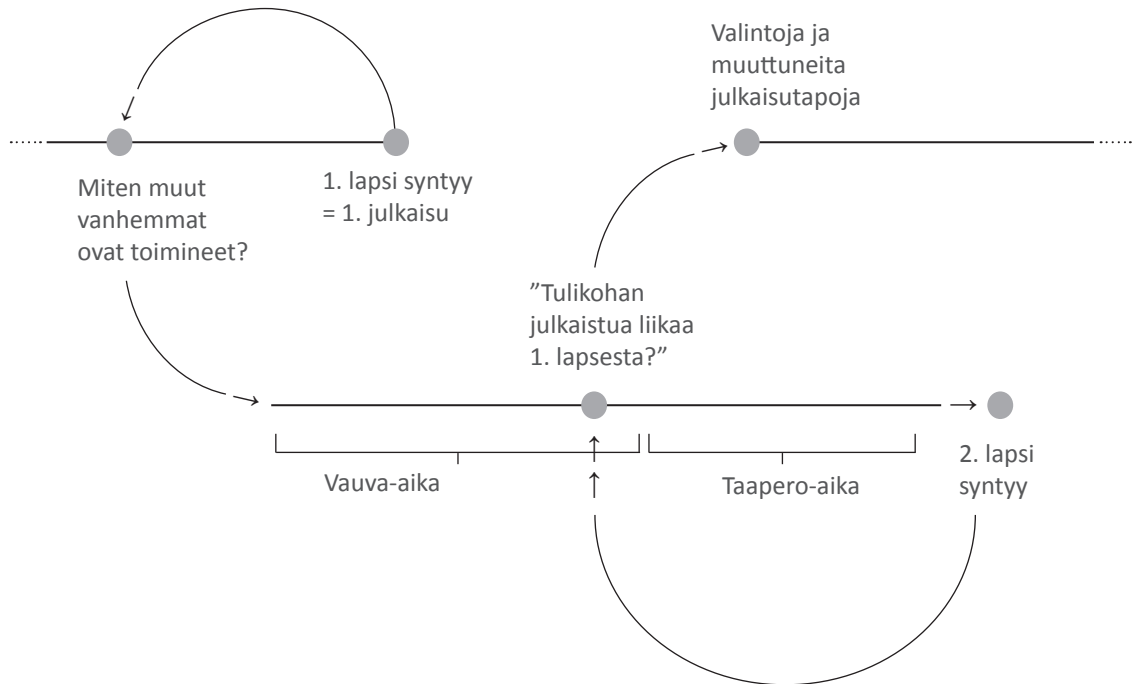
sessä olen ottanut tarkastelun alaiseksi ensisijaisesti kaikenlaiset valinnat. Päädyin tähän siksi, että ihmisten elämäntilanteet muuttuvat jatkuvasti, samalla kun maailma muuttuu. Aineiston keruuvaihetta kuvaa se, että haastateltavilla oli jo ensimmäisten tietojen julkaiseminen takanapäin, sekä joko yksi tai useampi lapsi. Tutkimuksen tulosten ja niiden hyödynnettävyyden välistä suhdetta katsottaessa koin tärkeäksi, että valintojen tekemiseen on ehtinyt muodostua jonkinlainen suhde ja elämän kerrostuma. Toisin sanoen vanhemmat olivat ehtineet käydä erilaisia valintaprosesseja läpi suhteessa vanhemmuuteen, lasten tietoihin sekä sosiaaliseen mediaan. Siten saatoin saada tutkimuksellani hedelmällisempää ja rikkaampaa tietoa ottamalla kaikenlaiset vanhempien tekemät lasten tietoihin liittyvät valinnat tarkastelun alle.

Kaikki haastateltavat kertoivat luontevasti erilaisista sosiaalisen median kokemuksistaan, joista pystyi oivallisesti erittelemään valintojen vaiheita. Näihin johdatteli myös jo ensimmäisen kategorian komponentit siten, että niiden kokonaisuuksista myös pystyi muodostamaan erilaisia vaihekokonaisuuksia. Olen kuvannut kuvioon 5, Vanhempien valintaprosessit sosiaalisessa mediassa (s. 71), vanhempien läpikäymää valintaprosessia monen eri vaiheen kautta. Voinee olettaa, että tämän tyyppisen kuvauksen muodostumiseen vaikutti esimerkiksi haastattelujen kysymysten asettelu ja haastattelemini vanhempien jo koettu elämä, mutta mahdollisesti myös oma henkilökohtainen tapani havaita ja rakentaa maailmaa. Vaiheet olisi varmasti siis mahdollista rakentaa myös toisin. Kuvion esivaihe 1 kuvaa aikaa, jossa vanhempi on elänyt omaa elämäänsä, ja tehnyt valintoja muun muassa parisuhteeseen ja työhön liittyen. Vanhempien valintaprosessin voi sanoa alkaneen aikuisuuden kynnyksellä, jolloin sosiaalinen media on alkanut muodostumaan heitä ympäröivässä kulttuurissa. Moni aloitti sosiaalisen median käytön IRC-Galleriasta, ja siirtyi ajallaan Facebookin pariin. Facebookin Suomeen tulo ajoittui pääasiassa haastateltavien aikuisuuden alkuvaiheisiin. Tämä on luonnollisena jatkumona vaikuttanut siihen, että haastateltavat ovat saaneet monenlaisia kokemuksia ja näkemyksiä siitä, miten sosiaalisessa mediassa kommunikoidaan ja viestitään, sekä esimerkiksi, mitä asioita he itse arvostavat, ja minkälaista toimintaa he pitävät toivottuna. Nämä ovat johtaneet tietynlaisen sosiaalisen median identiteetin muodostumiseen, joka näyttäytyi aineistossa yhdenlaisena pohjana valinnoille. Sosiaalisen median ulkopuolinen identiteetti, jos tä-

män ulkoistaminen on edes mahdollista, antoi haastateltaville toisenlaisen lähtökohdan. Monen vanhemman ideologiat, arvomaailmat, koulutus- ja työtaustat, sekä jo olemassa oleva perhe-elämä tuottivat materiaalia ja vaikutuksia sille, miten ”minä ja minuuteni toimii”. Sekä sosiaalisen median että sen ulkopuolisen identiteetin muodostuminen voidaan yhdessä kuvata esivaiheeksi, jonka jälkeen varsinainen vanhempana tehty valintaprosessi voi alkaa.

Varsinaisen valintaprosessin tekee aineistossa näkyväksi erilaiset haastateltavien käyttämät ilmaisut siitä, miten he olivat kokeneet muiden toimineen paheksuttavasti, tai miten he eivät itse halua vanhempana joko nyt tai tulevaisuudessa toimia. Moni haastateltava oli myös pohtinut konkreettisesti ennen vanhemmuutta ja lapsen syntymistä rajoittavansa joko osaksi tai kokonaan lapsen asioista kertomista. Moni teki ensimmäisen valinnan julkaista tietoja lapsestaan raskauden aikana, tai viimeistään lapsen synnyttyä. Kuvion 5, esivaihe 2 kuvaa esimerkiksi vauva- tai pikkulapsiaikaa, jolloin tietojen jakaminen on saattanut olla tiiviimpää. Tämä kuvaa matkaa valintaprosessin varsinaiseen valintavaiheeseen, joka jatkuu edelleen siihen saakka, että vanhempi on tehnyt samantyyppisiä valintoja toistamiseen. Valintavaihetta voi kuvata myös monivalintavaiheeksi (esim. miten, missä, milloin, kenelle jne.). Vaikutti siltä, että monen vanhemman kohdalla tavat julkaista tietoja alkoivat vakiintua ensimmäisen lapsen kasvettua, tai vähintään toisen lapsen synnyttyä.

Vaiheet vaikuttavat olleen moniulotteisia. Olen kuvannut abstraktisti yhden vanhemman valintaprosessia kuvioon 4 (s. 58), ja sitä miten ensimmäisen valinnan (kuviossa: 1. lapsen syntymä) jälkeen yksilö saattaa palata historiaansa tarkastelemaan kokemuksiaan ja ottaa sieltä näkökulmia (Miten muut vanhemmat ovat toimineet?), sen jälkeen jatkaa prosessia ja palata jälleen uudelleen peilaamaan asioita (2. lapsi syntyy → pohdinnat siitä ”tulikohan aikoinaan julkaistua liikaa 1. lapsesta”). Haastatellut vanhemmat eivät siis olleet kulkeneet suoraa lineaarista polkua siihen, että he päätyivät julkaisemaan tietoja lapsistaan, vaan palanneet säännöllisesti peilaamaan omaa historiaa nyt tehtäviin valintoihin.

Kuvio 4. Haastattelun vanhemman (nro. 5) valintaprosessin abstraktisuus

Valintaprosessi ei suinkaan näyttänyt päättyvän, vaan kuten kuviosta 5 voi havaita (s. 71) prosessi jatkuu jälkivaiheena. Jälkivaiheelle ominaista oli valintojen onnistuneisuuden pohtiminen, joka tuli näkyväksi kysyessäni vanhempien tietojen poistamisesta ja jälki-muokkaamisen kokemuksista (ks. Liite 3. Haastattelun kysymysrunko). Lähes jokainen vanhempi pohti valintojensa oikeutusta, ja sitä, oliko julkaissut oikeanlaista ja hyväksyt-tävää materiaalia lapsistaan. Aineiston vanhemmista kukaan ei ollut täysin lopettanut lasten tietojen julkaisemista.

5.3 Valintaprosessin onnistuneisuus

Valintaprosessi voidaan kuvata jatkumona, jonka eri vaiheissa yksilö voi päätyä tarkaste- lemaan valintojensa onnistuneisuutta. Usein tämän tyyppinen tarkastelu muuttaa pro- sessin suuntaa. Suunnan muutos voi tapahtua pitkin valintaprosessia, mutta se voidaan kuvata myös osaksi prosessin jälkivaihetta. Siten kolmas valintaprosesseja koodaava ka- tegoria alkaa katsomaan jo tulevaisuuteen, ja on oleellinen osa valintaprosessia siksi,

että valinnan tuloksen pohdinta saattaa lopettaa prosessin tai käynnistää sen uudelleen. Naturalistisen valintateorian mukaisesti, erilaiset koetut tunteet kertovatkin jo matkalla valintaan siitä, mitä halutaan tehdä, sekä lopulta siitä, miten onnistunut valinta oli. (Blom Kernal & Montgomery 1997.)

Aineistosta nousi esille kolme pääteemaa valintojen onnistuneisuuden suhteen: harmitus omasta toiminnasta, julkaisutapojen peruseriaatteiden muodostuminen, sekä yhteys ympäröivään yhteisöön. Ensinnäkin moni vanhempi puhui siitä, miten he mielestään käyttävät liikaa aikaa sosiaalisessa mediassa toimimiseen, ja että se herättää häpeän ja huonommuuden tunteita (ks. taulukko 5, s. 49). Muutama vanhempi pohti myös, oliko tehnyt oikein, kun oli ylipäättään alkanut julkaisemaan tietoja lapsistaan. Epäonnistunut valinta kaduttaa usein jälkeensä vähäisen tunnekiintymyksen ja ympäristöltä uupumaan jääneen vahvistuksen takia (Blom Kernal & Montgomery 1997). Tunteet voivat vaikuttaa yksilön tekemiin valintoihin siten, että yksilö voi herätä toimimaan tunteiden ohjaamina (Blom Kernal & Montgomery 1997). Osassa vanhempia olikin herännyt ambivalenttisia tunteita siitä, oliko ylipäättään tehnyt oikean ratkaisun lähteä jakamaan lapsestaan tietoja. Tämän tyyppiset tunteet eivät kuitenkaan olleet aineistoni mukaan saaneet vanhempia poistamaan tietoja, tai muuttamaan julkaisutapoja. Ehkä ambivalenttiset pohdinnat vanhempien ilmauksissa kertovat osaltaan valintaprosessin vaiheesta, jossa nimenomaan tarkastellaan omia valintoja ja niiden onnistuneisuutta, mutta selkeästi muita parempaa vaihtoehtoa ei ole vielä löytynyt.

Toisekseen vanhemmille vaikutti muodostuneen eräänlaisia julkaisutapojen peruseriaatteita. Tämän voisi olettaa kuvaavan sitä, että vanhemmat olivat tehneet onnistuneita valintoja. Onnistuneet valinnat syntyvät ympäristön vahvistamassa dynaamisessa ympäristössä (Blom Kernal & Montgomery 1997), jota voinee olettaa tukeneen vanhempienkin mainitsemat läheiset ja ystävät. Valintojen suunta ei juurikaan ollut radikaalisti muuttunut esimerkiksi siinä vaiheessa, kun perheeseen oli tullut lisää lapsia. Korkeintaan julkaisutahti oli entisestään hiipunut, mutta esimerkiksi tietojen rajaustavoissa ei esiintynyt huomattavia muutoksia. Onnistuneisuutta tukee myös ajatus siitä, että vanhemmat eivät pääasiassa olleet palanneet poistamaan tietoja, joita he olivat jo julkaisseet.

Kolmas aineistosta noussut teema valintojen onnistuneisuuden suhteen oli vanhempien reflektio ympäristön ja oman toiminnan välillä. Useat vanhemmat kertoivat siitä, millaisia heidän ystävät tai läheiset ovat. Eräs vanhempi mainitsi, että hän kokee ystäväpiirinsä eräänlaiseksi ”antisomettajien” ryhmäksi. Koska elämme tietynlaisessa ympäristössä ja se vaikuttaa meidän toimintaamme, niin voinee olettaa, että myös tuo ”antisomettajien” ystäväpiiri tuottaa arvoja, arvostuksia ja tapoja toimia, joita haastattelemani vanhempi on omaksunut osaksi omaa toimintaansa. Aikuiselta yhteiskunnassa toimijalta odotetaan tietynlaista mukautuvaisuutta (Raitanen 2001). Se, minkä ylipäätään näemme toivotuksi toiminnaksi yhteiskunnassamme vaikuttaa olevan aineiston vanhempien valinnoille normi.

Kaiken kaikkiaan vanhemmat kokivat paineita käyttää sosiaalista mediaa. Tästä kertoo vanhempien kokemat negatiiviset tunteet sosiaalisen median liikkäytöstä ja yhteiskunnan pakottavasta ilmapiiristä (ks. taulukko 5, s. 49). Toisaalta positiiviset kokemukset vertaustuesta ja yhteyksistä läheisiin tuli esille kaikkien vanhempien kohdalla. Yhteisöllisyys nähdäänkin erityisen tärkeänä ”johonkin” kuulumisen tunteiden herättäjänä (Malinen 2016), kuin myös yksinäisyyden tunteiden vähentymisenä (Blum-Ross & Livingstone 2017).

5.4 Lasten tietoja julkaisevien vanhempien valintaprosessit sosiaalisessa mediassa

Seuraavissa luvuissa kokoan tutkimustulokset neljään näkökulmaan. Ensimmäiseksi käsittelen vanhempien käsityksiä sosiaalisesta mediasta, eli kuvaan heidän toiminnan kenttää. Toisekseen pohdin heidän sosiaalisen median ja teknologian käyttöä, joka kuvaa oivallisesti vanhempien toimintaa. Tämän jälkeen luonnehdin sekä vanhempien julkaisutapoja että tapoja rajata lasten tietoja. Viimeisenä, eli neljäntenä näkökulmana esittelen perheiden sosiaaliseen mediaan liittyviä tulevaisuusnäkökulmia.

5.4.1 Vanhempien käsitys sosiaalisesta mediasta

Pyysin haastateltavia kertomaan omin sanoin, pääasiassa haastattelun lopuksi, miten he

itse määrittelevät sosiaalisen median käsitteenä. Asiaa kuvattiin esimerkiksi seuraavaan tapaan:

”No ehkä tässä näen sen, että semmoset teknologian välittäjäpalvelut, joiden kautta yksittäinen ihminen tai joku ihmisten ryhmä voi julkaista oman, tai en sanoisi vapaasti, koska on vaikee, Instagramissa on hirveästi niitä sensuuri säännöksiä - -, mutta vapaasti kuitenkin, ilman päätoimittajan tai tällöisen tahon moderointia, saa julkaista erilaista sisältöä, tekstiä, kuvaa, mitä ikinä toisille ihmisille nähtäväksi.”

Vanhempi 12.

Vanhempien omat sosiaalisen median määritelmät auttoivat ymmärtämään, millaisessa toimintaympäristössä he kokivat toimivansa. Aineistosta nousi seuraavat kahdeksan sosiaalisen median kokonaisuutta:

1. Virallinen määritelmä haussa: hankala määritellä esim. onko WhatsApp-sovellus sosiaalista mediaa, eli missä menee raja? Mitä sosiaalinen media ei ole: blogien anonyymit kommentit.
2. Uudenlainen funktio: teknologiaa, verkostomainen kommunikaation väline.
3. Vuorovaikutus: henkilöiden välinen verkostuma, laajempi yhtenäinen yleisö, liittyy sosiaalisuuteen, vuorovaikutus ”netin” kautta, kahviseura, tie ulkomaailmaan, pelastus yksinäisyyteen, yhteydenpito perheeseen, globaali tori; mahtava tapa seurata, mitä muille kuuluu.
4. Välitettävä materiaali: jotain, minkä ihminen on luonut toiselle luettavaksi, kuunneltavaksi, tai katsottavaksi; alustat, jotka mahdollistavat erilaisia kommunikaatioita; ei tarvitse tuntea toista ihmistä, jotta voi kommunikoida tai linkittyä; avoimuutta.
5. Ajasta ja paikasta riippumaton: ei vaadi fyysisyyttä, mutta kaivataan fyysistä kohtaamista enemmän tästä huolimatta.
6. Arkipäiväisyys: suureksi osaksi elämää, osa elämää kuten kaupassa käynti.
7. Tunnepohja: siellä on riskejä ja pitää olla koko ajan vähän puolustus-kannalla; reaktioita asioihin; tietyllä tapaa länsimaalainen ja demokraattinen.
8. Media: ajankohtaista tietoa, reaaliaikainen, kaupallinen; sensuuria ja moderointia,

mutta myös vapautta ilmaista, mitä ei muuten ilmaisisi; ei ammattilaista portinvartijaa, kuten perinteisessä mediassa; valtaa.

Haastateltavat puhuivat sosiaalisesta mediasta usealla eri tavalla. Aineistosta löytyi kuvauksia, joissa sosiaalinen media käsittää vaihtelevasti sähköpostin, WhatsApp-sovelluksen, Facebookin ja Instagramin. Osa vanhemmista koki esimerkiksi WhatsAppin ja Instagramin enemmän tekstiviesteihin verrattavana pikaviestintävälineenä kuin osana sosiaalista mediaa. Yksi haastateltavista kertoi esimerkiksi olevansa enemmän puhelimessa puhuja kuin viestittelijä. Jokainen vanhempi näyttää käyttäneen sosiaalista mediaa omalla tavallaan. Tätä huomiota tukee myös aikaisempi tutkimustieto siitä, että yksilö toimii vuorovaikutuksellisessa suhteessa mediaan ja käyttää sen sisältöjä omista tarpeista ja lähtökohdista käsin (Katz 1959; Livingstone, 1997). Siten voidaan kuvata myös, että sosiaalisen median käyttö ei ole pelkkää fyysistä toimintaa, vaan myös osa kulttuurissa toimimista (Buckingham 2015).

Aineiston perusteella ei ole mahdollista luoda kovin tarkkaa kuvaa siitä, minkälaisessa sosiaalisen median toimintaympäristössä vanhemmat toimivat. Aineistosta saattoi kuitenkin löytää Hintikan (2015) sosiaalisen median kuvaukseen sopivia teemoja, kuten vuorovaikutusta, jakamista, sisällön tuottamista ja yhdessäolon muotoja. Aineistoni kuvaakin tarkan sosiaalisen median käsitelmäritelmän sijaan ennemminkin sitä, miten perinteiset sosiaalisen median sovellukset ja alustat ovat muuttuneet ajan myötä monikäyttöisiksi kulttuurin ilmentymiksi, eivätkä ne ole enää määriteltävissä pelkästään esimerkiksi laajan yleisön viestinvälineiksi.

5.4.2 Sosiaalisen median, Internetin ja teknologioiden käyttö

Haastateltavat kertoivat aloittaneensa sosiaalisen median käytön pääasiassa joko 1990-luvulla IRC-Galleriasta, tai Facebookin Suomeen tulon aikoihin (ks. kuvio 5: esivaihe 1., s. 71). Moni haastateltava kertoi oman sosiaalisen median historian kehittyneen tietokoneen käytön aloittamisen, erilaisten sovellusten ja verkkosivujen kehittymisen, ja älypuhelinkehittymisen ja käyttöönoton myötä. Osalla elämänmuutos, kuten ul-

komaille tai Suomessa muuttaminen oli selkeästi vaikuttanut asiaan, sosiaalisen median helpottaen kommunikointia. Tämä tuli esille muun muassa koodatessani aineistoni olosuhteita.

Kaikki haastatteluihin osallistuneet kertoivat julkaisevansa tietoja lapsesta tai lapsistaan sosiaalisessa mediassa. Kaikki haastateltavat käyttivät Facebookia, Instagramia yhdeksän, sekä Twitterin käytön mainitsi viisi. Näiden lisäksi yhdestä neljään käyttäjää vaihdellen mainitsi YouTuben, Snapchatin, TikTokin, Vimeon, LinkedInin, WhatsAppin, Pinterestin, sekä blogit, keskustelupalstat, tai oman Internet-sivuston. Maailmassa olevien sovellusten ja sosiaalisen median alustojen määrän ollessa todella suuri, voinee olettaa, että osa vanhemmista käyttää tai on käyttänyt myös muitakin julkaisemisen ja kommunikaation välineitä, kuin mitä edellä on mainittuna.

Aineiston vanhempien medioiden käyttö ei kuitenkaan näyttänyt olevan arjesta erillistä toimintaa, vaan kuten Bird (2011) sen esittää: monimerkityksellistä ja moninäkökulmaista yksilöiden aitoa elämää. Haastateltavien erilaisten medioiden käyttö vaikuttikin olevan 2010-luvun käytön mukaista ja tavanomaista. Tutkimustiedon valossa tämän voidaan kuvata olevan normaalia, sillä Vygotskyn mukaan kasvaessaan yksilö oppii (sosiaalistuu) toimimaan ympäröivän maailman normien mukaisesti (Vygotsky 1962; Rinne ym. 2004). Haastateltavat käyttivät sekä puhelinta että tietokonetta, lukivat uutisia, käyttivät sosiaalista mediaa päivittäin ja pitkin päivää. Osa kahvitauoilla tai vaikkapa iltaisin muun perheen mentyä nukkumaan, osa enemmän kuin toiset. Eräs vanhempi kuvasi arkeaan näin:

”Vähän silleen, että aina kun on aikaa istua alas ja hengittää, niin silloin puhelin vaan käteen ja jos ei lue uutisia tai viestittele ystävien kanssa sielä WhatsAppissa niin luen Facebookia ja mut joo pääasiassa päiväuniaikaan - - ”

Vanhempi 5.

Nämä tavat ja tottumukset kertoivat omalta osaltaan vanhempien olosuhteista (ks. tau-

lukko 3, s. 47) ja toiminnasta (ks. taulukko 6, s. 50). Osa koki toimintansa täysin luonnollisena osana elämää, eikä välttämättä esimerkiksi ollut pohtinut sen suuremmin omaa käyttöönsä. Suurta osaa haastateltavista asia oli kuitenkin mietityttänyt ja jopa ahdistanut sen verran, että oli tuntenut huonoa omaatuntoa käyttömäärien takia. Tunteiden negatiivisuus (ks. taulukko 5, s. 49) oli osan kohdalla johtanut myös siihen, että he olivat päätyneet rajoittamaan sosiaalisen median käyttöä. Julkaisujen rajoittamisesta ja rajoituksista kerron lisää seuraavassa luvussa.

5.4.3 Lasten tietojen julkaiseminen ja rajoitukset

Vanhemmat kertoivat pääasiassa julkaiseensa lapsesta tietoja ensimmäisen kerran joko lapsen syntymän aikaan tai jonkinlaisena raskausilmoituksena. Osa haastateltavista kertoi, että ensimmäinen lapsi oli kirvoittanut enemmän julkaisuja, varsinkin syntymän paikkeilla ja vauva-aikana, mutta toisen lapsen syntymää ei välttämättä aina oltu erityisesti ilmoitettu sosiaalisessa mediassa. Vanhemmat kertoivat julkaisevansa arkisia asioita, kuten erilaisia kommelluksia, hellyttäviä hetkiä, sekä elämän kohokohdista kuten syntymistä, syntymäpäivistä ja koulun aloittamisista. Teemat kuvasivat myös tunteiden ilmaisuja, kuten toivon ja onnellisuuden kokemuksia. Haastateltavien omat henkilökohtaiset tietojen julkaisemiset mukailivat lasten tietojen jakamisen tapoja sillä erotuksella, että moni jakoi esimerkiksi myös ammattiin tai kannattamansa aatteeseen tai asiaan liittyvistä asioista. Vanhempien lapsista jakamat tietojen sisällöt voi jakaa kuviin, teksteihin ja videoihin, tai näiden yhdistelmiin, muista aineistoista kuten ääninauhotteista ei puhuttu. Tammen (2016) mukaan päivittäiset rutiinit tuottavat yksilöiden mediasisältöjä. Tietojen julkaiseminen olikin hyvin spontaania arjen lomassa olevaa toimintaa:

”Instagram Stories-osioon tulee laitettua tämmöstä niiku nyt tänään laitoin, että lapsi nukahti syliin, että kun se ei jaksanutkaan vielä herätä, niin ihan silleen niiku et, että et jaks herätä, niin laitoin siitä kuvan, kun se nukkuu, niin että ne on enemmän semmosia spontaanimpia.”

Vanhempi 10.

Osa kertoi silloin tällöin pohtineensa joidenkin tietojen julkaisemista muutaman päivän ja todenneensa sitten, että ei huvitakaan enää tehdä julkaisua. Julkaisumotivaation laskuun voisi olettaa vaikuttaneen yksilön kokemukset siitä, onko julkaiseminen vaihtoehdona kontrolloitavissa, samaistuttava tai onko se ylipäättään positiivinen lopputuloksen suhteen (Blom Kernal & Montgomery 1997).

Jokainen haastateltava oli käynyt jonkinlaisen, vähintään itsenäisen kehityksen kaaren valintojen suhteen. Osa oli tiukentanut julkaisupolitiikkaa, ja osa muokannut sitä itselleen ja perheelleen sopivaksi. Moni oli herännyt pohtimaan asiaa jälkepäin enemmän, ja se oli vaikuttanut heidän valintoihin lasten kasvettua, tai perheeseen toisen tai useamman lapsen tultua. Myös ulkomaille muutto, tai vanhempien eroaminen oli vaikuttanut valintoihin. Muutamalla myös vanhempien ammatti vaikutti joko erityisen tiukkaan ja rajattuun tietojen julkaisemiseen, tai laajaan, mutta kuratoituun julkaisutapaan. Osa vanhemmista oli keskustellut syvällisesti puolison kanssa julkaisukäytännöistä, osa ei lainkaan. Esimerkiksi eräs vanhempi kertoi seuraavaa, kun häneltä kysyttiin, miten hän oli päätenyt rajaamaan tietojen julkaisua puolisonsa kanssa:

”Ööh mä oon ollu lähtökohtasesti sitä mieltä, että lapsen yksityisyyttä pitää kunnoittaa, että ja niinku kohdella häntä niinkun ihmistä, jota arvostaa. Että vähänniiku sillä periaatteella, että no, mitä mä itsestäni voisin julkasta tai yrittäny ajatella silleen, että jos minun vanhempani olisivat tällaisia asioita julkaisseet minusta, niin miltä se tuntuisi minusta.”

Vanhempi 9.

Kuten aikaisemmin mainittua kuudennen koodatun komponentin, valintojen vaihtoehtojen kohdalla (alkaen s. 52), lasten tietojen rajaaminen oli monipuolista. Osa vanhemmista kertoi niin sanotusti kaikille kaiken, osa hyvin pienelle lähipiirille tarkoin profiilien yksityisasetuksin. Toisaalta osalla oli käytössä julkiset profiilit ja tilit, mutta lasten tietoja jaettiin erittäin vähän. Kuvattujen tietojen jakaminen oli myös monipuolista: arjen säännöllisiä kuvauksia useita kertoja päivässä, tai harvemmin tapahtuvia huippuhetkiä muutaman kerran vuodessa. Yksittäistä tai vakiintunutta kuvausta kaikkien vanhempien

julkaisu- tai niiden rajoitustapojen välillä oli mahdotonta muodostaa. Tietojen laatua rajoitettiin esimerkiksi nimen, kasvojen, koulun tai asuinpaikan mukaan. Muutama vanhempi oli rajoittanut tietoja kokonaan siten, että lasta ei näytetä millään tapaa vanhemman omassa sosiaalisen median toiminnassa muuten kuin puheissa siitä, että lapsi on olemassa. Tällöin vanhemmat käyttivät kuvauksena sanaa ”lapsi”.

Haastateltavista muutama kertoi rakentavansa hyvin kuratoroitua kuvaa perheestä ja lapsesta, ja pohtivansa pitkään, mitä ja milloin julkaisee. Tämä saattoi johtua vanhempien tekemästä työstä. Moni halusi tuoda lapsestaan miellyttävän ja kauniin kuvan, eikä esimerkiksi vääntynyttä naamaa haluttu julkaista. Alastomuus nousi erityisesti esille huolena ja pelottavana asiana. Vanhemmat kertoivat muokkaavansa lastensa kuvia hyvin vähän ja pääasiassa puhelimen tai sovelluksen omien kuvasäätöjen keinoin. Tekstitietojen muokkaamista julkaisuhetkellä ei tullut esille juuri lainkaan, eikä niiden muokkaaminen julkaisun jälkeen tullut esille. Videoista ei puhuttu. Esimerkiksi Instagramin Stories-ominaisuus mainittiin, joka mahdollistaa tekstin, kuvan ja videon yhdistämisen.

Puhuimme haastatteluissa myös paljon siitä, kuinka vanhemmille oli tärkeää olla yhteydessä läheisiin. Osa haastateltavista asui hyvinkin kaukana, jolloin sosiaalinen media toimi yhteydenpitovälineenä:

” - julkaisu siitä, että vauva on syntynyt, koska mietin, että haluanko mä kirjoittaa, mutta sitten mulla on niin paljon kuitenkin tuttuja ja ystäviä Suomessa, joihin on se yhteys, ja on niinkun semmosia ihmisiä, joista mä aattelen, että on tosi mukava tietää, ja musta olisi mukava tietää, jos heille syntyy lapsia. Mutta ei oo semmosia ihmisiä kuitenkaan, että lähtisin vaikka erikseen soittamaan, että ei oo niin läheisiä kuitenkaan niin kyllä mä sit mielummin sitä kautta, koska mä tiedän, että on paljon ihmisiä, jotka mielellään haluaisi tietää.”

Vanhempi 8.

Lasten elämästä kertominen sosiaalisen median välityksellä oli siten luonnollinen tapa

toimia ja välittää tietoa. Tämä kohtaa erityisen hyvin Tammen (2016) esittämän yleisötyön kuvauksen kanssa siitä, että yksilön toimintaan vaikuttaa se, kenelle tietoa tuotetaan ja kuinka tyytyväisiä he ovat. Tutkimuksessani yleisön, eli läheisten tyytyväisyys näyttäytyi kuitenkin positiivisena ja luonnollisena vuorovaikutuksen osana, tietojen jakamisen vaateen sijasta. Haastateltavat itse kokivatkin pääasiassa julkaisevansa tietoja lapsistaan sukulaisille ja muille läheisille ihmisille. Tietoja julkaistiin kuitenkin myös esimerkiksi Facebookissa erilaisissa vertaistukiryhmissä, jossa saatettiin kysyä apua lapsiperheen haasteisiin. Näissä tilanteissa saatetaan kertoa hyvinkin yksityiskohtaisesti kuviensa kera, esimerkiksi lapsen sairastumisesta tai muista kehitysvaiheen haasteista. Kaiken kaikkiaan on kuitenkin mainittava, että vanhemmat kokivat sosiaalisen median kautta saamansa vertaistuen erittäin arvokkaana asiana. Vertaistukea kuvattiin esimerkiksi seuraavanlaisesti:

*”No se on varmaan sitten ihan just täydellisesti nimenomaan sitä vertaistukea, mitä sillä omalla toiminnallaan tarjoaa ja esimerkillään, että mul-
la on muutama sellainen ryhmä mihin kuulun - - .”*

Vanhempi 2.

*”Joo ehkä kun mä oon ollu kaikkien lasten kanssa viettänyt sen isäkuukau-
den - - että kun tota varsinkin miespuoliselle niin se on aika yksinäistä se
aika kun on lasten kanssa, että ehkä puistosta löytyy, mutta siellä miehet
harvinaisempia ehkä ei niin luontevaa äitien kanssa - - että ehkä se some
on ollut semmoinen henkireikä ulkomaailmaan, ja jota kautta sitten on pi-
tänyt yhteyttä ihmisiin ja ulkomaailmaan - - että joillan kavereilla on lap-
sia niin tykätään toisten kuvista ja ehkä kommentoi.”*

Vanhempi 6.

Aineistossa tuli esille, että vanhempien lisäksi lapsista jakoi tietoja isovanhemmat ja muut lähisukulaiset, ystäväpiiri, päiväkodin henkilökunta, lasten ystäväpiirin henkilöt, sekä satunnaisesti harrastuspiirin ja tapahtumien henkilöt (kuten urheilutapahtuman järjestäjät tai sanomalehtien edustajat). Vanhemmille ei kuitenkaan aina ollut täysin selvää, mil-

loin ja kuka muu olisi jakanut tietoja heidän lapsistaan. Tämä toi uudenlaisen ulottuvuuden sosiaalisen median toimintaympäristöön ja sen olosuhteisiin. Moni kertoi kuitenkin olevansa aktiivisia tilanteissa, joissa esimerkiksi lasta ollaan mahdollisesti kuvaamassa, ja puuttuvansa tilanteisiin oman näkökulmansa ja preferenssien mukaisesti. Esille tuli myös mielenkiintoinen näkökulma siitä, että vanhempien halu rajata lapsi kuvaustilanteesta pois, vaikkapa harrastuksen uutiskuvauksessa, saattaa vaikuttaa lapsen ryhmästä ulossulkemiselle tai negatiiviselle esille nostamiselle. Vanhemmat olivat tehneet myös huomioita siitä, miten hyvin pienetkin lapset ovat tiedostavia omasta itsenäisyydestään, jos heistä ollaan ottamassa kuvia. Tällöin lapset olivat itse ilmaisseensa halunsa tietojen (pääasiassa kuvat, kuvaushetket) rajaamiselle, ja se toi uuden ulottuvuuden heistä jaettavan tiedon rajaamiseen. Pääasiassa perheiden haluun rajata lapsen ja perheen tietoja oli kuitenkin suhtauduttu hyvin. Haasteita toi lopulta eniten se, miten täysin tuntemattomat ihmiset toimivat spontaanisti, vaikkapa juhlissa tai harrastustilaisuuksissa.

Haastateltavat eivät osanneet juurikaan kertoa, olivatko käyneet poistamassa jälkeensä tietoja lapsistaan tai itsestään. Moni oli kuitenkin pohtinut, että pitäisikö poistaa, mutta olivat pääasiassa jättäneet asian sikseen. Sen sijaan moni haastatellun vanhemman puoliso oli käynyt poistamassa kaikki sosiaalisen median tietonsa jossain vaiheessa käyttöhistoriaansa.

Kokonaisuudessaan vaikuttaa siltä, että vanhemmat tekivät rajauksia Blom Kemdallin ja Montgomeryn (1997) esittämän kolmiosaisen valinnanteon kautta. Ensinnäkin moni mainitsi saaneensa vaikutuksia lähipiiriltään (esim. ”muutkin vähentävät niin minäkin vähennän käyttöä”), ja toisekseen toimivansa oman aatemaailman ja kiinnostuksen kohteiden kautta (esim. halu olla yhteiskunnallinen vaikuttaja; ks. taulukko 6, s. 50). Kolmanneksi vanhempien mahdollisuudet sitoutua tekemiinsä valintoihin ohjasivat heidän rajauksiaan. Sen puitteissa voisikin olettaa, että jos vanhempi kokee vaikkapa lapsen nimen julkisuudesta rajaamisen tärkeäksi, hän todennäköisesti sitoutuu siihen.

5.4.4 Vanhempien sosiaaliseen mediaan liittyvät tulevaisuusnäköymät

Tulevaisuus oli mietityttänyt lähes kaikkia vanhempia jo ennen haastatteluja, erityisesti lasten koulun aloituksen suhteen. Tästä kertoi se, että moni mainitsi sen, että lapselle hankitaan puhelin viimeistään sosiaalisen median sallimissa rajoissa 12–13-vuotiaana, jotta lapsi ei jää kaveripiireistä ulkopuolelle. Vanhempien uskomuksia koodatessa (taulukko 7, s. 52) tulikin esille se, että moni uskoi sosiaalisen median tyypillisten ikärajojen olevan riittäviä (esim. Facebookissa 13-vuotta). Osa vanhemmista kertoi myös pohtineensa, miten heidän tekemänsä julkaisut tai niiden tekemättömyys saattavat vaikuttaa lasten tulevaisuuteen. Tulevaisuusajattelu ei olekaan käytännössä tulevaisuudessa, vaan tässä hetkessä tehtävissä valinnoissa ja toiminnoissa (Jarva 2010.)

Tulevaisuutta ajateltaessa yksilö kerää usein menneisyydestä tietoa tämän hetken valintojen tueksi ja peilaa niitä myös tulevaan (Ahvenainen ym. 2015) (ks. myös kuvio 4, s. 58). Siten voinee olettaa, että vanhempien omat sosiaalisen median kokemukset ja tunteet (kuten pelko pedofiiliasta ja häpeä liiasta ”somettelusta”; ks. taulukko 5, s. 49) heijastuvat ajatuksiin lasten tulevaisuuden sosiaalisen median käytöstä. Vanhemmat kertoivat kuitenkin jo keskustelleensa tai tulevansa keskustelemaan lasten kanssa, miten sosiaalisessa mediassa toimitaan. Keskusteluissa oli puhuttu myös siitä, miten kaikki ihmiset sosiaalisessa mediassa eivät ole sitä, mitä he kertovat olevansa.

Vanhemmat kertoivat omasta tekniikan käytöstään, osa kuvaten taitojaan huonoiksi. He rää ajatus siitä, että onko vanhemmilla jonkinlainen ajatus lasten medialukutaidon ja sosiaalisen median käytön kehittämisestä, mutta oman itsen kohdalla peli on jo tavallaan menetetty. Tätä ajatusta tukee myös vanhempien kuvaukset siitä, miten he kokevat lasten olevan jo edellä vanhempiaan sosiaalisen median käytössä. Potterin (2010) mukaan medialukutaitojen kehitys ja oppiminen on elämän mittainen matka. Omasta tulevaisuuden kehityksestä vanhemmat eivät puhuneet, mutta toisaalta vanhemmuus altistaa positiivisesti yksilöt sosiaalisen median aiheistoille, ja sitä myötä myös medialukutaitojen kehitykselle. (Rasi ym. 2019, viitattu lähteeseen Sasson & Mesch 2019). Tulevaisuus näyttäytyi haastateltaville asiana, jota pohditaan pikkuhiljaa ja tilanteiden mukaan eläen.

6. POHDINTA

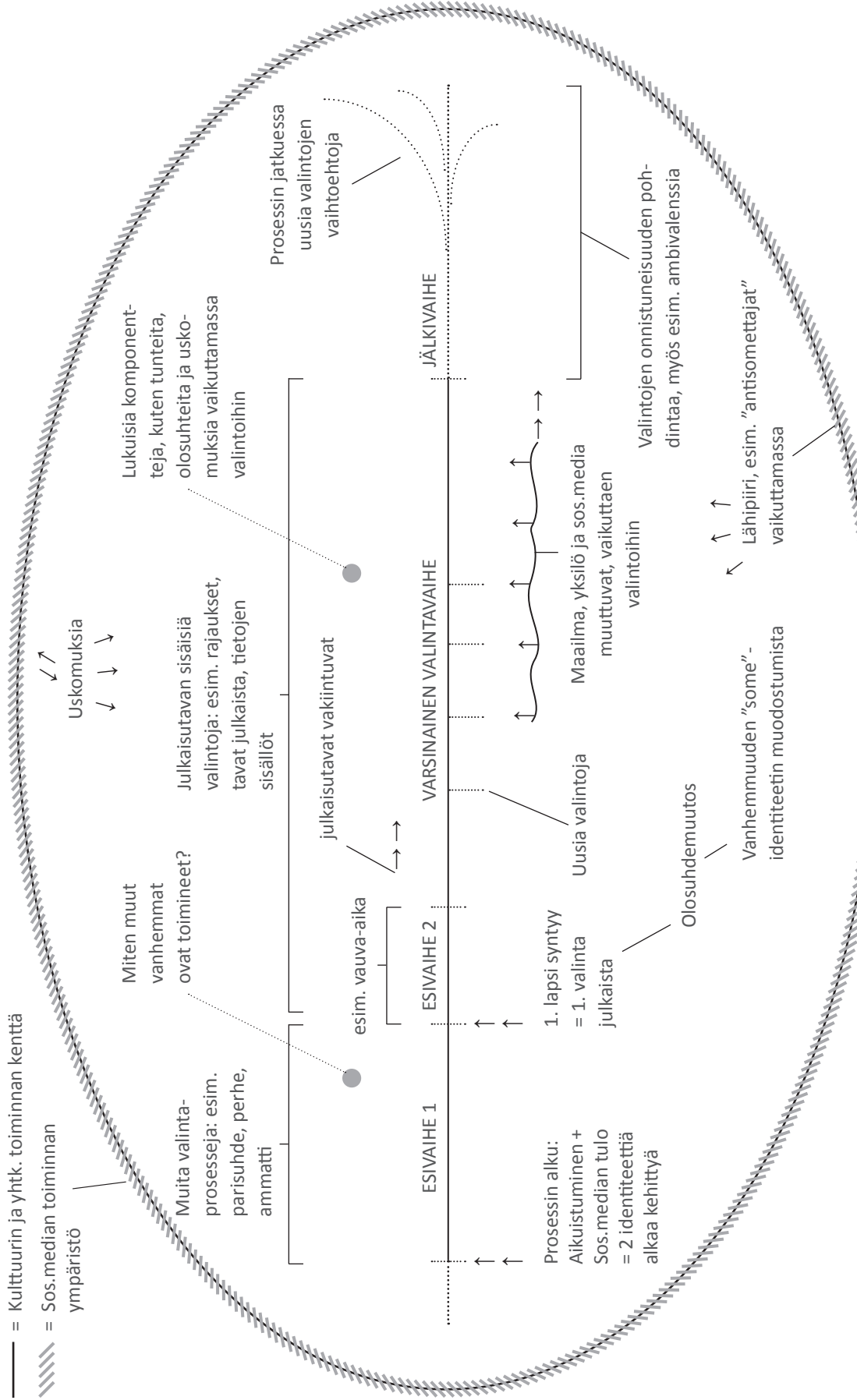
Tutkimukseni yhtenä tavoitteena oli tehdä vanhempien läpikäymä valintaprosessi näkyväksi. Seuraavissa luvuissa vedän tutkimustuloksiani yhteen, tarkastelen ennakko-oletuksiani sekä tutkimukseni luotettavuutta. Viimeisenä kuvaan aiheeseeni liittyviä jatkotutkimusehdotuksia ja tulevaisuuden askelia.

6.1 Tutkimustulosten yhteenveto

Tässä tutkimuksessa tutkin sosiaalisessa mediassa lasten tietoja julkaisevien vanhempien valintaprosesseja. Oletuksena oli se, että vanhempien valinnat ovat osa jatkuvasti muuttuvaa ympäristöä. Haastattelemini vanhempien valintaprosesseihin vaikuttivat läheisten mielipiteet, yhteiskunnan normatiivisuus, tavat ja tottumukset toimia sosiaalisessa mediassa, siinä missä sosiaalisen median ja teknologioiden kehityskin. Siten voidaan todeta, että valintaprosessit tapahtuvat jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa.

Tutkimukseni mukaan ajan kulumisen vaikuttaa näkökulmiin, joista valintojen vaihtoehtoja tarkastellaan. Aineistoni vanhemmat olivat keränneet kokemuksia muun muassa siitä, millaisia muut ovat olleet ja millaisia he itse kokevat olevansa sekä vanhempina että tekniikan ja sosiaalisen median käyttäjinä. Tämä on vaikuttanut siihen, millainen sosiaalisen median käyttäjäidentiteetti heille on muodostunut.

Kaikki aineistoni vanhemmat julkaisivat tai olivat jossain vaiheessa julkaisseet tietoja lapsistaan sosiaalisessa mediassa. Tekemäni tutkimus ei siten kerro lainkaan siitä, millaisia valintaprosesseja ne vanhemmat ovat käyneet läpi, jotka ovat päättäneet olemaan kokonaan julkaisematta tietoja lapsistaan. Tutkimukseni vanhempien valintaprosessit, paljon julkaisevien, julkaisemisen rajaamisen ja lähes kokonaan tietoja rajoittavien vanhempien välillä olivat lopulta hyvin samanlaisia. Tutkimustuloksissa esittelemäni valintaprosessien osiot eli komponentit, sekä vaiheet ja onnistuneisuus läpäisivät vanhempien prosessit,

Kuvio 5. Vanhempien valintaprosessi sosiaalisessa mediassa

oli kyse sitten julkaisevasta tai ei niinkään julkaisevasta vanhemmasta. Eroavaisuudet tulivat esille varsinaisessa valintavaiheessa, jossa vanhemmat tekivät lasten tietojen julkaisutapojen valintoja, kuten kuvioista 5 (s. 71) voi havaita. Ennako-oletuksena minulla oli myös se, että vanhempien valintojen syyt voivat olla yksilöllisiä, eikä vanhempien ole välttämättä mahdollista itse selventää niitä. Vanhemmat olivat jokainen jo ennen haastatteluja pohtineet teemaa vähintäänkin hieman, ja tästä johtuen he osasivat vastata kysymyksiin monipuolisesti. He perustelivat valintojaan muun muassa henkilökohtaisen elämänsä kiinnostuksen kohteilla ja arvostamillaan asioilla. Syyt valita tietyllä tapaa olivat yksilöllisiä, mutta kaiken kaikkiaan aineistosta oli mahdollista vetää yhtenäisiä lopputuloksia ja teemoja.

Tutkimukseni mukaan vanhemman tunnemaailmalla on oma rooli valintoja tehdessä, mutta oletukseni siitä, että rooli olisi poikkeuksellinen ei tullut esille. Aineistosta ei nousut mitään, joka nostaisi vanhempien tunnemaailman erityiseen tai korkeammalla olevaan hierarkkiseen asemaan muiden prosessin osasten (komponenttien) ylle. Rauhalan (2005) mukaan tiedostetut tunteet ovat usein niitä arjen toimintoja, jotka yksilö osaa pukea sanoiksi, joten tämän pohjalta voisi kuvailla vanhempien kertoneen pääasiassa tiedostamistaan tunteista. Tätä tukee myös Argyriksen julkiteoria yksilön arjen toimintoista, jotka tulevat esille usein juuri ääneen tai kirjallisesti puhutuissa teoissa (Argyris 1982; Kuittinen 2004). Aineistoni tulokset kertovatkin tässä suhteessa enemmän vanhempien tiedostetun tason tunteista kuin tiedostamattomista.

Odotin, että vanhemmat olisivat kokeneet vahvoja katumuksen tunteita lasten tietojen jakamisen suhteen. Oletin tämän näkyvän aineistossa tietojen muokkaamisena tai poistamisena jälkeenpäin. Vanhemmat kertoivat kyllä pohtineensa, onko lasten tietojen jakaminen ollut oikein, mutta tietojen julkaisua ja poistamista ei juurikaan ollut tapahtunut. Tämän pohjalta oletan kaksi asiaa. Ensinnäkin on mahdollista, että vanhemmat eivät halunneet kertoa poistaneensa lasten tietoja. Toisaalta vanhemmat vaikuttivat olevan haastatteluhetkellä eräänlaisessa ambivalenssin tilassa, jossa he eivät osaa ratkaista, onko tietojen julkaiseminen kokonaisuudessaan hyvä vai huono asia.

Vanhempien epäjohtonmukaisuus oli yksi teema läpi aineiston. Valintojen tekeminen voikin olla vaikeaa muuttuvissa ja dynaamisissa olosuhteissa (Mosier 2008). Osa vanhemmista koki olevansa erittäin tiukka sosiaalisen median käytön rajaaja (esim. miten, millä tavoin ja missä lasten tietoja jaetaan), mutta toisaalla aineistossa ilmaisi omistavansa täysin julkisen ja avoimen sosiaalisen median profiilin. Myös näkökulmat siitä, mitä vanhemmat pitivät sosiaalisen median toimintoina (esim. onko WhatsApp-sovellus tai sähköposti sosiaalista mediaa vai ei?) vaihtelivat läpi aineiston. Epäjohtonmukaisuus kuvaa sitä, miten yksilöllä voi olla samaan aikaan sekä hajanainen että monipuolinen kuva sosiaalisesta mediasta. Toisekseen tämä voi aiheuttaa sen, kuinka valintojen vaihtoehdot ja niiden väliset erot voivat olla epäjohtonmukaisia tai ristiriitaisia.

Eräs haastattelemani vanhempi kuvaili ensimmäistä lapsensa julkaisutapahtumaa ilmaisulla ”It just happened”. Tutkimukseni osoittaa, että lasten tietoja sosiaalisessa mediassa julkaisevien vanhempien valintaprosessit eivät kuitenkaan ”vain tapahdu”. Sen sijaan prosessit ovat huiman monitasoisia ja -muotoisia tapahtumien sarjoja, jotka ulottuvat historiallisista näkökulmista yksilön preferensseihin ja arkipäivän toimintoihin.

6.2 Tutkimuksen laadun arviointia

Toin tutkijana tutkimustilanteeseen naisen sukupuoleni. Olen syntynyt 1980-luvulla ja käynyt siten läpi tietynlaisen yhteiskunnallisen kuin myös digitaalisten medioiden kehityksen. Oma perhetaustani vaikutti luonnollisesti myös asiaan, kuten arvoni, unelmani ja toiveeni omasta tulevaisuuden perherakenteestani. Minulla itselläni ei ole lapsia, joten en luonnollisesti voi tietää, miltä vanhemmuus tuntuu. Oma ennakkoluuloni oli alkuun se, että en voisi edes tehdä vanhemmuuteen liittyvää tutkimusta tämän takia. Pysin otamaan parhaani mukaan haasteen vastaan, ja asettamaan itseni positiiviseen positioon siten, että minulla oli arvokas mahdollisuus kurkistaa vanhemmuuteen, ikään kuin sen ulkopuolelta. Halusin tuoda asetelmaan henkilökohtaiset ominaisuuteni, ihmisyyden, välittämisen sekä kanssakulkijuuden, eli asiat, jotka ovat oman näkemykseni mukaan myös vanhemmuuden ominaisuuksia.

Pyrin tekemään tutkimusprosessista selkeän kuvauksen, jotta tutkimuksen eettisyys tulee näkyväksi. Aineiston keruuvaiheessa kerroin haastateltaville mahdollisimman suoraan, minkälaista tutkimusta ja mistä lähtökohdista olen sitä tekemässä. Varmistin haastateltavien halukkuuden osallistua tutkimukseen useaan kertaan, muun muassa esitietojen lähettämisen ja runsaan kommunikoinnin muodossa.

Yksi haastateltavista oli entinen työkollegani, mutta tästä on jo yli viisi vuotta aikaa. Kaksi muuta haastateltavaa oli läheisen ystäväni tuttavina, mutta emme olleet koskaan tavanneet. Loput haastateltavat olivat minulle täysin tuntemattomia. En jälkepäin kokenut haastattelun sujuvuuden tai yhteyden syntymisen välillä eroja sen suhteen, oliko meillä jokin aikaisempi kytkös vai ei. Voi kuitenkin sanoa, että haastateltavien, joihin oli aikaisempi yhteys, saattoi olla helpompi kertoa henkilökohtaisista asioistaan. Toisaalta oli myös haastatteluja, joissa minulle täysin tuntematon kertoi hyvinkin syvällisiä asioita elämästään.

Koen käyttämäni tutkimusmenetelmien sopineen hyvin tavoittelemani tiedon suhteen. Vaikkakin olisin voinut asemoida haastattelukysymyksiä toisella tapaa. Niiden tarkemmat rajaukset ja napakammat määritelmät olisivat varmasti tuottaneet vieläkin hedelmällisempää tietoa. Kuvioon 5 (s. 71) kuvaamani vanhempien sosiaalisen median valintaprosessi on hyvin lineaarinen ja kronologinen, kuten Crozier ja Ranyardkin (1997) valintaprosessin näkevät. Vaiheet on kuvattu aineistoni vanhempien elämänkaaren mukaisesti. Aineisto olisi antanut mahdollisuuksia kuvata myös vanhempien ensimmäistä lasten tietojen julkaisukertaa, tai julkaisutapojen sisäisiä valintoja, jotka kaikki mahtuvat kuvaamani kehikon sisälle. Toki nämä näkökulmat omana tutkimuksenaan olisivat tarvinneet tuekseen toisenlaista aineiston keruumenetelmien käyttöä. Aineistoni koko ja laatu oli mielestäni kattavaa ja erinomaista, sillä jokainen haastattelemani vanhempi kertoi laajasti ja syvällisesti omasta elämästään. Tutkimuksen tulokset kertovatkin onnistuneen otannan 12 kansainvälisen suomalaisen vanhemman valintaprosesseista.

Taulukossa 2 (s. 41) on mahdollista tutustua tutkimukseen osallistuneiden vanhempien perustietoihin. Koin, että osa tutkittavista ei kertonut puolisoistaan kovin mielellään, ja

tämä tuli esille muun muassa takelteluna ja äänenpainojen muutoksina. Osa haastateltavista ei myöskään ollut kertonut sosiaalisessa mediassa, ovatko he parisuhteessa, onko heillä lapsia, tai missä he asuvat. Siten oli tärkeää sulkea näiden asioiden tarkempi yksilöiminen tekstini ulkopuolelle. Haastateltavien henkilöllisyyden suojaaminen nousikin minulle erityisen tärkeäksi tutkimusta esitellessäni niin henkilökohtaisesti, tutkijan roolissa, kuin tutkimuksen teemassa.

6.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Pro gradun tekemisen matkalla nousi esiin useita jatkotutkimusaiheita. Erityisesti haastatteluvaiheessa ja aineiston analyysiä tehdessä koin, että tutkimusta olisi mahdollista laajentaa hyvinkin paljon erilaisten näkökulmien myötä. Tekemäni tutkimus kohdentui vanhempien valintaprosesseihin laajasti. Analyysivaiheessa havahduin siihen, että valintaprosessit ovat monitasoisia ja -ulotteisia tapahtumia, ja tutkimukseni koskettaa sekä vanhempien ensimmäistä että sitä seuranneita lasten tiedon jakamisen valintoja. Valintaprosesseja tarkentava tutkimus, joka kohdentuu esimerkiksi nimenomaan vanhempien ensimmäiseen lasten tietojen jakamisen valintaan voisi tuoda tarkentavaa tietoa.

Tutkimukseni haastatteluvaiheessa en tarkastellut kovin tarkkaan haastateltavieni perhemuotoja, saati kysynyt, miten haastateltavat olivat saaneet lapsensa. Päädyin tähän rajaukseen työni sallimissa puitteissa. Esimerkiksi lapsen sukupuolen ja vanhempien valintaprosessien välinen suhde, tai laajempi otanta ja paneutuminen perhemuotoihin (esimerkiksi adoptio- ja uusperheet) voisi johdattaa syvempiin tuloksiin siitä, miten vanhemmat tekevät valintojaan.

Aineistossa tuli esille vanhempien huoli siitä, että he eivät aina tiedä, mitä tietoja heidän lapsistaan jaetaan, ja kuka tietoja on jakanut. Myös Järvinen (2019) on kirjoittanut Helsingin Sanomien artikkelissa tilanteista, joissa vanhempien halu rajata lapsi pois kuvaustilanteesta esimerkiksi lapsen harrastuspiireissä aiheuttaa vanhemmissa huolta ja jopa ahdistusta. Niin Järvinen kuin haastattelemani vanhemmat puhuivat siitä, miten tämäntyyppiset tilanteet saattavat asettaa myös lapsen tarpeettoman negatiiviseen ja

ryhmästä ulossulkevaan rooliin. Jatkotutkimuksella voisi selvittää tarkemmin, missä ja miten muualla kuin perheen toimesta tietoja jaetaan. Uskon sen tuottavan arvokasta materiaalia erilaisten lasten kanssa toimivien julkisten ja yksityisten toimijoiden kouluttamiseen.

Aineistoni vanhemmat kertoivat myös pohtineen tekemiään valintoja ja niiden oikeutusta, mutta jatkaneen pääasiassa pohdinnoista huolimatta samalla julkaisulinjalla kuin ennenkin. Sen valossa, että haastatteluun osallistuminen saattaa herättää jälkipohdintoja, olisi mielenkiintoista tutkia aiheitani pidemmälläkin aikavälillä. Tämä myös siksi, että aineistossa oli huomattavissa myös selkeä valintojen jatkumo sekä aikuisten että lasten kehityksen myötä. Jäänkin pohtimaan, millaisia valintoja haastatteleman vanhemmat tekevät haastattelujen jälkeen.

6.4 Lopuksi

Omassa lapsuudessani lasten kuulumisia jaettiin soittelemalla tuttaville ja perhejuhlissa valokuvakansioiden muodossa. Vuoden 2019 lopulla tietojen jakaminen on siirtynyt erilaisiin näyttöpäätteisiin Internetin välityksellä. Nyt kasvava lasten sukupolvi on ensimmäinen sukupolvi, jonka koko elämä on saatettu jakaa sähköisesti Internetissä. Seuraava askel on jo nähtävissä, sillä erilaiset kuva, ääntä ja videota yhdistävät tuotteet kehittyvät hurjaa vauhtia. Verkkomedia Business Insiderin (Newman 2019) The Internet of things-raportin mukaan maailmassa oli vuonna 2018 noin 10 miljardia teknistä seuranta-, ohjaus- ja tiedonsiirtolaitetta. Raportin mukaan määrä tulee kuusinkertaistumaan vuoteen 2025 mennessä. Esimerkiksi kasvojentunnistusteknologia kehittyy ja yleistyy tulevaisuudessa, ja se nähdään monelta eri kantilta uhkana yksilöiden yksityisyydensuojalle ja vapaudelle (esim. Hallamaa 2019). Aihepiiri on tunnistettu tärkeäksi myös kansallisella tasolla. Kesäkuussa 2019 julkaistuun Neuvottelutulokseen hallitusohjelmasta (Valtioneuvosto 2019) on kirjattu tavoitteeksi edistää tulevalla hallituskaudella medialukutaitoa opettajankoulutuksessa, kouluissa ja nuorisotyössä. Hallitusohjelmassa mainitaan myös vastuullinen journalismi sekä digitaalisuudesta nousevien haasteiden kohtaamisen tukipalvelut.

Vanhemmuuden ilmiötä tutkiessa on helppo sortua syyllistämään lapsistaan tietoja julkaisevia vanhempia, onhan se yksi sosiaalisen median ”sudenkuopista”. Koska tulevaisuus luodaan tässä hetkessä, syyllistämisen ja kieltämisen sijaan tulisi panostaa erityisesti siihen, miten vanhemmat voivat jakaa tietoja lapsistaan turvallisesti. Tämä tulisi ottaa lähtökohdaksi tavoitteelle, että mediakasvatus ja vanhempien sosiaalisen median valintaprosessit kehittyvät niin, että yhdenkään vanhemman ei tarvitse miettiä, tuliko tehneeksi oikean ratkaisun lapsensa tulevaisuuden suhteen.

LÄHTEET

- Ahvenainen, M., Jokinen, L., Korento, K. & Ollila, J. 2015. Tulevaisuusoppiminen - jatkoa ajatellen. *Futura* 2/15, 46–53.
- Autio, S. 2016. *Tieto- ja viestintäteknologian välityksellä tapahtuva lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin*. Lapin yliopisto, Oikeustieteiden tiedekunta, Oikeusinformatiikka, Maisteritutkielma.
- Argyris, C. 1982. *Reasoning, learning, and action: individual and organizational*. Jossey Bass.
- Bateman, P.J., Gray, P.H. & Butler, B.S. 2011. The impact of community commitment on participation in online communities. *Information Systems Research* 22(4), 841–854.
- Bird, S.E. 2011. Seeking the audience for news. Response, news talk, and everyday practices. Teoksessa V. Nightingale (toim.), *The handbook of media audiences*. Blackwell Publishing Ltd.: 489–508.
- Blom Kemdal, A. & Montgomery, H. 1997. Perspectives and emotions in personal decision making. Teoksessa R. Ranyard, W.R. Crozier & O. Svenson (toim.), *Decision Making. Cognitive models and explanations*. New York: Routledge, 72–89.
- Blum-Ross, A. & Livingstone, S. 2017. "Sharenting," parent blogging, and the boundaries of the digital self. *The International journal of media and culture*, Vol. 15, No. 2, 110–125.
- Buckingham, D. 2015. Defining digital literacy - What do young people need to know about digital media? *Nordic journal of digital literacy*, 1.1.2015, Vol 10: 21–35.
- Cappello, G., Felini, D. & Hobbs, R. 2011. Reflections on global developments in media literacy education: Bridging theory and practice. *The national association for media literacy education's Journal of media literacy education* 3:2 (2011), 66–73.
- Chazan, D. 2016. French parents 'could be jailed' for posting children's photos online. *The Telegraph*, News, World news, Europe, France, verkkoartikkeli 1.3.2016. Luettu 19.2.2019: <https://bit.ly/2Fz4M5B>.
- Couldry, N. 2004. Theorising media as practice. *Social Semiotics*, Vol. 14 (2), 115–132.
- Couldry, N. 2012. *Media, Society, World: Social Theory and digital media practice*. Iso-Britannia: Polity Press.

- Crozier, R. & Ranyard, R. 1997. Cognitive process models and explanations of decision making. Teoksessa R. Ranyard, W.R. Crozier & O. Svenson (toim.), *Decision Making. Cognitive models and explanations*. New York: Routledge, 5–20.
- DW 2015. Keep photos of your children offline, police warn. *Deutsche Welle*, News, verkkoartikkeli 15.10.2015. Luettu 9.6.2019: <https://www.dw.com/en/keep-photos-of-your-children-offline-police-warn/a-18784833>.
- DW 2016. Austrian teen sues parents over childhood photos on Facebook. *Deutsche Welle*, News, verkkoartikkeli 14.9.2016. Luettu 9.6.2019: <https://www.dw.com/en/austrian-teen-sues-parents-over-childhood-photos-on-face-book/a-19550533>.
- Facebook 2018. Käyttöehdot 19.4.2018. *Facebook, Inc.* Luettu 18.10.2018: <https://fi-fi.facebook.com/legal/terms>.
- Federal Trade Commission 2015. Children’s Online Privacy Protection Rule (COPPA), Complying with COPPA: Frequently asked questions. *Federal Trade Commission*. Luettu 6.12.2018: <https://www.ftc.gov/tips-advice/business-center/guidance/complying-coppa-frequently-asked-questions>.
- de Godzinsky, V. 2015. Kohti lapsiystävällisempää oikeudenkäyttöä. *Lakimies* 6/2015, 856–878.
- Habermas, J. 2004. *Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Tampere: Vastapaino.
- Hallamaa, T. 2019. Taylor Swift skannaa faniensa kasvot tunnistaakseen stalkkerit - jopa teknologiajätit huolestuivat järjestelmien mahdollisuuksista. *Helsingin Sanomat*, kasvontunnistus, verkkoartikkeli 19.6.2019. Luettu 11.9.2019: <https://yle.fi/uutiset/3-10821547>.
- Helsingin Sanomat 2013. Nettiyhtiön rasistinen vitsi johti lynkkauskampanjaan. *Helsingin Sanomat*, ulkomaat, verkkoartikkeli 21.12.2013. Luettu 19.3.2019: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002697934.html>.
- Hintikka, K. A. 2015. Sosiaalinen media. *Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali, Sanasto, Sanat-kansio*: Sosiaalinen media. Jyväskylän yliopisto. Luettu 12.1.2018: <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-media>.
- Hobbs, R. 2010. *Digital and media literacy: a plan of action. A white paper on the digital and media literacy recommendations of the Knight Commission on the information needs of communities in a democracy*. Communications and society program, The Aspen Institute.

- Hobbs, R. 2011. Empowering learners with digital and media literacy. *Knowledge Quest*, Vol 39, No. 5, May-June 2011: 12–17.
- Instagram 2018. Käyttöehdot 19.4.2018. *Instagram, Inc.* Luettu 18.10.2018: <https://help.instagram.com/478745558852511>.
- Jakonen, M. 2017. *Vastatieto - Tulevaisuuden asiantuntijuutta etsimässä*. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2017.
- Jarva, V. 2010. Arjen tulevaisuustyö ja kuluttajakasvatus. *Futura* 1/10, 5–22.
- Järvinen, E. 2019. Kuvauskiellolla halusin suojella lastani, mutta hän joutui pukemaan päälleen hiostavan ison punaisen liivin. *Helsingin Sanomat*, Mielipide, Lukijan mielipide, verkkoartikkeli 24.5.2019. Luettu 11.9.2019: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006115865.html>.
- Kallio, S-M. 2017. *Sosiaalisessa mediassa jaettu lapsuus. Lasten kokemuksia sharenting-ilmiöstä*. Tampereen yliopisto, Viestintätieteiden tiedekunta, Journalistiikka ja mediatutkimus, Pro Gradu.
- Katz, E. 1959. Mass communications research and the study of popular culture: An editorial note on a possible future for this journal. *Studies in Public Communication*, 2, 1–6. Luettu 19.9.2019: http://repository.upenn.edu/asc_papers/165.
- Kermarrec, G. 2015. Enhancing tactical skills in soccer: advances from the naturalistic decision making approach. *Procedia Manufacturing*, Vol.3. Elsevier: 1148–1156.
- Klein, G. 1996. An overview of naturalistic decision making applications. Teoksessa C.E. Zsombok & G. Klein (toim.) *Naturalistic decision making*. Taylor & Francis Group, 107–126.
- Klein, G. 2008. Naturalistic decision making. *Human factors: The journal of the human factors and ergonomics society*, 457–460.
- Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2018. *Kotimaisten kielten keskus-internetsivu*, hakusana: valinta. Luettu 21.3.2019: <https://bit.ly/2n9Bbqy>.
- Kuikka, J. & Morozova, E. 2018. ”Et jos lapsi sanoo, et älä päivitä, niin älä päivitä.” – Vanhempien ja lasten kokemuksia lasten tietojen jakamisesta sosiaalisessa mediassa. Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta, Kasvatustieteiden pro gradu-tutkielma.
- Kuittinen, M. 2004. Rakentava ongelmanratkaisudialogi – tärkeä taito, joka tuntuu vaikealta oppia. *Aikuiskasvatus* 3/2004, 214–221.

- Kraykamp, G. & van Eijck, K. 2005. Personality, media preferences, and cultural participation. *Personality and Individual Differences* 38 (2005), 1675–1688.
- Laihonen, K. 2015. Tutkija: ”Jos et kuulu Facebookiin, niin sinua ei vähän niin kuin ole.” *YLE, Uutiset, Sosiaalinen media, verkkoartikkeli* 10.3.2015. Luettu 19.3.2019: <https://yle.fi/uutiset/3-7857285>.
- Leaver, T. 2017. Intimate surveillance: Normalizing parental monitoring and mediation of infants online. *Social media + Society*, April-June 2017, 1–10.
- Livingstone, S. 1997. The work of Elihu Katz: Conceptualizing media effects in context. Teoksessa J. Corner, P. Schlesinger, & R. Silverstone (toim.), *International media research: a critical survey*, 18–47. Lontoo: Routledge.
- Livingstone, S. 2009. *Children and the Internet*. Polity Press.
- Lääperi, H. 2016. *Vanhempien mediataidot ja lapsen yksityisyyden suoja vanhemmille suunnatussa mediakasvatusmateriaalissa*. Lapin yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Mediakasvatus, Pro Gradu.
- Malinen, S. 2016. *Sociability and sense of community among users of online services*. Acta Universitatis Tamperensis 2125, Väitöskirja, Tampereen yliopisto. Tampere: Tampere University press.
- Malterud, K. 2012 Systematic text condensation: a strategy for qualitative analysis. *Scandinavian journal of public health*, 2012/40: 795–805.
- Masullo Chen, G. 2012. Why do women write personal blogs? Satisfying needs for self-disclosure and affiliation tell part of the story. *Computers in human behavior*, 28 (2012), 171–180.
- Montgomery, H. 1994. Towards a perspective theory of decision making and judgement. *Acta psychologica*, Vol 87, 2–3: 155–178.
- Mosier, K.L. 2008. Technology and ”naturalistic” decision making: Myths and realities. Teoksessa L. Militello, T. Ormerod & R. Lipshitz (toim.), *Naturalistic decision making and macrocognition*. CRC Press LLC: 41–54.
- Newman, P. 2019. IoT Report: How Internet of Things technology growth is reaching mainstream companies and consumers. *Business Insider, Intelligence, verkkoartikkeli* 28.1.2019. Luettu 11.9.2019: <https://www.businessinsider.com/internet-of-things-report?r=US&IR=T>.
- Ortony, A., Clore, G.L. & Collins, A. 1988. *The cognitive structure of emotions*. New York: Cambridge University Press.

- Parikka, V. 2019. Tiedätkö, mitä on grooming? HS kokosi ohjeita, joiden avulla lasta voi opettaa liikkumaan sosiaalisessa mediassa turvallisesti. *Helsingin Sanomat*, kaupunki, verkkoartikkeli 13.1.2019. Luettu 19.3.2019: <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005964283.html>.
- Pew Research Center 2019. Social media fact sheet. *Pew Research Center-verkkosivu*, Internet & Technology, 12.6.2019. Luettu 21.9.2019: <https://www.pewinternet.org/fact-sheet/social-media/>.
- Potter, W.J. 2004. *Theory of media literacy: A cognitive approach. Definitions and distinctions*. Sage Publications.
- Potter, W.J. 2010. The state of media literacy. Broadcast education association, *Journal of broadcasting & electronic media*, 54 (4): 675–696.
- Raitanen, M. 2001. Aikuistuminen - uusi vaihe elämässä vai uusi elämä vaiheessa? Teoksessa A. Sankari ja J. Jyrkämä (toim.), *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino, 187–224.
- Ranskan perustuslaki 1803/2018. Article 9, Code Civil, Ranskan perustuslaki yksityisyydensuojasta. *Legifrance.gouv.fr-verkkosivu*, Article 9, Code Civil, Les codes en vigor, Accueil, Vous êtes dans. Luettu 9.6.2019: <https://bit.ly/2kRGtWU>.
- Ranyard, R., Crozier, W.R. & Svenson O. 1997. *Decision Making. Cognitive models and explanations*. Lontoo: Routledge.
- Rasi, P., Vuojärvi, H. & Ruokamo, H. 2019. Media literacy education for all ages. *Journal of media literacy education*, 11 (2), 1–19.
- Rauhala, L. 2005. *Tajunnan itsepuolustus*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rinne, R., Kivirauma, J. & Lehtinen, E. 2004. *Johdatus kasvatustieteisiin*. WSOY.
- Sasson, H., & Mesch, G. S. 2019. Parental mediation. Teoksessa R. Hobbs & P. Mihailidis (toim.), *The international encyclopedia of media literacy*, vol. 2. Hoboken, New York: WILEY Blackwell: 1185–1190.
- Silverstone, R. 1994. *Television and everyday life*. Lontoo: Routledge.
- Statista 2018. Number of social network users worldwide from 2010 to 2021 (in billions). *Internationaalinen tilastoinstituutti Statista: Statista.com*. Luettu 9.12.2018: <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/>.

- Stauffer, R. 2018. Orbiting, Another thing for online daters to worry about. *The New York Times*, Style, verkkoartikkeli 8.12.2018. Luettu 8.12.2018: <https://www.nytimes.com/2018/12/08/style/orbiting-dating.html>.
- Tammi, R. 2016. *Engaging with media in the fragmented media environment. Using multiple methods to discover elements of media engagement*. Doctoral dissertation, Department of Media, School of Arts, Design and Architecture, Aalto University.
- Tervo, J. 2016. Suositukset lapsen yksityisyyden suojaamiseksi digitaalisessa mediassa. *Lapsen yksityisyyden suoja digitaalisessa mediassa*, Lastensuojelun Keskusliitto, Helsinki, 81–94. Luettu 10.1.2018: https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun_keskusliitto/Lapsen_yksityisyyden_suoja_digitaalisessa_mediassa.pdf.
- Tilastokeskus 2018. *Internetiä käytetään yhä yleisemmin matkapuhelimella - myös ostosten tekemiseen. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö*. Suomen Tilastokeskus 4.12.2018. Luettu 9.12.2018: https://tilastokeskus.fi/til/sutivi/2018/sutivi_2018_2018-12-04_tie_001_fi.html.
- Valtioneuvosto 2019. *Neuvottelutulos hallitusohjelmasta 3.6.2019. Osallistava ja osaava Suomi - sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*. Helsinki.
- Vilmilä, F. 2015. *Media + lapsi + kasvatus. Mediakasvatuksen tutkimuksellinen kehittäminen*. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 80. Luettu 26.9.2019: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/mediakasvatuksen_tutkimuksellinen_kehittaminen.pdf.
- Vygotsky, L. 1962. *Thought and language*. Massachusetts Institute of technology.
- YK 1991. *YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista*. Suomen UNICEF. Luettu 03.1.2018: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf.

LIITTEET

Liite 1. Hakuilmoitus

TERVEHDYS!

Olen Elina Helminen ja etsin tutkimushaastateltavia Lapin yliopiston kasvatustieteen maisterin opinnäytettäni varten, jossa tutkin vanhempien valintaprosesseja sosiaalisessa mediassa: keskiössä lapsiin liittyvien tietojen (kuvat, tekstit, videot jne.) julkaisemisprosessit. Tutkimuksella ei oteta kantaa siihen, onko esimerkiksi lasten tietojen julkaiseminen sosiaalisessa mediassa oikein tai väärin.

KENELLE?

- Olet vähintään 18-vuotias äiti, isä, tai muu vanhempi. Olet myös syntynyt vuonna 1970 tai sen jälkeen.
- Perheeseesi kuuluu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi, tai teille on tulossa lapsi vuoden 2019 aikana.
- Voit myös osallistua, vaikka et julkaise mitään tietoja sosiaalisessa mediassa.

MITEN JA MISSÄ?

Haastattelut toteutetaan verkon välityksellä ja sen kesto on n. 30 minuuttia. Haastattelut järjestetään huhti-toukokuussa 2019, sinun arkeesi sopivaan kellonaikaan.

Haastattelut ääni-nauhoitetaan ja muutetaan tekstiksi, jonka jälkeen jälkeä nauhoitteet tuhoataan. Anonymiteetti säilytetään läpi tutkimuksen.

Voit olla yhteydessä minuun joko yksityisviestillä (FB) tai sähköpostitse viimeistään 15.5.2019 mennessä: elina.helminen@ulapland.fi.

Vastaa mielelläni myös, jos sinulla herää kysymyksiä!

Elina Helminen

Liite 2. Haastattelun taustatiedot

Syntymävuosi:

Sukupuoli:

Lasten määrä ja syntymävuosi/-det:

Ammattisi:

Ydinperheen rakenne

- Keitä sinun ja lasten lisäksi ydinperheeseesi kuuluu:
- Jos sinulla on puoliso, hänen ammattinsa:
- Asumismuoto (kerro vapaasti esim. kodistanne, rakennuksesta, alueesta ja keitä kotonasi asuu):
- Asuinpaikkakunta tai -alue:

Julkaisetko lapsestasi/lapsistasi tietoja sosiaalisessa mediassa:

Mitä sosiaalisen median alustoja pääasiassa käytät:

Liite 3. Haastattelun kysymysrunko

Taustatietojen läpikäynti:

Liite 2. Haastattelun taustatiedot

Lämmittely:

- Kerro alkuun, minkälaista on sinun erilaisten medioiden käyttö?
Luetko esimerkiksi uutisia verkosta, niin sanotusti sometatko, käytätkö Facebookia, Instagramia, YouTubea?
Entä tuleeko mieleen, mitä muita sovelluksia tai alustoja käytät?
- Millainen Internetin ja somen käyttämisen historia sinulla on?
Muistelisitko hieman mistä se on alkanut? Esimerkiksi 1990-luvulla IRC-Galleria, Facebookin tulo Suomeen, älypuhelimien käytön aloittaminen ja niin edelleen.
- Milloin pääasiassa käytät Internetiä? Esimerkiksi iltaisin, tai vaikkapa lounaalla.
Mitä silloin yleensä teet?

Pääosio:

- Missä ja milloin julkaiset tietoja lapsestasi?
Kuinka usein? Millä välineellä?
Mitä tietoja?
Tekeekö näin joku muukin, kuten toinen vanhempi, isovanhemmat ja niin edelleen?
- Osaatko kuvailla, ketä varten julkaiset tietoja? Saatko esimerkiksi vertaistukea muilta käyttäjiltä?
- Kenen valinta julkaista on ollut?
Milloin, miten ja missä ensimmäiset tiedot lapsesta julkaistiin?
- Muokkaatko kuvia tai tietoja ennen julkaisua?
- Oletko joskus päättänyt jättämään julkaisematta jotain asiaa?
Entä poistamaan jälkepäin?
- Oletko rajannut tietoisesti tietojen laatua? Kuten lapsen kasvojen, nimen, tai koulun näkymistä tiedoissa?
Miten muut ovat suhtautuneet valintaasi rajata? Esimerkiksi isovanhemmat tai lähisukulaiset.
- Oletko kysynyt lapseltasi, voitko julkaista heistä tietoja?
- Millaisia asioita et missään nimessä julkaisisi koskaan lapsestasi?
- Kuinka kauan yleensä pohdit julkaisetko jotain tietoja lapsesta?
Entä itsestäsi?
Onko julkaiseminen sinulla spontaania?

Lopettelu:

- Miten kuvailisit omien tietojen julkaisemista?
Ovatko ne kenties arjen iloisia hetkiä tai jotain muuta?
Entä perheen muiden jäsenten?
- Miten jatkossa ajattelit toimia? Esimerkiksi lasten tultua yläkouluikään.
- Miten määrittelet itse käsitteen sosiaalinen media?
Kerro vapaasti omin sanoin.